

MASARYKOVA UNIVERZITA Přírodovědecká fakulta

Geografický ústav

Boris HŮLKA

DOPADY SZP EU NA STAV A MOŽNÝ ROZVOJ ZEMĚDĚLSTVÍ MODELOVÉHO REGIONU SVAZKU LIPENSKÝCH OBCÍ

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. RNDr. Antonín Věžník, CSc.

Brno 2011

Jméno a příjmení autora: Boris Hůlka

**Název diplomové práce: Dopady SZP EU na stav a možný rozvoj zemědělství
modelového regionu Svazku Lipenských obcí**

Název v angličtině: The Impact of CAP EU to the condition and possible
development of Agriculture of model region of Svazek
Lipenských obcí

Studijní obor (směr): Aplikovaná geografie

Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Antonín Věžník, CSc.

Rok obhajoby: 2012

Anotace v češtině

Tato diplomová práce se zabývá analýzou dopadů společné zemědělské politiky EU na současnou úroveň zemědělství modelového regionu Svazku Lipenských obcí. Na začátku práce jsou zhodnoceny fyzickogeografické a socioekonomické předpoklady pro zemědělství. Následně práce hodnotí současný stav zemědělství ve studovaném regionu, včetně vývoje zemědělství do roku 1989. Pozornost je věnována rovněž změnám ve využití půdního fondu. Stěžejní část práce představuje kapitola týkající se zemědělské politiky EU, resp. jejích dopadů na zemědělství

studované oblasti. Na závěr jsou nastíněny možnosti dalšího rozvoje zemědělství Svazku.

Anotace v angličtině

This thesis deals with impacts of the CAP EU to the condition and a possible development of agriculture of the model region of Svazek Lipenských obcí. The thesis is introduced by an evaluation of physical-geographic and socio-economic conditions of the region for agriculture. The development and the present condition of agriculture in the region are described in the following chapters. To the changes of a land use attention is also paid. The chapter dealing with the CAP EU, resp. its impact on the agriculture in studied area is presented in the main part of this work. There are outlined the possibilities of further development of an agriculture in the region of Svazek Lipenských obcí in conclusion.

Prohlašuji tímto, že jsem zadanou diplomovou práci vypracoval samostatně pod vedením doc. RNDr. Antonína Věžníka, CSc. uvedl v seznamu literatury veškerou použitou literaturu a další zdroje.

V Horní Plané dne 25.11. 2011 _____

Na tomto místě bych rád poděkoval zejména RNDr. Antonínu Věžníkovi, CSc. za odborné vedení, cenné připomínky a trpělivost. Dále bych chtěl poděkovat Ing. Pavlíně Moriové (vedoucí oddělení dokumentace KN na KÚ Český Krumlov), Ing. Václavu Pekařovi (AZV Český Krumlov), Mgr. Anně Kubíkové (Státní oblastní archiv v Třeboni, oddělení Český Krumlov) za poskytnutí potřebných dat a také všem starostům a zemědělcům, kteří byli ochotni se zúčastnit řízených rozhovorů, resp. dotazníkového šetření.

OBSAH

1 ÚVOD.....	11
1.2 Cíle práce	11
1.2 Metody zpracování a využití zdroje dat	11
1.3 Hodnocení dosavadní literatury a jiných pramenů.....	13
2 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ.....	15
2.1 Vymezení studované oblasti	15

2.2 Fyzickogeografická charakteristika Lipenska.....	16
2.2.1 Geomorfologické členění zájmové oblasti.....	16
2.2.2 Hydrologické poměry.....	18
2.2.3 Klima.....	19
2.2.4 Půdní pokryv.....	21
2.2.5 Biota.....	23
2.2.6 Chráněná území.....	23
2.3 Socioekonomický profil Lipenska	24
2.3.1 Obyvatelstvo a osídlení.....	24
2.3.2 Trh práce v regionu.....	29
2.3.3 Průmysl	33
2.3.4 Dopravní infrastruktura.....	34
2.3.5 Cestovní ruch a rekreace.....	35
3 ZEMĚDĚLSKÁ KLASIFIKACE LIPENSKA.....	36
3.1 Zemědělské výrobní oblasti	36
3.2 Méně příznivé oblasti (LFA).....	37
3.3 Zranitelné oblasti.....	38
3.4 Cena zemědělské půdy.....	39
4 VÝVOJ ZEMĚDĚLSKÉ VÝROBY DO ROKU 1990.....	42
4.1 Charakteristika zemědělství na Šumavě do roku 1945	42
4.2 Vývoj zemědělství v Československu od roku 1945 do 1989	42
4.2.1 Vývoj organizace zemědělské výroby na Lipensku mezi roky 1945 - 1970.....	43
4.2.2 Oborový podnik Státní statky Šumava.....	44
4.2.3 Struktura zemědělské výroby na Lipensku v 80. letech XX. Stol.....	45
4.3 Situace v zemědělství po roce 1990.....	48
4.3.1 Obecný vývoj	48
4.3.2 Majetkoprávní transformace zemědělství na Lipensku.....	49

5 SOUČASNÝ STAV ZEMĚDĚLSTVÍ LIPENSKA.....	51
5.1 Agrostruktury.....	51
5.1.1 Současná struktura podniků právnických osob (PPO)	51
5.1.2 Vývoj v sektoru PPO.....	51
5.1.3 Struktura PFO resp. soukromých zemědělců.....	54
5.1.4 Agrostruktury na Lipensku dle výměry obhospodařované půdy v roce 2010.....	55
5.1.5 Agrostruktury na Lipensku dle vlastnictví obhospodařované půdy.....	56
5.2 Charakteristika pracovníků v zemědělství	57
5.2.1 Zaměstnanosti v PPO dle terénního šetření.....	57
5.2.2 Zaměstnanost v sektoru PFO dle terénního šetření.....	58
5.2.3 Struktura PFO dle zdělání, věku a pohlaví.....	58
5.3 Využití plocha a zemědělský půdní fond.....	59
5.3.1 Vývoj využití ploch a zemědělského půdního fondu po roce 1989 dle ČÚZK.....	59
5.3.2 Dynamický land use v letech 1845, 1948, 1990 a 2000.....	64
5.3.2 Využití půdy dle zdroje.....	65
5.4 Zemědělská výroba	65
5.4.1 Zaměření zemědělské výroby na Lipensku dle terénního šetření	65
5.4.2 Živočišná výroba na Lipensko dle terénního šetření.....	65
5.4.3 Rostlinná výroba na Lipensku dle terénního šetření	68
5.4.4 Odbyt produktů	68
5.5 Zemědělská brownfields	69
5.5.1 Definice pojmu brownfields.....	69
5.5.2 Zemědělská brownfields na Lipensku.....	70
5.6 Ekologické zemědělství	71
5.6.1 Obecný úvod k ekologickému zemědělství.....	71
5.6.2 Podpora ekologického zemědělství v ČR.....	72
5.6.3 Ekologické zemědělství na Lipensku.....	73

5.7 Bariéry rozvoje zemědělských subjektů.....	74
6 ZEMĚDĚLSTVÍ V SOUVISLOSTI S EU.....	76
6.1 Charakteristika SZP EU a zemědělské politiky ČR.....	76
6.1.1 Společná zemědělská politika EU.....	76
6.1.2 Zemědělská politika ČR.....	78
6.2 Podpůrné programy SZP EU resp. ČR a jejich využití na Lipensku	81
6.2.1 Program SAPARD	81
6.2.2 Operační program rozvoj venkova a multifunkční zemědělství	81
6.2.3 Program rozvoje venkova	82
6.2.4 Zhodnocení využití investičních programů EU zemědělskými subjekty na Lipensku ...	84
6.2.5 Přímé platby	86
6.2.6 Zhodnocení využití přímých plateb zemědělskými subjekty na Lipensku	92
6.2.7 Význam přímých dotací pro zemědělské subjekty dle terénního šetření	93
6.2.8 Státní program – Podpůrný a garanční rolnický fond	93
7 ZHODNOCENÍ DOPADŮ SZP EU NA ZEMĚDĚLSTVÍ LIPENSKA	95
7.1 Agrostruktury.....	95
7.2 Pracovníci v zemědělství.....	95
7.3 Využití zemědělské půdy a zemědělská brownfields.....	95
7.4 Zemědělská produkce.....	97
7.5 Zemědělství a životní prostředí.....	98
7.6 Hodnocení vstupu ČR do EU zemědělskými subjekty na Lipensku.....	98
7.7 Spatřovaná pozitiva vstupu do EU a SZP	99
7.8 Spatřovaná negativa vstupu do EU a SZP.....	100
7.9 Změna v podnikání zemědělských subjektů v souvislosti se vstupem ČR do EU.....	101
8 SOUČASNÝ STAV A MOŽNÝ VÝVOJ ZEMĚDĚLSTVÍ LIPENSKA DLE PŘEDSTAVITELŮ OBCÍ.....	102
9 MOŽNOSTI ROZVOJE ZEMĚDĚLSTVÍ NA LIPENSKU.....	104

9.1 Diverzifikace aktivit.....	104
9.2 Podoba budoucí SZP EU a její možný dopad na zemědělství Lipenska.....	106
10 ZÁVĚR	107
POUŽITÁ LITERATURA.....	108

11

1 ÚVOD

1.2 Cíle práce

Hlavním cílem práce je zhodnocení současného stavu zemědělství ve studovaném regionu a analýza dopadů Společné zemědělské politiky (SZP) EU na současnou úroveň zemědělství Lipenska. V závěru budou posouzeny další možnosti rozvoje zemědělství regionu, především pod vlivem SZP.

Úvodní dvě části, jsou zaměřeny na zhodnocení studovaného území z hlediska fyzickogeografických a socioekonomických podmínek, rovněž také z hlediska zemědělské klasifikace a ceny zemědělské půdy. Následující kapitola se zabývá zhodnocením vývoje agrárního sektoru do období transformace zemědělství po roce 1989 obecně v ČR, i konkrétně ve studovaném území. Tyto procesy výrazně pozměnily strukturu podniků a došlo ke vzniku sektoru soukromých zemědělců.

Stěžejní části práce se týkají současného stavu zemědělství a vlivů SZP EU na rozvoj agrárního sektoru na Lipensku. Tyto kapitoly jsou sestaveny na základě výsledků vlastního dotazníkového šetření provedeného u rozhodujících zemědělských subjektů Lipenska, řízených rozhovorů s jednotlivými starosty a dostupných oficiálních statistických dat. Nedílnou součástí kapitoly o současném stavu zemědělství je také zhodnocení vývoje využití půdy od transformace zemědělství. Kapitola o zemědělské výrobě hodnotí údaje o rostlinné, resp. živočišné produkci. Kapitola věnující se SZP EU se snaží zachytit stručně vznik a vývoj společné zemědělské politiky EU a postihnout její cíle, principy a nástroje. Detailně se rovněž věnuje zmapování vývoje čerpání financí z fondů EU (Operační program rozvoje venkova a multifunkční zemědělství, Horizontální plán rozvoje venkova, Program rozvoje venkova - Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova).

V závěru jsou posouzeny další možnosti rozvoje zemědělství regionu, především pod vlivem SZP EU.

1.2 Metody zpracování a využití zdroje dat

Kapitoly týkající se fyzickogeografických podmínek studovaného území byly zpracovány podle dostupných knižních zdrojů. Zemědělská kategorizace Lipenska byla provedena na základě informací poskytovaných Ministerstvem zemědělství ČR (Mze ČR), resp. dle jednotlivých nařízení a metodik. Pro vypracování socioekonomického profilu s důrazem na zemědělství představoval majoritní zdroj dat ČSÚ (jako menší handicap socioekonomické části lze považovat využití poměrně starých dat ze SLDB 2001 u části analýz - data ze SLDB 2011 nebyly ještě při zpracování diplomové práce k dispozici). Data o nezaměstnanosti byla získána z databáze Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (MPSV ČR).

Popis vývoje zemědělství na Lipensku byl vytvořen na základě syntézy informací nalezených v pobočce Státního oblastního archivu v Českém Krumlově (Kronika Státních statků Šumava, Roční výkazy práce Státních statků) a obecních kronik. Dále bylo v této kapitole využito informací získaných od pracovníka Agentury pro zemědělství a venkov (AZV) Český Krumlov, který se výborně orientoval v historii organizace zemědělské výroby na Lipensku.

Pro sestavení kapitol o současné zemědělské výrobě a změnách zemědělství v souvislosti se SZP EU, bylo hlavním zdrojem dat vlastní dotazníkové/terénní šetření prováděné na jaře roku 2011

12

(vzhledem k nemožnosti získat data o zem. výrobě od ČSÚ – zákon č. 89/1995 Sb. nařizující ochranu individuálních dat). Cílem bylo provést šetření ve všech podnicích právnických osob (PPO) a v rozhodujících podnicích fyzických osob (PFO). Pojem PFO se dá ztotožnit s pojmem soukromý zemědělec (SZ). Většina zemědělců (fyzických osob) se považuje právě za soukromé zemědělce a tento termín používá. Termín samostatně hospodařící rolník (SHR) se v práci neobjevuje, jelikož byl zákonem č. 85/2004 Sb. nahrazen pojmem zemědělský podnikatel¹

. Podle

tohoto zákona, pokud chtěl být samostatně hospodařící rolník, tj. vlastník osvědčení podle zákona o

soukromém podnikání, považován za zemědělského podnikatele, tak se musel ve lhůtě do 1.5.2005 zaevidovat na příslušném pověřeném obecním úřadě. Seznam zemědělců činných na Lipensku byl sestaven na základě údajů získaných z Evidence zemědělských podnikatelů (EZP) na Portálu farmáře a LPIS. Ze seznamu respondentů byli předem odstraněni zemědělci hospodařící na Lipensku jen částečně. Dotazníkové/terénní šetření se tedy zúčastnilo 10 z 12 PPO a 41 SZ, s většinou byl veden ústní rozhovor (pouze s jedním SZ bylo komunikováno elektronicky). Šetření bylo velmi časově i finančně náročné, ale vzhledem k míře ojedinělosti získaných informací velmi důležité. Jako referenční období byly zvoleny roky 2003 a 2010 ve snaze zmonitorovat změny v zemědělské činnosti v návaznosti na přistoupení ČR do EU (vzory dotazníků viz. tex. příloha). Součástí práce bylo rovněž šetření vedené formou řízených rozhovorů u starostů jednotlivých obcí Lipenska. Řízené rozhovory měly za úkol zjistit, jak vidí představitelé obcí současnou úlohu zemědělství na Lipensku, jaký má zemědělství význam z hlediska chodu obcí a také byl v rozhorech věnován prostor názorům ohledně dalšího možného vývoje zemědělství na Lipensku v souvislosti se SZP.

V kapitole věnující se využití půdního fondu sloužily jako zdroj dat Úhrnné hodnoty druhů pozemků (ÚHDP) za jednotlivá katastrální území Lipenska v letech 1993, 2003 a 2010. Vzhledem k nutnosti přehledu o aktuálních tématech v zemědělství dobře posloužily při tvorbě diplomové práce zemědělské portály (Svaz marginálních oblastí, Asociace soukromých zemědělců, Český svaz chovatelů masného skotu, Agroweb, Agris atd.) a časopisy (Farmář, Zemědělec, Agrobaze).

Data potřebná k analýze využití finančních podpor zemědělskými subjekty ze zdrojů EU a ČR byla získána z více zdrojů. Pro účely analýz plateb SAPS, TOP-UP, LFA a AEO byla nezastupitelným zdrojem Databáze - seznamu příjemců dotací, aktualizovaná a spravovaná SZIF. Zde bylo ovšem nutno pracovat s rokem 2009, neboť od roku 2010 dle rozsudku Soudního dvora EU SZIF zastavil aktualizaci dat příjemců dotací fyzických osob. Samotné zpracování dat bylo velmi náročné, ovšem poskytuje velmi zajímavý soubor informací o příjmech podpor až k jednotlivým zemědělským podnikatelům na Lipensku. Údaje ze seznamu příjemců dotací byly samozřejmě porovnány s daty opatřenými dotazníkovým šetřením. Obecné informace o SZP EU, zemědělské politice ČR či o

jednotlivých dotačních titulech, programech a opatřeních byly získány z publikací Mze ČR, resp. Evropské komise.

Práce je založena na následujících metodických přístupech: kompilaci potřebných dat, jejich analýze, případně komparaci a následné interpretaci zjištěných výsledků. Veškeré výsledky jsou prezentovány v textové podobě, graficky (tabulky a grafy) a kartografickou formou (mapy, kartogramy a kartodiagramy). Zkratky, jež se v práci objevují, jsou vysvětleny jak v textu, tak v seznamu zkratk uvedeném na konci práce.

1

Zemědělským podnikatelem se rozumí fyzická i právnická osoba (Zákon č.85/2004 Sb.).

13

1.3 Hodnocení dosavadní literatury a jiných pramenů

Při geografické analýze zemědělství je nutné vycházet jak z publikací zemědělských, tak i geografických. Literatura, která byla napsána před rokem 1989, je v současnosti využitelná pouze ke studiu tehdejší struktury a organizace zemědělské výroby. Informace o zemědělské výrobě na Lipensku dobře zachycuje Kronika Státních statků Šumava (1987) a každoroční výkazy hospodaření Státních statků dostupné v Oblastním archivu Český Krumlov.

Zemědělskou problematikou se zabývají i vysokoškolská skripta. Na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity vyšla skripta A. Věžníka (1987, 1989). Geografií zemědělství se zabývají i učební texty I. Bičíka (1982, 1991), které byly vydány na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy, a P. Spišiaka (2007) vydané na Univerzitě Komenského v Bratislavě. Tyto prameny se zabývají obecnými pravidly rozmístění zemědělské výroby na Zemi. O metodice hodnocení přírodních a socioekonomických předpokladů území pro zemědělství a o rozmístění zemědělské výroby v ČR pojednávají skripta A. Götze a M. Novotné (1995), jež byla vydána na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni.

Po roce 1989 bylo napsáno značné množství studií menšího rozsahu, popř. článků v různých sbornících či odborných zemědělských a ekonomických časopisech (např. Zelená zpráva aj.).

Transformaci českého zemědělství se věnoval J. Ptáček (1996), Götz (1996) a také I. Bičík a V.

Jančák (2001, 2004). Problémy zemědělství v první polovině 90. let se zabývá A. Věžník (1995). Problematiku venkova řeší studie M. Hrabánkové a V. Trnkové (1996). Řeší zařazení jednotlivých zemědělských regionů vzhledem k přírodním podmínkám (LFA), jako základ poskytování dotací. Typologií českého venkova včetně jeho vymezení, charakteristiky, vývoje a prostorové regionalizace se podrobněji zabývá R. Perlín (2003).

Výsledky transformace zemědělství v konkrétních regionech se zabývá A. Věžník (1998) – okres Děčín, A. Věžník (1999) – okres Havlíčkův Brod. Několik prací zpracovávající regionálně geografickou analýzu zemědělství v okresech ČR vzniklo na Geografickém ústavu MU jako diplomové práce, např. M. Bayer (2009), O. Konečný (2006) a M. Drahoš (2005). Důležitá je i literatura o nových trendech v zemědělské výrobě. O územní diferenciaci českého zemědělství a o jeho vývoji podává ucelenou informaci monografie A. Götze a V. Jančáka (1997). Etapizací vývoje zemědělství a zemědělské politiky v letech 1989 - 1998 se zabývá T. Doucha a Z. Sokol (1999). Při psaní této práce mi rovněž některé informace poskytly Územní odbor Mze (Agentura pro zemědělství a rozvoj) ČR Český Krumlov. Dalším zdrojem informací byly publikace a webové stránky Českého statistického úřadu, Ministerstva zemědělství České republiky (Horizontální plán rozvoje venkova), Ústavu zemědělské ekonomiky a informací (výzkumné zprávy), agrárního portálu České zemědělské univerzity v Praze a Mze ČR – Agris (zpravodajství) a Státního zemědělského intervenčního fondu (Příručka pro žadatele SAPS, TOP-UP, LFA).

Ke kapitole o Společné zemědělské politice Evropské Unie existuje mnoho odborných publikací a článků. V publikaci *Socio-economic and Demographical Aspects of Multifunctional Agricultural Policies in Norway and the EU* se B. Ramund (2006) zabývá mimo jiné srovnáním Společné zemědělské politiky EU se zemědělskou politikou uplatňovanou Norskem. Popisuje aktuální trendy a vývoj. Mimo jiné říká, že zatímco evropská zemědělská politika směřuje stále více k oddělení podpory od produkce, v Norsku se nadále uplatňuje konzervativní přístup a podpora v podobě subvencí na cenu zemědělských produktů.

Vlivem vstupu zemí do EU a akceptací pravidel SZP se ve svém článku zabývá Z. Lukas (2005).

Srovnává ve své práci Českou republiku, Polsko, Maďarsko a Slovensko. Upozorňuje na to, že rozvoj zemědělské a potravinářské výroby nových členských zemí bude záležet hlavně na schopnosti přejít od anonymní produkce s malou přidanou hodnotou k tržnímu segmentu s vyššími cenami nebo směrem k produktům organického pěstování a pokusit se zaplnit mezery na trhu. Porovnáním produkčních výsledků a přijatých objemů dotací se zabývá ve svém článku Kubeš (2010). Jako příklad srovnává bavorského zemědělce vs. českého. Poukazuje na jiný způsob přerozdělování dotací. V původních zemích bývalé EU-15 se dotace přidělují na farmu podle výrobních výsledků v minulém období, i když došlo k oddělení dotací od výroby (decoupling). V ČR se dotace rozdělují podle plochy bez ohledu na výrobu v minulosti. Podle autora nás EU nutí přejít na většině území ČR k extenzivnímu způsobu hospodaření, resp. ke snížení produkce a zajistit si tak odbytíště pro své zemědělce.

Český model společné zemědělské politiky a její aplikace ve „starých členských zemích EU“ srovnávali F. Střeleček, J. Losová, R. Zdeněk (2006). Dopady SZP na rozvoj zemědělství ve vybraném regionu se zabývá ve své práci H. Svobodová (2008, 2010) a O. Konečný (2008). Na Slovensku se dopady SZP a projekcí do roku 2015 zabývá P. Ciaian a kol. (2007). V rámci studie Ústavu zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI) bylo roku 2008 zpracováno G. Blassem střednědobé hodnocení SZP, v rámci „health checku“ a úvaha o dalším vývoji SZP po roce 2013. Hodnocením českého zemědělství šest let po vstupu ČR do EU se zabývá další výzkumná studie ÚZEI, vydaná v prosinci 2010 pod vedením V. Baška.

Při hodnocení společné zemědělské politiky je třeba vycházet především ze zahraničních zkušeností. Objevuje se literatura, která hodnotí dopady přistoupení středo- a východoevropských států do EU - F. Fuller, J. C. Beghin, J. Fabiosa, S. Mohanty, C. Fang, P. Kaus (2002), H. G Jensen, S. E. Frandsen (2003), C. Daugbjerg, A. Swimbank (2004) a nutnosti reformy společné zemědělské politiky – J. Wolf (2002), E. Fouilleux (2004) a další. Změn v evropském zemědělství a jeho dopadů na venkovské prostředí včetně vlivů zemědělství na sociální, ekonomické a environmentální prostředí venkova si všímal např. Wilson (2001).

Pro studium dopadů SZP je nutné poznat i základní strategické dokumenty EU a ČR, např.

Rozhodnutí Rady o strategických směrech Společenství pro rozvoj venkova (programové období 2007–2013), Národní strategický plán rozvoje venkova ČR 2007–2013, který je realizován prostřednictvím Programu rozvoje venkova ČR na období 2007–2013 atd.

2 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ

2.1 Vymezení studované oblasti

Studované území se nachází na území Jihočeského kraje při hranicích s Rakouskem a Německem. Území bylo vymezeno na základě hranic Svazku Lipenských obcí. Svazek Lipenských obcí je dobrovolnou organizací zdržující města a obce v okolí vodní nádrže Lipno. Účelem Svazku je především hájit zájmy oblasti jako celku. Mezi prioritní problémy řešených Svazkem patří také vytváření kvalitního životního prostředí pro místní obyvatele, zachování a údržba krajinného rázu, na čemž se nemalou měrou podílí právě zemědělství. Svazek Lipenských obcí v současnosti zahrnuje 11 obcí českokrumlovského (Černá v Pošumaví, městys Frymburk, město Horní Planá, Hořice na Šumavě, Lipno nad Vltavou, Loučovice, Přední Výtoň a město Vyšší Brod) a prachatického (Ktiš, Nová Pec, Stožec) okresu. Pro potřeby práce nebyla do výzkumu zahrnuta obec Ktiš, neboť leží mimo exponovanou oblast Svazku a její existence ve svazku postrádá smyslu. Naopak přibrána byla obec Želnavá, ležící uvnitř území Svazku (viz. obr. 1.)²

.

Obr. 1. Vymezení Lipenska dle jednotlivých charakteristik (CHÚ, ORP a kraje ČR)

2

Termínem Lipensko se v práci označuje území Svazku Lipenských včetně Želnavy, ale bez obce Ktiš.

Stožec

Horní Planá

Vyšší Brod

Nová Pec

Přední Výtoň

Frymburk

Loučovice

Černá v

Pošumaví

Hořice na

Šumavě

Želnavu

Lipno nad

Vltavou

Lipno

Lipensko

ORP:

Prachatice

Český Krumlov

NP Šumava

CHKO Šumava

Hranice:

Lipensko

0 4 8 12 162

km

POLOHA LIPENSKA

Boris HŮLKA, Brno 2011

16

2.2 Fyzickogeografická charakteristika Lipenska

2.2.1 Geomorfologické členění zájmové oblasti³

Celé studované území se nalézá v geomorfologické oblasti Šumavská hornatina, patřící do Šumavské subprovincie a provincie Česká vysočina. Oblast je rozdělena na dva celky – Šumava a Šumavské podhůří, které se dále člení na jednotlivé podcelky a následně na okrsky.

Obr. 2. Zobrazení geomorfologických podcelků a okrsků studované oblasti (Zdroj: Geomorfologická mapa, Národní geoportal INSPIRE, 2011)

Geomorfologický celek: IB-1 Šumava

Jedná se o plochou hornatinu, nacházející se na jihozápadním okraji geomorfologické oblasti Šumavská hornatina. Charakteristické jsou pro ni silně metamorfované krystalické horniny moldanubika (ruly, pararuly, svory, svorové ruly, ortoruly, granulity a migmatity), jimiž pronikla tělesa hlubinných magmatitů moldanubického plutonu (žuly, granity) (DEMEK, MACKOVČIN A KOL. 2006). V oblasti nejvyššího vyzdvižení celku se nacházejí tektonické klenby porušené mladšími kernými pohyby s rozsáhlými zbytky zarovnaných povrchů. Pro okrajové oblasti jsou typická hluboká údolí, kaňon řeky Vltavy u Loučovic. Celek se skládá z následujících podcelků resp. okrsků:

3

Zpracováno podle: DEMEK, MACKOVČIN A KOL.: Hory a nížiny, 2006.

IB-1F

IB-1C-2

IB-1C-5

IB-1C-4

IB-2E-2

IB-1C-1

IB-2E-6

IB-2E-4

IB-1C-3

IB-2E-3

IB-2E-5

Geomorfologický podcelek:

Trojmezenská hornatina

Vltavická brázda

Českokrumlovská vrchovina

0 4 8 12 162

km

Podcelek: IB-1C Trojmezenská hornatina

Plochá vrásno-zlomová hornatina složená z biotických rul moldanubika a z dvojslídých granodioritů a žul. Hlavní hřbet je zprohýbáním rozdělen na samotné horské skupiny a kotliny.

Hojný výskyt skalních tvarů periglaciálního a glaciálního zvětrávání.

Okrsek: IB-1C-1 Stožecká vrchovina

Stožecká vrchovina představuje okrsek ležící v severozápadní části podcelku Trojmezenská hornatina. Charakterem odpovídá členité až ploché hornatině s nejvyšším vrcholem Žlebský vrch (1079,5m), tvořené strukturálními hřbety a vrchy dílčích hrástí s četnými skalními tvary periglaciálního zvětrávání a odnosu navíc rozčleněné hlubokými přítoky Vltavy. Horniny odpovídají moldanubiku (biotický migmatit, pararula a granit spolu křemelným dioritem).

Okrsek: IB-1C-2 Plešská hornatina

Geomorfologický okrsek, jenž tvoří nejvyšší část Trojmezenské hornatiny. Velice členitá vrásnozlomová

hornatina ležící v oblasti největšího vyklenutí šumavské megaantiklinály. Zalednění území v minulosti dokumentují četné tvary glaciálního a periglaciálního zvětrávání (mrazové sruby, kamenné moře, kar s Plešným jezerem).

Okrsek: IB-1C-3 Novopecká kotlina

Novopecká kotlina leží ve střední části mírně zvlněné pahorkatinné až vrchovinné části Trojmezenské hornatiny na pravém břehu Vltavy. Složení odpovídá horninám moldanubika (rekrytalizované granuly až granulitické ruly). Nejvyšší bod, pararulový vrch s k. 913,5m, se nachází jihozápadně od Přední Zvonkové.

Okrsek: IB-1C-4 Vítkokamenská hornatina

Plochá hornatina až členitá vrchovina, tvořená převážně z muskovit-biotické a biotické, často porfyrické žuly moldanubického plutonu. Jižní částí území probíhá výrazné zlomové pásmo, rozčleněné radiálně uspořádanou sítí svahových potoků. Nejvyšší bod je výrazný kuželovitý vrchol Vítkův kámen (1035,4m), lokalizovaný zhruba 5 km od obce Frymburk. Na svazích se nacházejí četné rozptýlené sutě, mrazové sruby doplněné skalními výhozy.

Okrsek: IB-1C-5 Lučská hornatina

Geomorfologický okresek nacházející se na jihovýchodním okraji Trojmezenské hornatiny.

Geologicky se skládá především z biotických žul. Reliéf je rozčleněn hlubokým údolím řeky Vltavy, které je ve spodní části vyplněno vodní nádrží Lipno I. Nejvyšší bod – Hvězdná 1012,2 ležící při hranicích s Rakouskem.

Podcelek: IB-1F Vltavická brázda

Geomorfologický podcelek, který vytváří, prochází středem studovaného území a tvoří tak jeho osu. Jedná se o úzkou, megasyklinální sníženinu, budovanou moldanubickými pararulami, migmatity, granulity, granity, granodiority, holocenními fluvialními a organogenními sedimenty. V současné době je část brázdy zatopená vodní nádrží Lipno I a na zbytku akumulárního povrchu údolních niv se nacházejí rašeliniště s přilehlým pahorkatinným reliéfem.

18

Geomorfologický celek: IB-2 Šumavské podhůří

Tento celek tvoří následující podcelek a okrsky:

Podcelek: IB-2E Českokrumlovská vrchovina

Podcelek jihovýchodní části Šumavského podhůří místy s poměrně členitým reliéfem. Na studovaném území se dělí mezi dva další okrsky.

Okrsek: IB-2E-2 Boletická vrchovina

Jedná se o poměrně členitý okresek ležící v severozápadní části Českokrumlovské pahorkatiny. Geologicky se skládá z biotických a silimanit-biotických pararul s vložkami krystalických vápenců a dolomitů, amfibolů a žilných žul (DEMEK, MACKOVČIN A KOL. 2006). Erozně denudační povrch je členěn v jednotlivé vrchy a krátké hřbety bez výraznějšího uspořádání.

Okrsek: IB-2E-3 Olšinská kotlina

Geomorfologický okresek lokalizovaný v severozápadní části zpracovávaného území. Má protáhlý charakter zhruba ve směru sever-jih. Skládá se z biotických a migmatizovaných pararul s četnými vložkami leukokratní žilné žuly a granodioritu. Reliéf je opět denudačního charakteru (jako Boletická i Frymburská vrchovina) s plochými vrcholky a krátkými hřbety. Nejvyšší bod okrsku,

Ořík (869,8m), se nachází východně od Horní Plané. Část plochy je zalesněna smrkovými porosty a olšinami, zbytek představují louky a pastviny spolu s mokřadními ladami s rašelinnými druhy rostlin.

Okrsek: IB-2E-4 Frymburská vrchovina

Druhý geomorfologický okrsek podcelku Šumavské podhůří sousedí přímo s Olšinskou kotlinou. Frymburskou vrchovinu představuje plochý denudační povrch s jednotným sklonem k Vltavické brázdě. Skládá se z biotických pararul moldanubika. Významný nejvyšší bod - Liščí vrch 829,1m leží asi 3km SV od obce Milná.

Okrsek: IB-2E-6 Vyšebrodská vrchovina

Jedná se o geomorfologický okrsek ležící v jižním výběžku Českokrumlovské vrchoviny, žulového složení. Erozně zarovnaný povrch okrsku je doplněn širokými rozvodnými hřbety s vrcholovitými kupovitými suký se zbytky holoroviny. Nejvyšší bod okrsku - Radvanovický vrch 807 m n. m..

2.2.2 Hydrologické poměry

Studovaný region leží v povodí horní Vltavy (Úmoří Severního moře). Koryto řeky Vltavy tvoří osu území, bohužel, v podstatě celá část Vltavy v zájmovém území je od roku 1959 zatopena Lipenskou údolní nádrží. Lipenská nádrž je kromě Vltavy sycena souborem víceméně méně menších přítoků, stékajících dolů z okolních kopců do Vltavické brázdy.

Veškeré řeky ČR se řadí k tzv. oderskému typu odtokového režimu. V jeho rámci se navíc vymezují, další tři režimy odtoku: horský – sněhovodešťový, horský – sněhový a vrchovino – nížinný, přičemž všechny vodní toky z Vltavy od soutoku s Beroučkou náležejí k typu druhému jmenovanému. Jsou charakteristické převahou vodnosti v dubnu, popř. březnu (Σ odtoku zimních a jarních měsíců, prosinec – květen = 50 až 60 % celoročního odtoku), kdy hlavním zdrojem vody je

19

voda z tajícího sněhu. Naopak nejnižší průtoky se obvykle vyskytují v období na konci zimy a jen výjimečně na podzim.

V letech 1792-1822 byl vybudován šlechtickým rodem Schwarzenberků umělý plavební kanál, vedoucí od Nového Údolí až do rakouského Haslachu. Uvádí se, že tento kanál spojuje povodí

dvou různých úmoří (Černého a Severního moře), konkrétně jeden z přítoků Studené Vltavy a rakouskou řeku Mühl, která se vlévá do Dunaje. Toto tvrzení je nepřesné, protože plavební kanál je navíc napájen více než dvaceti horskými potůčky. Kanál začíná u Rozenauerovy nádrže ve výšce 910,6m. Potom sleduje zhruba vrstevnici 900m n. m. a u osady Jelení Vrchy překonává hřbet vrcholu Plešivec 389 m dlouhým tunelem. Sloužil k dopravě palivového dříví do Prahy a Vídně. Na studovaném území se rozprostírá jedno z osmi ledovcových jezer na Šumavě. Plešné jezero se rozkládá na severovýchodním svahu Plechého, viz. charakteristika geomorfologických celků. Kar jezera je vyhlouben v hrubozrnné tzv. pleknštanjké žule a uzavírá ho 30 až 40 m vysoká čelní moréna. Maximální hloubka jezera dosahuje 18,7 m. Během budování Schwarzenberského plavebního kanálu bylo jezero opatřeno stavidlem, čímž se hladina zvedla asi o 3 m. Jezero sloužilo jako retenční nádrž, pro potřeby plavení dřeva v plavebním kanálu (TESAŘ 2003). Celé území Národního parku Šumava je zahrnuto do Chráněné oblasti přirozené akumulace vod (CHOPAV), která téměř koresponduje s hranicí CHKO Šumava (nařízením vlády č. 40/1978), podle zákona č. 138/1973 Sb. o vodách.

2.2.3 Klima

Klima patří mezi nejvýznamnější faktory ovlivňující zemědělskou činnost. Působí na ní množstvím a formou vody, resp. srážek, teplotou větrem a slunečním svitem. Také klima určuje a vymezuje oblasti pro vhodné a efektivní pěstování plodin (VĚŽNÍK 1987).

Studované území podle Quitta tvoří tři klimatické oblasti. CH7 – krátké léto, mírně chladné a vlhké, přechodné období je dlouhé, mírně chladné jaro a mírný podzim. Zima je dlouhá, mírná, mírně vlhká s dlouhou sněhovou pokrývkou. Tvoří převážnou část území. Vrcholové partie severozápadní části se řadí do CH6 - léto je velmi krátké, mírně chladné, vlhké až velmi vlhké, přechodné období dlouhé s chladným jarem a mírně chladným podzimem, zima je velmi dlouhá, mírně chladná, vlhká s dlouhým trváním sněhové pokrývky. Oblast těsně kolem vodní plochy přehradní nádrže je MT3 – krátké léto, mírné až mírně chladné, suché až mírně suché, přechodné období normální až dlouhé, zima normálně dlouhá.

Severozápadní část území se nachází ve srážkovém stínu pásma hraničních hor Trojmezenské

hornatiny. Oblast Lipenska je pod silným vlivem föhnů za Alpami, proto je klimaticky příznivější než zbytek severozápadní část Šumavy (CULEK 1996). Významný vliv na podnebí má také rozlehlá vodní hladina.

Teplotní poměry můžeme dobře doložit na základě historického měření v první polovině 20. století.

Na území Svazku Lipenských obcí se v té době nacházela pouze jedna klimatická stanice – Nová Pec, Želnavské myslivny. Stanice se nacházela v horní polovině zkoumaného regionu v nadmořské výšce 735 m n. m.. Vhledem k tomu může přibližně dokumentovat teplotní podmínky pro zemědělství, které se zde provozuje ve výškách cca od 600 m až do 900m.

20

Obr. 3. Klimatické oblasti Lipenska podle Quitta, 1975

Průměrná roční teplota vzduchu ve stanici Nová Pec vypočítaná z dlouhodobě měřených hodnot v letech 1901 až 19504

, činí 6,2°C. Z toho se dá usoudit, že průměrná teplota celé oblasti se pohybuje v rozmezí mezi 5 a 7°C.

Tab. 1. Vybrané teplotní charakteristiky na klimatické stanici Nová Pec, Želnavské myslivny (735 m n. m) za období 1901 – 1950

Charakteristika Hodnota

Průměrná roční teplota vzduchu (°C) 6,2

Průměrná teplota nejchladnějšího měsíce (leden) (°C) -3,6

Průměrná teplota nejteplejšího měsíce (červenec) (°C) 15,6

Průměrná teplota ve vegetačním období (v měsících (IV-IX) 12,0

Zdroj: Podnebí ČSSR, tabulky, 1961

4

Aktuální data ze současných stanic Černá v Pošumaví a Vyšší Brod se nepodařilo získat, vzhledem k jejich

špatné dostupnosti. Lze ovšem předpokládat, i když v důsledku globálního oteplování průměrná teplota

mírně narůstá, že by data z posledních let byla odlišná jen nepatrně.

Rozložení srážek během roku je velmi nevyrovnané. Maximum se vyskytuje v červenci a minimum připadá na březen. Nejnížší srážkové úhrny jsou zaznamenány ve východní části studovaného území, na stanici Vyšší Brod (745 mm). Naopak výrazně větší množství srážek (viz. tab. 2) registrovaly všechny ostatní srážkoměrné stanice lokalizované v oblasti pásu nárazové Trojmezenské hornatiny. Nutno podotknout, že většina zemědělsky obdělávaných ploch se nachází právě v oblasti srážkového stínu Trojmezenské hornatiny. Skutečné srážky zde dosahují hodnot podobných jako stanice Vyšší Brod, ale i tak tato hodnota převyšuje celorepublikový průměr.

Tab. 2. Průměrné úhrny srážek ve srážkoměrných stanicích n území Svazku Lipenských obcí v období let 1901 – 19505

Stanice m n.m.

PÚS6

v

červenci (mm)

PÚS v

březnu (mm)

PÚS roční

(mm)

PÚS ve veg.

období (mm)

Sv. Tomáš 995 129 53 963 583

Zadní Zvonková 824 115 63 1096 560

Nová Pec 735 118 64 972 562

Nové Údolí 855 116 55 942 541

Vyšší Brod 745 110 37 745 475

Zdroj: Podnebí ČSSR, tabulky, 1961

Z uvedených srážkových a teplotních charakteristik vyplývá, že území Svazku Lipenských obcí

netrpí nedostatkem srážek a jako omezující se spíše jeví nižší průměrná roční teplota, tím pádem i déle trvající sněhová pokrývka.

2.2.4 Půdní pokryv

Mezi významné aspekty pro zemědělskou výrobu řadíme také půdní fond. Má významný vliv na intenzitu zemědělské výroby, ale také na složení rostlinné, resp. živočišné výroby. Především kvůli vyšší nadmořské výšce a relativní členitosti nedisponuje studovaná oblast Svazku Lipenských obcí příliš vhodnými typy půd pro rostlinnou zemědělskou výrobu.

Z pedologického hlediska se jedná o mozaiku, složenou ze čtyř druhů půd. Největší podíl mají hnědé půdy silně kyselé, podzoly a nivní půdy, menší podíl mají rašeliništní půdy, které jsou z větší části zatopeny Lipenskou přehradní nádrží.

Hnědé půdy silně kyselé se vykytují v pásmu nad 500 metrů a patří k běžným půdám Šumavy, zejména jejího podhůří. Ve mnou studované oblasti vyplňují podstatnou část Vltavické brázdy ve směru od Horní Plané k Lipnu nad Vltavou. Hnědé půdy se nejčastěji vytvářejí na různých horninových podkladech, nejčastěji na zvětralinách granulitů, svorů, žul a rul. Hlavním půdotvorným procesem při vzniku hnědých půd je intenzivní vnitropůdní zvětrávání. Půdní profil tvoří tři horizonty. Na povrchu je šedohnědý horizont se zvýšeným obsahem humusu, pod ním následuje světlejší hnědý horizont vnitropůdního zvětrávání, které postupně přechází v mateční horninu. Hnědé půdy jsou střední až nižší kvality, vhodné především pro pěstování brambor a méně

5

Aktuální data ze současných stanic Horní Planá, Jelení, Přední Výtoň, Stožec a Lipno se nepodařilo získat,

vzhledem k jejich špatné dostupnosti.

6

PÚS – průměrný úhrn srážek

22

náročných obilovin (žito, oves) a len. Rovněž mohou být i velmi dobrými lesními stanovišti.

(TOMÁŠEK 2007).

Vyšší partie, oblasti kolem Plechého, Smrčiny a Třístoličníku, pokrývá jiný půdní typ, sice

podzoly. Ty vznikají stejnojmenným půdotvorným procesem, hlavně pod jehličnatými, zejména smrkovými lesy. Matečným substrátem jsou zpravidla zvětralinou minerálně slabších hornin: žul, rul, a svorů. Pod humusovým horizontem leží dokonale vybělený eluviální horizont popelového charakteru, který hlouběji přechází ve výrazný horizont iluviální. Tento horizont se zpravidla skládá ze dvou částí: svrchní, méně mocná, tmavohnědě zbarvená, se vyznačuje nahromaděním přemístěných humusových látek, zatímco druhá, mocnější, rezivá, vznikla nahromaděním sloučenin trojmocného železa. Podzoly jsou obecně půdy s velmi nízkou přirozenou úrodností. Třetí nejrozšířenější typ, nivní půdy, je spjat svým výskytem s údolními nivami a zamokřenými úpady. Hlavní půdotvorný proces je glejový pochod. Skládají se nejčastěji ze dvou půdních horizontů. Pod drnovým humusovým horizontem, někdy zrašeliněným, obvykle leží už přímo substrát, tedy náplavy vodního toku složené obvykle z vrstev různé zrnitosti. Vytvořil se při redukčních pochodech probíhajících při trvalém z mokření a za přítomnosti většího množství organických látek (TOMÁŠEK 2007). Zemina je zbarvena do zelenavých a modravých odstínů, díky obsahu dvojmocného železa. Gleje jsou ze zemědělského hlediska méněcenné.

Obr. 6. Půdní typy dle Taxonomického klasifikačního systému půd ČR na Lipensku (Klasifikace půdních typů podle TSKP, Cenia, 2010)

v.n. Lipno

Půdní typ:

Glej fluvický histický

Glej histický

Kambizem dystrická

Kambizem oglejená kyselá

Kryptopodzol modální

Podzol modální

Pseudoglej modální

0 4 8 12 162

km

2.2.5 Biota

Potencionální vegetaci pro toto území představují květnaté bučiny s klimaxovými dřevinami jako je buk, jedle a smrk, méně také javor a jilm. Bohužel dnes však většinu lesů tvoří umělé smrkové monokultury. Zbytky původní horské klimaxové smrčiny se nacházejí ve vyšších partiích zkoumané oblasti, především kolem Hraničníku, Smrčiny, Plechého, Trojmezne a sv. Tomáše. Bohužel, v současnosti je velké množství těchto původních smrčin poškozeno lýkožroutem. Týká se to především Plešské hornatiny.

V okolí rašelinišť a doprovodných partií podél vodních toků se vyskytuje další hojně rozšířený druh přirozených smrčin na Šumavě, sice podmáčené smrčiny. Ty jsou po okrajích doprovázeny rašelinnými bory, březinami, vrbinami a smrkovými olšinami. Vyskytuje se zde řada exklávních a reliktních prvků, zejména na rašeliništích (Velké Bahno, Pestřice, Borková, Bobovec, Kapličky) a v karech (Plešné j.).

Na skalách v průlomových údolích, NPR Čertova stěna - Luč, jsou zachovány acidofilní smrkové a březové bory.

Primární bezlesí je zde vyvinuto v několika formách. Například, na kamenném moři a nejvyšších partiích se vyskytují klečové porosty a v Plešném jezeře jsou ponořená společenstva šídlatek (CULEK 1996).

Podle biogeografického členění ČR náleží oblast Lipenska do Šumavského bioregionu, který spadá pod Hercynskou podprovincii, dále provincii středoevropských listnatých lesů a geobiom opadavých listnatých lesů. Řešené území je konkrétně rozděleno mezi čtyři biochory: 5Do – Podmáčené sníženiny na kyselých horninách 5. v.s., 5Dr -Podmáčené sníženiny na kyselých horninách s rašeliništi 5. v.s., 5PQ – Pahorkatiny na pestrých metamorfitech 5. v.s a 5PS – Pahorkatiny na kyselých metamorfitech 5. v.s..

Kromě typických a nejznámějších zástupců šumavské fauny se na území pravého břehu Lipna v okolí Svatého Tomáše vyskytuje populace losa evropského. Počet jedinců v populaci se odhaduje na 10 kusů.

2.2.6 Chráněná území

Důležitým faktorem limitujícím zemědělskou výrobu jsou velkoplošná chráněná území vymezovaná státem. Jedná se především o chráněné krajinné oblasti (CHKO), národní parky (NP), pásma hygienické ochrany vodních zdrojů (PHO) a chráněné oblasti přirozené akumulace vod (CHOPAV). K 31.12. 2010 připadalo 28,54% rozlohy studovaného území NP Šumava a 37,82% CHKO Šumava. Maloplošně chráněných území bylo evidováno k 31.12.2010 celkem 25. Největší podíl z chráněných území zaujímá Ptačí oblast Šumava vymezená v rámci NATURY 20007

.

7

Natura 2000 je soustava chráněných území, které vytvářejí na svém území podle jednotných principů všechny státy Evropské unie. Cílem této soustavy je zabezpečit ochranu těch druhů živočichů, rostlin a typů

přírodních stanovišť, které jsou z evropského pohledu nejcennější, nejvíce ohrožené, vzácné či omezené

svým výskytem jen na určitou oblast (endemické). Vytvoření soustavy Natura 2000 ukládají dva nejdůležitější právní předpisy EU na ochranu přírody: směrnice 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť,

volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin („směrnice o stanovištích“) a směrnice 79/409/EHS o

ochraně volně žijících ptáků („směrnice o ptácích“). Podle směrnice o ptácích jsou vyhlášovány ptačí oblasti

a podle směrnice o stanovištích evropsky významné lokality (Natura 2000 v České republice).

24

Tab. 3. Počet chráněných území ve Svazku Lipenských obcí k 31.12. 2010

Kategorie Počet Výměra (ha) Podíl na rozloze Svazku (%)

NP 1 69 030 28,54

CHKO 1 99 624 37,82

Maloplošné ch.ú. mimo CHKO a NP 12 489 0,78

Maloplošné ch.ú. v CHKO a NP 23 3 160 5,05

Ptačí oblasti 1 97 493 45,49

Evropsky významné lokality 3 172 389 37,82

Zdroj: Seznam chráněných území - Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

2.3 Socioekonomický profil Lipenska

2.3.1 Obyvatelstvo a osídlení

Dle ČSÚ žilo na území studovaného regionu Lipenských obcí k 31.12. 2010 – 11 356 obyvatel.

Tato hodnota představuje 1,8% z celkového počtu 638 706 obyvatel Jihočeského kraje. Hustota zalidnění činila 18,1 obyvatel na km²

, což je hodnota výrazně nižší než průměrná hustota za celou

ČR a Jihočeský kraj.

2.3.1.1 Sídlní struktura

Současná struktura osídlení na Lipensku má velice specifický charakter, který byl utvářen v druhé polovině 20. století především díky přítomnosti Lipenské přehradní nádrže a železné opony. Sídla jsou rozvrstvena relativně nerovnoměrně s dvěma dominantnějšími sídly – Horní Planá a Vyšší Brod. Tyto dvě sídla představují centra dané lokality, co se týče přenesené působnosti státní správy. Jedná se o pověřené obecní úřady (POU). Administrativně se zkoumaný region člení na 11 obcí, z nichž dvě mají status města (již zmiňované POU výše) a jeden městys – Frymburk.

Obr. 4. Graf prostorového rozložení obyvatelstva Lipenska k 31.12. 2010 (zdroj: Městská a obecní statistika, ČSÚ)

0

10

20

30

40

50

60

70

80

90

100

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

Kumulativní četnost počtu obyvatel (%)

Kumulativní četnost rozlohy (%)

Lorenzova křivka prostorové koncentrace obyvatelstva

25

Koncentrace obyvatel je poměrně vysoká. Jak vysvětluje Lorenzova křivka na obr. 4., polovina obyvatel je soustředěna na 25% rozlohy. Nejvyšší koncentrace obyvatelstva je soustředěna na levém břehu lipenské přehrady. Naopak nejnižší hodnoty osídlení vykazuje pravý břeh, kde se v minulosti nacházelo hraniční pásmo. Proto zde bylo za socialismu osídlení záměrně potlačováno.

Současná velikostní struktura obcí na Lipensku je přímým důsledkem zavádění střediskové soustavy, kdy docházelo ke stimulování rozvoje větších sídel na úkor rozvoje menších sídel.

Výsledná struktura obsahuje relativně velký počet malých sídel a několik sídel mnohonásobně větších. Největší počet obcí (4, 33,3%) náleží do velikostní kategorie 500 až 999 obyvatel, ale největší počet obyvatel žije ve velikostní kategorii nad 2000 obyvatel, tvořenou jen dvěma obcemi.

Obce v kategorii nad 2000 obyvatel (Horní Planá a Vyšší Brod), se dají statisticky považovat za městský typ (TRNKOVÁ 1996).

Tab. 4. Sídelní struktura SO svazku Lipenských obcí k 31.12. 2010

Velikostní kategorie

obcí

Počet obcí

Podíl obcí

(%)

Počet obyvatel

Podíl obyvatel v dané

kategorii (%)

0 - 199 1 8,3 132 1,2

200 - 499 2 16,7 433 3,8

500 - 999 4 33,3 2778 24,5

1000 -1999 2 16,7 3122 27,5

2000 - 2611 2 16,7 4891 43,1

Zdroj: Městská a obecní statistika, ČSU

2.3.1.2 Demografický vývoj

Před začátkem druhé světové války žilo na studovaném území Lipenska 32 009 obyvatel a z toho bylo 98,2% Němců⁸

. V roce 1950 žilo na stejném území už jen 10 572 obyvatel, což představuje pokles o 69% (viz. tab. s řetězovým indexem⁹

). To znamená, že prakticky většina obyvatel byla

vyhnána a dosídlena neněmeckým obyvatelstvem. Vedle několika málo Němců, kteří mohli zůstat a Čechů, šlo také o přistěhovalce z Rumunska, Jugoslávie, Maďarska a Slovenska. Většina lidí, kteří tvořili obyvatelstvo Sudet, zde tou dobou nežila déle než dva roky.

Tato fakta sama o sobě vysvětlují mnohé z toho, co se v následujících desetiletích dělo s kulturními a přírodními hodnotami oblasti. Situaci v území, na nichž se takto sešli lidé z nejrůznějších oblastí Československa a východní Evropy, ovšem ještě zhoršil nástup komunistického režimu. Nově příchozí by se dali rozdělit na dvě skupiny. V první vlně přicházeli především lidé s vidinou jednoduchého nabytí majetku. Po vybydlení daného místa se posunovali dále. Druhou skupinu tvořili lidé, kteří skutečně hledali místo, kde by se mohli trvale usadit. Bohužel, díky nastupující kolektivizaci a celkové kulturně i společensky nestabilnímu prostředí, už nezbývalo mnoho důvodů, které by nově příchozí udržely. Vlivem toho docházelo k fluktuaci obyvatel. Změna v klesajícím trendu počtu nově dosídlených obyvatel se změnila v průběhu padesátých let, kdy si

8

Zdroj: Sčítání lidu v republice Československé ze dne 1. prosince 1930; vlastní výpočty

Řetězový index slouží dobře k určování trendu vývoje. Index hodnotí počet obyvatel v daném časovém

období (roce) s obdobím jemu předcházejícím.

26

vláda uvědomila problém se zpětnou migrací a přistoupila k tzv. „komplexnímu zemědělskému doosidlování“¹⁰

, jenž se zakládal na větší míře státní podpory.

Úkolem bylo stabilizovat společnost a zabránit vyliďňování. Postupně docházelo k růstu počtu obyvatel, což dokumentuje přiložená tabulka s řetězovým indexem. Nutno ovšem podotknout, že u obcí Horní Planá, Přední Výtoň a Stožec došlo vlivem zatopení území Lipenskou přehradní nádrží a budování Železné opony v letech 1950 – 1961 k úbytku obyvatel. Největší nárůst obyvatel v historii zaznamenalo Lipno nad Vltavou v 50. letech, protože zde bydleli dělníci pracující na stavbě přehrady (viz. tab. příl. 13.).

Sídelní struktura prodělala největší změny v 50. letech. Sídla nacházející se v tzv. hraničním pásmu byla zcela srovnána se zemí a zničena. Jednalo se prakticky o většinu obcí a osad ležících na pravém břehu rozestavěného Lipna. V roce 1930 žilo na území současného pravého břehu přehradního jezera 5 983 obyvatel v 981 domech. V roce 1961 už jen 342 obyvatel v 77 domech. Většinou šlo o příslušníky pohraniční stráže a jejich rodiny.

V souvislosti se samotnou výstavbou Lipenské nádrže bylo zatopeno přes 450 domů, které před druhou světovou válkou poskytovaly obydlí pro více než 3 000 lidí. Na zbylém území Lipenska se venkov proměňoval ve smyslu socialistického hesla - „přiblížení venkova městu“. To se projevovalo na jeho architektonické a urbanistické koncepci. V 70. a 80. letech docházelo k odlivu obyvatel z menších obcí do okolních větších - střediskových, které poskytovaly vyšší životní komfort, dostatek pracovních a především bytových příležitostí. Profitovaly z toho především obce – Horní Planá a Vyšší Brod.

2.3.1.3 Struktura obyvatelstva

Během poslední dekády dochází jak v ČR, tak i na území SO obcí Lipenska k výrazným změnám

věkové struktury obyvatelstva. Výrazně klesá podíl dětské složky obyvatelstva (0-14 let) a naopak roste podíl počtu obyvatel v produktivním věku (15-64 let) a postproduktivním věku (65 let a více). Tento proces, kdy dochází k přeměně od progresivní věkové struktury v typ stacionární a následně regresivní označujeme jako demografické stárnutí. V tabulce č. 5. tento proces dokumentuje index stáří (Is)¹¹

spolu s indexem ekonomického zatížení (Iz)¹²

. U obou sledovaných indexů můžeme

pozorovat nárůst během poslední dekády a to jak za celé studované území, tak za Jihočeský kraj i celou ČR.

Index stáří studované oblasti se liší dle jednotlivých obcí, v průměru však dosahuje nižších hodnot než krajský a celorepublikový průměr. Jeho nárůst během poslední dekády je však mnohem výraznější (celkově narostl o 32%). Nejvyšších hodnot index stáří dosahuje u obcí Přední Výtoň (218,8!) a Horní Planá (144,4). V Přední Výtoni je výrazný nárůst postproduktivní složky dán

10

Pod dosídlováním se rozumělo získávání obyvatelstva do pohraničí jakoukoli cestou (nejen organizovaným nábořem) a hlavně jeho udržení v těch regionech a okresech, na jejich konsolidaci měla

společnost prvořadý zájem. V dobových materiálech se můžeme setkat také s termínem doosídlování (statistikové). Významné bylo rozhodnutí o tom, že potřební zemědělci (pokud možno i s rodinami) měli být

získáváni do nedostatečně osídlených regionů nejen z vnitrozemí, ale i z těch pohraničních okresů, kde byl

zemědělských osídlenců relativní dostatek (SLEZÁK 1978).

11

Index stáří – vyjadřuje kolik obyvatel ve věku 65let a více připadá na 100 dětí

12

Index ekonomického zatížení - vyjadřuje počet dětí ve věku 0-14 let a počet osob ve věku 65 a více let připadajících na 100 osob v produktivním věku (15-65 let)

především marginální polohou v rámci celého studovaného regionu a nedostatkem pracovních příležitostí, s čímž souvisí markantní úbytek mladších skupin obyvatelstva. Naopak u Horní Plané má za následek lokalizace domova důchodců a domu s pečovatelskou službou vysoký podíl postproduktivní složky obyvatelstva.

Index maskulinity je nejvyšší v Želnavě (127,6) a nejnižší v Lipně nad Vltavou a Vyším Brodě (shodně 100,7). V porovnání s průměrem v ČR dosahuje Lipensko vyšších hodnot. Díky tomu lze o Lipensku hovořit jako o regionu s nadprůměrně zastoupenou mužskou složkou obyvatelstva.

Tab. 5. Vybrané ukazatele struktury obyvatelstva podle pohlaví a věku k 31.12. 2001 a 31.12.

2010

Obec

2001 2010

Iz Is Index maskulinity Iz Is Index maskulinity

Černá v Pošumaví 40,4 52,9 107,6 37,6 84,6 109,3

Frymburk 32,4 43,0 101,0 32,9 83,1 105,2

Hořice na Šumavě 42,5 33,5 102,0 38,8 56,3 103,8

Horní Planá 42,8 82,4 98,1 38,0 144,4 102,3

Lipno nad Vltavou 42,8 56,2 101,1 41,9 75,0 100,7

Loučovice 40,8 64,6 100,8 39,0 94,1 106,3

Přední Výtoň 35,8 28,3 111,5 29,8 218,8 109,4

Vyšší Brod 39,6 54,8 100,5 39,4 71,1 100,7

Nová Pec 39,6 79,8 114,3 41,4 94,9 103,1

Stožec 49,3 42,3 113,3 41,6 72,2 115,3

Želnavá 27,0 42,1 122,8 26,9 100,0 127,6

Lipensko 39,9 58,3 102,2 38,0 90,3 104,1

JČK 42,8 84,0 96,3 42,9 106,8 97,2

ČR 42,3 87,2 94,8 42,7 107,8 96,4

Zdroj: Stav obyvatel ve vybraném území - časová řada, Veřejná databáze ČSÚ, ČSU; vlastní výpočty

28

Jako poslední strukturální charakteristika byla zvolena vzdělanost (struktura ekonomické aktivity je podrobněji rozvedena kapitole zabývající se trhem práce). Pro vyjádření vzdělanostní struktury se jako vhodné jeví dva ukazatele - relativní zastoupení osob se středoškolským a vyšším vzdělání a syntetický ukazatel vzdělanosti¹³

Ve studovaném regionu je pozorována relativně nízká vzdělanost, celorepublikový průměr potažmo i krajský průměr, převyšuje pouze jedna obec – Stožec. Nejnižší vzdělanost je registrována především v menších obcích (Želnavá, Nová Pec, Přední Výtoň). Silnou kategorii tvoří vyučení a středoškoláci bez maturity spolu s osobami se základním vzděláním, které dříve představovaly žádanou pracovní sílu v regionu zaměřeném hlavně na lesnickou a zemědělskou výrobu. Tento stav dokumentuje venkovský charakter a marginální polohu celého studovaného regionu.

Tab. 6. Vybrané ukazatele vzdělanostní struktury obyvatelstva k 1.3. 2001

Obec SŠ+VOŠ+VŠ (%) Syntetický ukazatel

Černá v Pošumaví 20,8 1,9

Frymburk 28,1 2,0

Horní Planá 25,4 2,0

Hořice na Šumavě 20,9 1,9

Lipno nad Vltavou 26,4 2,0

Loučovice 20,3 1,9

Nová Pec 19,7 1,9

Přední Výtoň 21,3 1,9

Stožec 38,5 2,3

Vyšší Brod 30,2 2,1

Želnavá 17,1 1,9

Lipensko 25,1 2,0

JČK 36,6 2,2

ČR 37,7 2,2

Zdroj: SLDB 2001, vlastní výpočty

13

Syntetický ukazatel vzdělanosti – každé kategorii nejvyššího ukončeného vzdělání je přiřazená určitá váha

(2x vyuč + SŠ bez mat; 3x (SŠ+VOŠ); 4x VŠ).

29

Obr. 5. Struktura obyvatelstva podle nejvyššího dosaženého vzdělání k 1.3. 2001 (zdroj: SLDB 2001, vlastní výpočty)

2.3.2 Trh práce v regionu

2.3.2.1 Ekonomická aktivita obyvatelstva

Z hlediska osob začleněných do pracovního procesu je obyvatelstvo rozděleno na dvě skupiny – na obyvatelstvo ekonomicky aktivní (EAO)¹⁴

a ekonomicky neaktivní. Z celkového počtu obyvatel

Lipenska (11 567 k 1.3. 2001) představovala 6 157 členná skupina EAO 53,2% obyvatel celé studované oblasti Lipenska.

Jak je patrné z grafu na obr. 6., obce se svou strukturou v základních skupinách hospodářství¹⁵ liší.

Na základě údajů platných k 1.3. 2001 by se daly obce rozdělit do tří skupin. První skupinu tvoří obec Horní Planá, Černá v Pošumaví, Hořice na Šumavě, Frymburk a Vyšší Brod, pro které je typický vyrovnaný podíl zaměstnanosti v sekundéru a terciéru s nižším podílem zaměstnanosti v priméru. V každé z těchto obcí je lokalizován alespoň jeden průmyslový provoz (s výjimkou Frymburka).

Další skupinu obcí představují obce východní části Lipenska s dominantním postavením sekundéru. Dominantním zaměstnavatelem v této lokalitě byly Loučovické Papírny. Zbylé čtyři obce Nová Pec, Přední Výtoň, Stožec a Želnavá spadají do poslední skupiny, ve které zaměstnává

nejvíce obyvatel primér (v obcích Želnav a Stožec pracuje v priméru více jak 50% obyvatelstva).

Počty těchto zaměstnaných v priméru převyšují mnohonásobně průměr za Jihočeský kraj i ČR.

14

Supina EAO zahrnuje všechny zaměstnané osoby starší 15-ti let a ženy na mateřské dovolené.

15

Použitá data byla pro lepší názornost přepočítána do tří základních skupin hospodářství – primér (lesnictví,

zemědělství), sekundér (zpracovatelský průmysl, stavebnictví) a terciér (služby, školství, zdravotnictví, doprava, obchod).

0,0

5,0

10,0

15,0

20,0

25,0

30,0

35,0

40,0

45,0

50,0

55,0

(%)

Vzdělanostní struktura

bez vzdělání ZŠ a neukončené vz. vyučení a střední bez mat. SŠ s mat. VOŠ VŠ

30

Obr. 6. Ekonomická aktivita obyvatel podle odvětví k 1.3. 2001 (zdroj: SLDB 2001, vlastní výpočty)

Zde je důležité upozornit, že se jedná o data více než 10 let stará. Dá se tedy předpokládat, že

během poslední dekády došlo k určitým změnám. Rozvoj v souvislosti turistického ruchu v oblasti

Lipna nad Vltavou zažívá v posledních letech značný boom. Generuje určité množství pracovních příležitostí, z čehož profituje především Lipno samotné, Frymburk a Loučovice. Lze tedy očekávat nárůst zaměstnanosti v terciéru. U Loučovic navíc ještě došlo k úbytku EAO v sekundéru v souvislosti s uzavřením Loučovické papírny v roce 2010/16

2.3.2.2 Nezaměstnanost

Na Lipensku docházelo a dochází k výraznému kolísání míry nezaměstnanosti. Z pohledu nezaměstnanosti se jedná o relativně heterogenní region. Výrazně se zde projevuje sezónovitost, kdy dochází k nárůstu nezaměstnanosti mimo turistickou sezónu. Tento rozdíl mezi letním a zimním obdobím, kdy dohází ke generování dočasných pracovních míst, se pohybuje kolem 5% míry nezaměstnanosti (viz. graf na obr. 7.). Navíc hodnoty míry nezaměstnanosti Lipenska převyšují, u některých obcí výrazně, průměrné hodnoty za ČR. Nesmíme zapomenout, že do těchto měř se promítá také změna metodiky po roce 2004, díky které došlo k snížení hodnoty míry nezaměstnanosti o cca 1%.

Nejvyšší průměrnou míru nezaměstnanosti za sledované období vykazuje obec Želnavá. Její výše oscilovala kolem 16% a během posledního roku (2010) se dokonce vyhoupla na 29%. Jedná se o nejvyšší meziroční nárůst nezaměstnanosti na Lipensku během pozorovaného období. Významný meziroční nárůst nezaměstnanosti zaznamenaly rovněž Loučovice (o 7,3%). Dlouhodobě nejnižší míru nezaměstnanosti dosahuje Stožec.

16

Bylo propuštěno 229 pracovníků (Zpráva o situaci na trhu práce za rok 2010, ÚP Český Krumlov, 2011)

0%

10%

20%

30%

40%

50%

60%
70%
80%
90%
100%

Struktura EAO k 1.3. 2001 Primér Sekundér Terciér

31

Aktuální míra nezaměstnanosti patří mezi hlavní identifikované problémy mikroregionu v oblasti trhu práce a zaměstnanosti. Jedná se o slabou stránku území, která svým dopadem ovlivňuje celkovou socioekonomickou situaci území.

Obr. 7. Graf znázorňující rozdíl v míře nezaměstnanosti mezi letním a zimním obdobím na Lipensku (zdroj: MPSV, 2011)

Tab. 7. Vývoj míry registrované nezaměstnanosti v obcích svazku Lipenska v letech 2003 – 2010 vždy k 31.12.

Obec	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Černá v Pošumaví	18,9	18,6	17,9	16,1	11,4	11,4	15,4	14,2
Frymburk	14,7	14,4	13,9	14	10,2	10,2	13,5	14,3
Horní Planá	12,5	12,2	12,1	14,2	10,3	9,6	15,1	14
Hořice na Šumavě	17,9	14,7	12,6	12,6	10,1	8,5	12,8	14,7
Lipno nad Vltavou	8,1	9,2	12,7	7,1	7,4	8,5	12,3	13,4
Loučovice	13,4	13,4	12,6	10,7	9,3	9,7	12,8	20,5
Nová Pec	19,5	18,6	13	11,8	7,1	7,1	10,5	15,8
Přední Výtoň	17,3	12	10	8,7	9,3	5,3	10,7	10
Stožec	5,6	5,6	8,1	4,8	7,3	5,6	3,5	9,7
Vyšší Brod	10,4	10,9	10,1	8,9	6,9	8,1	6,9	12,5
Želnava	27,5	33,3	17,4	14,5	17,4	15,9	18,8	29
Lipensko	15,1	14,8	12,8	11,2	9,7	9,1	12,0	15,3

JČK 7,5 7,8 6,9 5,7 4,5 4,8 7,8 8,5

ČR 10,3 9,9 8,9 7,7 6 6 9,2 9,6

Zdroj: MPSV, 2011

0,0

2,0

4,0

6,0

8,0

10,0

12,0

14,0

16,0

18,0

2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010

%

rok

Vývoj nezaměstnanosti na Lipensku k 31.7 a 31.12.

31.7.

31.12.

32

2.3.2.3 Vyjíždka a dojíždka obyvatel do zaměstnání

K 1.3. 2001 vyjíždělo v rámci SO Svazku Lipenských obcí za prací celkem 2 129 zaměstnaných osob, z nichž 202 (9,5%) vyjíždělo do odvětví zemědělství a lesnictví. 109 osob z této skupiny vyjíždělo mimo studovanou oblast Svazku Lipenských obcí. Největší fluktuace mimo Lipensko směřuje do Českého Krumlova (celkem 19 osob).

Oproti tomu dojíždělo do zájmového regionu 75 pracovníků zaměstnaných v zemědělství a lesnictví s bydlištěm mimo studovanou oblast. Tato skupina tvořila 40% z celkového počtu

dojíždějících (188) do zemědělství a lesnictví v rámci SO svazku Lipenských obcí (Dojíždka do zaměstnání a škol – Okresy Prachatice a Český Krumlov, SLDB 2001).

Na základě údajů o vyjíždě a dojíždě do odvětví zemědělství a lesnictví z roku 2001 se dají stanovit pracovní mikroregiony pro toto odvětví v rámci studované oblasti Lipenska. Vymezení těchto vztahů dobře poslouží pro pochopení vnitřní zemědělské struktury území. Největší zemědělské a lesnické subjekty Lipenska sídlí na území obcí Horní Planá (SITTER s.r.o., Agro Šumava, VLS s.p.) a Vyšší Brod (Agrowald s.r.o., SZ Stanislav Pavelec). Je tedy logické, že nejsilnější vyjíždkové proudy směřují do těchto obcí, které představují nejen zemědělská centra území. Největší zázemí co se týče dojíždky v zemědělství a lesnictví, si vytváří obec Vyšší Brod a dvě obce ležící dokonce mimo SO Svazku Lipenských obcí. Obce Stožec a Želnavá spádují do jiných obcí ležících na území SO ORP Prachatice. Největší fluktuace pracovníků v priméru v Hořicích na Šumavě probíhá do Českého Krumlova. Z Lipna nad Vltavou pak nevyjíždí ani jeden pracovník v zemědělství či lesnictví.

Tab. 8. Obce spadající do pracovních mikroregionů Horní Planá a Vyšší Brod dle odvětví zemědělství a lesnictví za rok 2001¹⁷

Obec Vyjíždějící celkem Vyjíždějící do obce v počtu

Černá v Pošumaví 16 Horní Planá 11

Nová Pec 32 Horní Planá 8

Frymburk 41 Vyšší Brod 14

Horní Dvořiště 9 Vyšší Brod 8

Loučovice 22 Vyšší Brod 16

Malšín 8 Vyšší Brod 4

Přední Výtoň 11 Vyšší Brod 6

Zdroj: SLDB 2001, ČSÚ, vlastní výpočty

17

Údaje o vyjíždějících uvedené v tabulce jsou za odvětví zemědělství a lesnictví.

Obr. 8. Vymezení pracovních mikroregionů dle odvětví zemědělství a lesnictví v rámci Svazku Lipenských obcí v roce 2001 (Zdroj: SLDB 2001, vlastní výpočty)

2.3.3 Průmysl

Ve třicátých letech tvořil průmysl významnou složku hospodářství Lipenska. Vlivem poválečného dění (odsun německého obyvatelstva a zatopení údolí Vltavy Lipenskou přehradní nádrží) se jeho význam po roce 1945 zmenšil. Jediné podniky navazující na před válečnou historii výroby jsou Loučovské papírny Vltavský mlýn a pila v Loučovicích. Všechny ostatní podniky zde vyrostly až za období socialismu. Šlo především o dřevozpracující závody.

Dřevozpracující průmysl na Lipensku zažívá v posledních letech mírný útlum. Vlivem restrukturalizace hospodaření ve státních lesích (Vojenské lesy a statky s.p.) došlo k uzavření státní pily v Hůrce. Pílu v roce 2008 koupil nový majitel a rozjíždí opět výrobu. Další pily se nacházejí v Nové Peci, Vyšším Brodě a v Loučovicích, pila v Nové Peci funguje s omezeným provozem. V 60. a 70. letech byla v Horní Plané postavena pobočka firmy (LIRA) v Českém Krumlově produkující obrazové lišty a rámy. LIRA zaměstnávala 70 lidí. V roce 2006 však došlo k úplnému zastavení provozu a výroba se přesunula do Českého Krumlova.

HORNÍ PLANÁ

Nová Pec

Přední Výtoň

Frymburk

Malšín

Loučovice

Černá v

Pošumaví

Horní

Dvořiště

Nová Pec

Stožec

VYŠŠÍ BROD

Hořice na

Šumavě

Želnavá

Lipno nad

Vltavou

PRACOVNÍ MIKROREGIONY DLE ODVĚTVÍ

ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNICTVÍ

Pracovní mikroregion:

hraní Svazku Lipenských obcí

jádro

Vyšší Brod

Horní Planá

0 4 8 12 162 km

Boris HŮLKA, Brno 2011

34

Z nerostných surovin se dnes na Lipensku těží pouze rašelina a kámen. Grafit, před druhou světovou válkou hlavní těžená surovina, se již netěží, jelikož došlo k zatopení většiny významných dobývacích míst. Pouze v jedné lokalitě, v Bližné, pokračovala těžba i po napuštění lipenské nádrže až do roku 1998, kdy byl důl převeden do suché konzervace. K uzavření dolu došlo kvůli velkému množství krasových dutin plných vody, které komplikovaly těžbu. Rašelina se nadále těží jen v okolí Světlíka (na hranici studovaného území) strojovým způsobem (frézování) na rozloze 99,15 hektarů. Do roku 1995 se těžila rašelina také na ložisku Borková nacházející se na pravém břehu Lipna. Celkem se z ložiska Borková vytěžilo od roku 1984 32 115 t rašeliny na ploše 40 hektarů (POLÁK, V. 2003, 627-630). Kámen se těží cca 1 km jižním směrem od Černé v Pošumaví. Jedná se o biotitickou rulu a dolomitický vápenec. Kamenivo se používá převážně k výrobě obalovaných

asfaltových směsí a betonů.

Potravinářský průmysl zastupuje na Lipensku pekárna Jednota Horní Planá, pekárna Vyšší Brod, Minipivovar Vyšší Brod a producent přírodní pramenité vody Šumavský pramen v Bližné. Tato voda se čerpá z bývalého grafitového dolu Václav v Bližné. Do roku 2000 fungovala v Horní Plané také mlékárna patřící Madetě, v rámci restrukturalizace podniku však ukončila činnost. Mléko v ní zpracovávané většinou nepocházelo z okolních zemědělských podniků, ale dováželo se od jinud.

2.3.4 Dopravní infrastruktura

Obr. 9. Mapa železniční a silniční infrastruktury na SO svazku Lipenských obcí

!
!
!
!
!
!
!
!
!
!
!
!

39

163

162

Stožec

Želnavá

Nová Pec

Frymburk

Loučovice

Vyšší Brod

Horní Planá

Přední Výtoň

Hořice na Šumavě

Černá v Pošumaví

Lipno nad Vltavou

ŽELEZNICE A SILNICE NA LIPENSKU

0 8 164 km

Sliniční komunikace:

železnice

silnice 1. třídy

silnice 2. třídy

ostatní komunikace

Železniční trať

35

Dopravní napojení Lipenského regionu odpovídá jeho periferní poloze. Studované území protíná pouze jedna komunikace první třídy I/39 (Kamenný Újezd – Český Krumlov – Horní Planá – Volary). Tato komunikace je hojně využívána tranzitní dopravou, směřující přes Strážné do Německa. Zbytek silniční sítě tvoří většinou komunikace třetí třídy.

Železniční síť prochází územím v jeho severní části jednokolejnou tratí č. 194 České Budějovice – Černý Kříž. V jižní části spojuje Lipno nad Vltavou – Rybník elektrickou dráhou (č. 195).

Železniční doprava je využívána především turisty, čemuž odpovídá i jízdní řád. O letní turistické sezóně obsluhuje území o třetinu vyšší počet spojů. V současné době existuje projekt, podle kterého by mělo dojít k propojení obou železničních tratí pomocí elektrické tramvaje. V první fázi, která je již zanesená v územních plánech obcí, by se měl vybudovat úsek Lipno nad Vltavou – Frymburk. Součástí první fáze by mělo být rovněž vybudování 450 metrů dlouhého tunelu, který překoná výškový rozdíl přehradního tělesa, protože nástupní stanice by měla být v místě dnešní

železniční zastávky. V druhé fázi by se měl vybudovat zbylý úsek Frymburk – Černá v Pošumaví a současně napojení Nová Pec – Klápa.

Na území Lipenska v současnosti funguje také letiště. Nachází se 5km severovýchodně od obce Frymburk. Jedná se o letiště s travnatým povrchem určené především pro menší sportovní letadla.

2.3.5 Cestovní ruch a rekreace

Díky jedinečné přírodě a dochovaným kulturním a technickým památkám je hlavní a nejvýznamnější hospodářskou oblastí, která v posledních 20 letech ovlivňuje rozvoj celého lipenského regionu, sféra cestovního ruchu. Díky znovuootevření hranic se sousedním Německem a Rakouskem se v oblasti Lipenska úspěšně rozvíjí přeshraniční cestovní ruch.

Klíčovou destinací pro letní rekreaci na Lipensku je v současné době oblast levého břehu nádrže Lipno, kde se také koncentruje vyšší počet zařízení nabízejících služby cestovního ruchu (ubytování, stravování, kultura, sport atd.)

V několika posledních letech se významně zvýšila návštěvnost regionu i během dosud značně omezené zimní sezóny. Tato skutečnost souvisí jednak s rozvojem lyžařského areálu Lipno nad Vltavou tak s rostoucím zájmem českých turistů o přeshraniční lyžařské středisko Hochficht. Díky atraktivnějšímu regionu i v zimě, postupně dochází k nárůstu vytiženosti ubytovacích zařízení v oblasti Lipenska v průběhu celého roku.

Největší podíl příjmů do ekonomiky plynoucích z cestovního ruchu bývá vytvářen během 2 měsíční letní sezóny, což dokazuje i graf s nezaměstnaností¹⁸

. Tento fakt spolu se sezónně

limitovanými příjmy představují pro podnikatele v cestovním ruchu důležitý problém. Jako možné východisko se jeví diverzifikace návštěvnosti do celého roku a následné využití potenciálu jarní a podzimní sezóny pro rozvoj dalších turistických aktivit (významný potenciál v tomto ohledu má agroturistika). Toto řešení by navíc zabránilo jednorázovým náporům návštěvníků, dá se předpokládat i celkové odlehčení lokality.

18

Výrazný nárůst nezaměstnanosti v zimních měsících.

3 ZEMĚDĚLSKÁ KLASIFIKACE LIPENSKA

Kategorizace zemědělského území pro různé využití v zemědělské praxi se v ČR prováděla od počátku 20. let 20. století. V současné době jsou uplatňovány 3 typy kategorizace zemědělských území (Situační a výhledová zpráva – Půda, 2009):

- 1) zemědělské výrobní oblasti
- 2) méně příznivé oblasti (LFA – z anglického Less Favoured Areas)
- 3) zranitelné oblasti

3.1 Zemědělské výrobní oblasti

Zemědělské výrobní oblasti (ZVO) představují nejstarší kategorizaci zemědělského území. Na počátku minulého století sloužily pro statistické hodnocení zemědělské výroby podle výrobního zaměření rostlinné výroby v rozdílných půdně klimatických podmínkách (Situační a výhledová zpráva – Půda, 2009). Používají se od šedesátých let minulého století, kdy sloužily pro stanovování zemědělské daně, až do dneška. Dnes slouží Českému statistickému úřadu a Českému úřadu zeměměřičskému a katastrálnímu pro statistické hodnocení území ČR.

Z hlediska půdně klimatických a ekonomických podmínek se území ČR rozděluje na 4 výrobní oblasti a 11 podoblastí¹⁹

. Jsou jimi: výrobní oblast kukuřičná se třemi podoblastmi K1, K2, K3;

výrobní oblast řepařská se třemi podoblastmi R1, R2, R3; výrobní oblast bramborářská také se třemi podoblastmi B1, B2, B3; výrobní oblast horská se dvěma podoblastmi H1, H2 (Situační a výhledová zpráva – Půda, 2009).

Tab. 9. Zemědělská půda dle zastoupených výrobních oblastí a podoblastí na území Svazku Lipenských obcí k 31.12.2010

Podoblast

Lipensko

(ha) (%)

H1 12 459 69,53

H2 5 461 30,47

Horská oblast celkem 17 920 100,00

Pramen: ÚHDP, ČUZK

Celá studovaná oblast spadá do horské výrobní oblasti pícninářského typu, resp. jejích podtypů H1 a H2. Pro tuto oblast je typická nadmořská výška nad 600m n.m., chladné klima s průměrnými teplotami pod 6°C a členitý terén s vysokou svažitostí

. Je tedy již méně vhodná pro zemědělskou

výrobu. Vysoký podíl luk a pastvin je využíván především pro chov hospodářských zvířat. Větší

19

Do roku 2004 se území ČR členilo do 5 ZVO a 21 podoblastí. Od roku 2004 se klasifikace změnila a vychází z původní klasifikace pocházející z roku 1959 (viz. publikace GÖTZ, NOVOTNÁ 1995).

20

Oblast H2 – výskyt svahů nad 7°sklonitosti na ploše větší než 50% zemědělské půdy v k.ú.

37

zastoupení ve studovaném regionu má podoblast H2 vyznačující se nižší sklonem svahů oproti podoblasti H1.

Tento homogenní charakter výrobních oblastí v podstatě dobře ilustruje určitý handicap a nepříznivé podmínky, s nimiž se musí zemědělství Lipenska vyrovnat.

Tab. 10. Porovnání zemědělské půdy Lipenska s Jihočeským krajem a ČR k 31.12.2010

Zornění z.p. (%) Zatravnění z.p. (%) Podíl z.p. na celk. rozloze (%)

Lipensko 10,72 87,46 28,5321

Jihočeský kraj 64,09 32,92 48,90

ČR 71,05 23,29 53,68

Pramen: CZSO, vlastní výpočty

Podíl zornění, resp. zatravnění, dokumentuje zařazení do horské výrobní oblasti s pícninářským charakterem výroby. Větší plochy obdělávaných orné půdy se nacházejí v nižších polohách v okolí Vyššího Brodu, na zbytku území mají především záhumenkový charakter. Při pohledu do tabulky

je rovněž patrná diference v porovnání jak s ČR, tak i s Jihočeským krajem, kde jsou podíly zastoupení zemědělské půdy v horských oblastech minimální.

3.2 Méně příznivé oblasti (LFA)

Režim podpory zemědělců ve znevýhodněných oblastech (LFA), který funguje v EU od roku 1975, představuje mechanismus napomáhající zachovat zemědělskou činnost, a ráz krajiny v horských a jiných znevýhodněných oblastech (tzv. přechodných znevýhodněných oblastech) (Výhledová zpráva půda, 2009).

Znevýhodněné oblasti jsou stanovené od roku 2007 podle nařízení vlády č. 75/2007 Sb., o podmínkách poskytování plateb za přírodní znevýhodnění v horských oblastech, oblastech s jinými znevýhodněními a v oblastech NATURA 2000 na zemědělské půdě, ve znění nařízení vlády č. 113/2008 Sb., nařízení vlády č. 83/2009 Sb., nařízení vlády č. 480/2009 Sb., nařízení vlády č. 111/2010 Sb., nařízení vlády č. 369/2010 Sb. a nařízení vlády č. 372/2010 Sb. Takto vymezené oblasti s menšími odchylkami platí pro rok 2011.

Znevýhodněné oblasti jsou podle platného nařízení vlády rozděleny do 5 následujících skupin:

- Horská oblast typu HA
- Horská oblast ty HB
- Ostatní méně příznivá oblast typu OA
- Ostatní méně příznivá oblast typu OB
- Specifická oblast typu S

21

Nižší poměr zemědělské půdy je dán relativně velkým zastoupením lesů a především plochou vodní nádrže

Lipno.

38

V závislosti na zařazení do jednotlivých skupin budou vypláceny prostředky z Evropského zemědělského fondu (EAFRD22

) a poskytují se pouze na trvalé travní porosty (TTP) evidované v

LPIS. Výše plateb za znevýhodnění se liší dle jednotlivých skupin zařazení23

. Tyto platby by měly

vyrovnávat ztráty při zemědělské výrobě způsobené horšími výrobně-klimatickými podmínkami (LOSOSOVÁ, STŘELEČEK, ZDENĚK 2009)

Celé studované území Svazku Lipenských obcí je zařazeno do Horské oblasti typu HA

. Tato oblast

musí splňovat podmínky nadmořské výšky vyšší než 600 m n. n. nebo 500 až 600 m n.m., ale zároveň se svažítostí přes 15° na 50% území katastrálního území. Z toho vyplývá, že podpora LFA na Lipensku by měla přispět především k trvalému využití půdy, zachování krajinného rázu a vhodných faremních systémů. Dle LPIS24

bylo ke konci roku 2010 zaregistrováno 1677 ha TTP

studovaného regionu jako oblast LFA typu E – což by mělo odpovídat rozsahu 1. zón NP a CHKO vymezených v rámci NATURY 2000 (Ptačí oblasti nebo evropsky významné lokality).

Tab. 11. Kategorizace LFA na území Svazku Lipenských obcí k 31.12.2010

Typ LFA oblasti Počet katastrálních území Výměra v Ha TTP

Ha 38 15626

E 14 1677

Celkem Lipensko 38 15626

Pramen: ÚHDP, LPIS, vlastní výpočty

3.3 Zranitelné oblasti

Odstavec 33 zákona č. 245/2001 Sb., o vodách a změně vodních zákonů stanovuje zranitelné oblasti jako území, kde se vyskytují:

A) povrchové nebo podzemní vody, zejména využívané nebo určené jako zdroje pitné vody, v nichž koncentrace dusičnanů přesahuje hodnotu 50 mg/l nebo mohou této hodnoty dosáhnout, nebo

B) povrchové vody, u nichž v důsledku vysoké koncentrace dusičnanů ze zemědělských zdrojů dochází nebo může dojít k nežádoucímu zhoršení jakosti vody.

EAFRD je finanční nástroj na podporu rozvoje venkova, který spadá do společné zemědělské politiky EU.

Prostředky z EAFRD slouží ke zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví, zlepšení životního

prostředí a krajiny nebo kvality života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova. V

ČR jsou z něj hrazeny projekty předložené do tzv. Programu rozvoje venkova ČR, jehož řídicím orgánem je

Ministerstvo zemědělství ČR. (Euroskop.cz - Zemědělství – EAFRD).

23

Sazba pro méně příznivé oblasti, pro rok 2011: HA

– 157 EUR/1ha TTP, HB

– 134 EUR/1ha TTP, OA

–

117 EUR/1ha TTP, OB

– 94 EUR/1ha TTP, S – 114 EUR/1ha TTP a NATURA 2000 – 112 EUR/1ha TTP.

Směný kurz je pro rok 2011 stanoven na 25,088 CZK/EUR (METODIKA k provádění nařízení vlády č. 75/2007 Sb., 2011).

24

Veřejný registr půdy LPIS funguje jako referenční báze obsahující geografická data, která jsou základem

pro platby na plochu (LPIS a jeho význam pro dotace :: Zemědělské dotace).

39

Zranitelné oblasti stanovuje vláda a upravuje rovněž používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření. Zranitelné oblasti jsou územně

vymezeny katastrálními územími ČR, přičemž jejich stanovení podléhá přezkoumání

v pravidelných intervalech nepřesahující 4 roky. Podle tohoto pravidla byly vyhlášené ZO již

přezkoumány a nově vymezeny nařízením vlády č. 108/2008 Sb., který mění nařízení vlády č.

103/2003 Sb. Na základě toho to nařízení není v seznamu zranitelných oblastí žádné k.ú. na území

Svazku Lipenských obcí.

3.4 Cena zemědělské půdy

Cena zemědělské půdy je přímo úměrná její produkční schopnosti. Produkční schopnost zemědělské půdy vychází z klasifikace soustavy bonitovaných půdně ekologických jednotek (PBEJ). Tato klasifikace zemědělských půd byla provedena plošně pro všechnu zemědělskou půdu v rámci celé ČR. Rozumí se jí specifický územní celek, který má v důsledku vzájemného působení jednotlivých složek přírodního prostředí konkrétní agroekologické vlastnosti projevující se určitou hodnotou produkčního potenciálu (Situační a výhledová zprava – Půda, 2009).

Bonitace poskytuje komplexní systém hodnocení půdy. Její využití je široké zejména ve státní správě. Používá se pro určování při ochraně zemědělského půdního fondu, při kategorizaci zemědělského území a při určování úřední ceny zemědělské půdy.

V Čechách se uplatňují dva druhy cen zemědělské půdy. První, úřední ceny půdy, slouží výhradně pro půdu drženou ve vlastnictví státu (daně, prodej, pozemkové úpravy). Získávají se na základě cenových předpisů Ministerstva financí a MZe. V druhém případě se jedná o tržní ceny půdy, které se používají na běžném trhu s pozemky, tzn. stanovuje se z nich daň z prodeje či nákupu pozemku. Tyto ceny bývají výrazně vyšší oproti cenám stanoveným úředně²⁵

.

Tab. 12. Průměrné úřední ceny zemědělské půdy v katastrálních územích Svazku obcí Lipenska k 1.1.2009

Cena v Kč/m²

Počet katastrálních území Výměra katastrů (km²)

) Podíl v % na celkové výměře

1,28-1,50 12 74,41 11,88

1,51-2,00 14 331,03 52,87

2,01-2,36 11 219,99 35,13

Celkem 37 626,17 100

Zdroj: Příloha k vyhlášce Mze ČR č.412/2008 Sb., vlastní výpočty

Průměrná úřední cena ve studované oblasti není příliš vysoká – 1,84 Kč/m²

, což je nižší hodnota

než mají okresy, na nichž se Lipensko rozkládá (okres Český Krumlov – 1,98 Kč/m²

a Prachatice –

2,12 Kč/m²

). Cena dokumentuje polohu studované oblasti ležící v marginální zemědělské oblasti.

Průměrná cena zemědělské půdy²⁶

v ČR je 5,24 Kč/m²

. V Jihočeském kraji klesá průměrná cena na

3,35 Kč/m²

. V rámci studované oblasti nelze vyzorovat výraznější cenové diference mezi

jednotlivými k.ú. Nejmenší úřední cenu má půda v k.ú. Hořice na Šumavě a naopak nejvyšší cenu

25

Na výši tržní ceny má prvořadý vliv poloha, velikost a využití daného pozemku (Situační a výhledová zpráva – Půda, 2011).

26

Dle Vyhlášky MZe č. 412/2008 Sb. nabývající účinnosti dnem 1.1. 2009.

40

má v k.ú. Pěkná. Seznam katastrálních území s průměrnými úředními cenami zemědělské půdy je uveden v tab. příl. 14 a kartograficky jsou znázorněny na map.příl.1.

Tab. 13. Úřední ceny zemědělské půdy (v Kč/m²

) dle SO Obcí Lipenska k 1.1.2009

Obec Cena (Kč/m²

)

Nová Pec 2,20

Černá v Pošumaví 2,11

Vyšší Brod 2,00

Frymbruk 1,96

Želnavá 1,94

Horní Planá 1,90

Stožec 1,82

Přední Výtoň 1,80

Lipno nad Vltavou 1,78

Loučovice 1,45

Hořice na Šumavě 1,36

Průměr Lipensko 1,84

Zdroj: Příloha k vyhlášce Mze ČR č.412/2008 Sb., vlastní výpočty

Tržní ceny dosahovaly v roce 2007 bez ohledu na vlastnosti pozemků v průměru 24,58 Kč/m², tj.

4,6krát vyšší než cena zemědělské půdy (Situační a výhledová zpráva – Půda 2009). Diference u cen za m²

zemědělské půdy můžeme zaznamenat až při rozdělení podle prodávaných výměř, viz.

tab. 14.

Tab. 14. Vývoj průměrných tržních cen zemědělské půdy podle velikostních kategorií

Výměry pozemků 2000 2003 2007

Do 1 ha 92,41 97,14 159,49

1 - 5 ha 13,6 12,9 21,56

Nad 5 ha 4,2 3,4 3,59

Průměr 27,12 21,24 24,58

Zdroj: Výběrové šetření VÚZE, 2007

U výměř do 1,0 ha odpovídá cena účelu nákupu, kde jsou z 95% pozemky využity pro stavební účely. Výměry 1,0 až 5,0 ha se nakupují ze 40 – 55% pro zemědělské využití a výměry nad 5ha více jak z 85% pro zemědělské využití k produkci tržních komodit (Situační a výhledová zpráva – Půda 2009).

41

Tab. 15. Aktuální tržní ceny zemědělské půdy za m²

na Lipensku

Výměry pozemků 2011

Do 1 ha 286,67

1 - 5 ha 46,50

Nad 5 ha 0,0027

Průměr 111,06

Pramen: Nabídka realitních kanceláří platná k 31.3.2011, vlastní výpočty

V tab. 15. jsou uvedeny aktuální tržní ceny zemědělské půdy ve studované oblasti. Můžeme zde zaznamenat nárůst oproti republikovým průměrům o více než 100%. K porovnání slouží sice dva různé roky, ale lze předpokládat, že průměry z ČR se budou oproti roku 2007 lišit minimálně.

Vyšší ceny jsou způsobeny především významnou rekreační funkcí celé oblasti²⁸

. Rozdíly lze

vypozorovat i uvnitř studované lokality. Ceny pozemků se navyšují přímo úměrně vzhledem k jejich exponované poloze vůči tělesu přehradní nádrže.

Dominantní rekreační charakter Lipenska promítající se do výše cen zemědělských pozemků díky spekulantským zájmům, patří mezi největší překážky pro případný nákup těchto zemědělských pozemků zemědělci samotnými. Ceny zemědělské půdy jsou sice na území SO Lipenska vyšší oproti republikovému průměru, pořád ale nedosahují úrovně EU-15, což se projevuje na poptávce po zemědělské půdě, i když většinou se jedná o nákup pro nezemědělské účely.

27

Absence větších pozemků v nabídce, dána větší mírou fragmentace pozemků.

28

CHKO, NP Šumava a Lipenská přehradní nádrž

4 VÝVOJ ZEMĚDĚLSKÉ VÝROBY DO ROKU 1990

4.1 Charakteristika zemědělství na Šumavě do roku 1945

Od konce 19. století se pro většinu Šumavanů stalo zemědělství hlavním zdrojem obživy.

Šumavské zemědělství mělo hlavně samozásobitelský charakter, prodej přebytků byl spíše nárazový (KOZÁK 2003). Díky nízké produkci, která nevytvářela potřebné finanční zdroje, došlo ke zpomalení procesu modernizace.

Vzhledem k nepříznivým podmínkám pro rostlinnou výrobu se zde rozvíjel především chov skotu a rostlinná výroba jako taková měla spíše doplňkový charakter. Pěstovaly se pouze základní druhy plodin, které považoval zemědělec z hlediska své spotřeby za důležité. Jednalo se o plodiny, které lépe snášely drsnější klima, jako oves a žito. V menší míře se pěstoval len, zelí a tuřín (KOZÁK 2003). V této oblasti se nehospodařilo klasickým trojhonným osevním způsobem jako v podhůří, ale trávoplním osevním způsobem. Smysl toho systému spočíval v pravidelném střídání obilovin a okopanin v několikaletém cyklu a po vyčerpání se nechala půda ležet několik let ladem.

Často jediným, i když občasným zdrojem výdělku byla produkce jatečního skotu. Mléčná výroba nedosahovala takové produkce a byla většinou využívána k domácí spotřebě. Choval se zde především simentálský masný skot spolu s českými červinkami.

4.2 Vývoj zemědělství v Československu od roku 1945 do 1989

Vývoj v tehdejším Československu se po II. světové válce odehrával v rytmu četných změn nejenom v zemědělství, ale i v celém národním hospodářství a sociálním prostředí. Tyto změny byly na mnoha místech v Československu ještě posíleny odsunem většiny původních německých obyvatel.

Po odsunu původního německého obyvatelstva a po ustanovení orgánů státní moci (okresních a místních) došlo k dosazení národních správ a bylo započato se zemědělským dosídlením vysídleného pohraničí. Na zemědělském dosídlení se nejvíce podíleli bezzemci a drobní zemědělci z vnitrozemí naší republiky, Slovenska a Rumunska, doplnění početnou skupinou Romů z obou výše zmíněných států, v jejichž povaze není udržovat zemědělskou krajinu a vytvářet hodnoty

rurální kultury.

Zemědělství, do té doby založené na širokém spektru soukromých vlastnických vztahů a forem podnikání a na osvědčené tržní ekonomice, bylo přeměněno na zemědělství kolektivní, centrálně a direktivně řízené. Všechny tyto změny po druhé světové válce probíhaly v souladu s tzv. socializací zemědělství, která probíhala v několika etapách. V první etapě se jednalo především o dokončení pozemkové reformy, na základě dekretu prezidenta republiky č. 12/45 Sb. o konfiskaci zemědělského majetku, na jehož základě mohlo dojít k zaboru zemědělské půdy.

Hlavním transformačním mechanismem se stala kolektivizace probíhající v několika vlnách (1950 – 1952, 1955 – 1959) a zestátňování majetku zemědělců. V rámci tohoto procesu začala vznikat jednotná zemědělská družstva (JZD) a již výše zmíněné státní statky (StS). Základním mocensko právním nástrojem pro združstevňování se stal zákon č. 69/1949 Sb. o jednotných zemědělských družstvech (tzv. Leninův družstevní plán). Cílem tohoto zákona bylo učinit ze svobodných zemědělců státní zaměstnance a připravit je vlastnictví půdy. Přijetím tohoto zákona se začínají

43

zakládat první JZD především I. a II. typu. Konec procesu kolektivizace spadá přibližně do roku 1959, kdy existoval v ČR největší počet JZD – 12 560 a státních statků – 270 v historii.

Etapa od roku 1959 (přibližně do 1974) je charakteristická především sjednocováním malých družstev do větších podniků. Tato integrace umožňovala efektivnější využití mechanizace a lepší koordinaci výroby (VĚŽNÍK 1987).

Po roce 1974 se prudce rozvíjí spolupráce několika zemědělských podniků, které společně investují do nejnovějších technologií a staveb. Dochází ke koncentraci JZD, jejich celkový počet v ČR se snižuje. Vedle družstevního sektoru (JZD) dále existoval sektor státní – státní statky. Ty vznikaly především v pohraničních oblastech, kde po vyhnání původního obyvatelstva nebyl dostatek vhodných zájemců o zemědělskou půdu a koncept JZD se zde neosvědčil. Tím se vytvořily vhodné podmínky pro vznik StS (VĚŽNÍK 1987).

4.2.1 Vývoj organizace zemědělské výroby na Lipensku mezi roky 1945 - 1970

Během první etapy (do roku 1949) vznikají na Šumavě již během roku 1946 pastvinářská družstva.

Koncem roku 1948 a počátkem roku 1949 byla horská pastvinářská družstva zrušena a pozemky přešly, ve většině případů pod nově ustanovené státní statky a to z důvodu nedostatku pracovních sil v pohraničí, který vznikl důsledkem vysídlení původního německého obyvatelstva.

JZD začala vznikat během druhé etapy po roce 1949, kdy byl přijat zákon o jednotlivých zemědělských družstvech. Kvůli nedůvěře a neochotě obyvatelstva jednotlivá družstva zakládat, neměla JZD v této první vlně kolektivizace (1950 – 1952) dlouhého trvání. Jako první bylo ve studované oblasti založeno JZD (I. typu²⁹

) 14.5. 1949 v Bolechách, následoval 22.7. 1949 Pernek

a ke konci roku 1949 i Frymburk, Horní Planá, Hořice na Šumavě a Hodňov. Ve většině jmenovaných obcích se JZD rozpadlo po jednom roce, pouze ve Frymburku a v Perneku JZD přežila až do konce 60. let, kdy přešla pod StS. Problémy s fungováním JZD dokumentují i obecní kroniky. Ve Frymburské kronice se píše: „1.4. 1958 – Družstvo bylo nutné převést pod státní statek neb nebylo schopné dalšího života, všechen skot byl dán na jatka, kvůli špatnému stavu. Družstvo nebylo schopné zajistit dostatek píce na zimu snad ani jednou za celou dobu jeho činnosti. V zimě se krmily i došky ze střech“. V následující vlně kolektivizace (1955 – 1959) postupně fungující JZD přecházejí na další typy (II, III a IV³⁰

) a rovněž dochází ke vzniku dalších JZD - 1956 JZD

Hodňov, které v roce 1960 přešlo pod JZD Hraničář (hospodářství Horní Planá, Hodňov a Hůrka).

Obecně se dá říci, že docházelo zejména ke koncentraci zemědělské výroby s cílem uplatnit možnosti vyšších forem zemědělské výroby.

Ke konci roku 1959 působilo ve studované oblasti jedno pastvinářské družstvo (hospodářství Valtrov, Zvonková, Další Lhota), 5 StS - Černá v Pošumaví, Vyšší Brod, Želnavá, Šebanov, Kyselov a 3 JZD – Hraničář Horní Planá, Hořice na Šumavě a Pernek. Největší plochu obhospodařoval na studovaném Lipensku StS Černá v Pošumaví - 3445ha zemědělské půdy (stav k 1.9. 1960).

Následující vývoj až do roku 1970 se nesl především ve znamení dalších organizačních a územních změn. Docházelo k postupnému přebírání všech JZD státními statky. K 1.1. 1971 vznikl Oborový

29

JZD I. typu - společný osev/sklizeň ještě soukromé půdy

30

JZD II. typu - společná rostlinná výroba, živočišná individuálně + dochází k hospodářsko-technickým úpravám půdy (rozorávání mezí, scelování pozemků) ; JZD III. typu - společná rostlinná i živočišná výroba;

JZD IV. typu - družstva přechází kompletně pod správu státu (VĚŽNÍK 1987)

44

podnik Státní statky Šumava. Jednalo se o jediný zemědělský subjekt působící na Lipensku až do roku 1989.

4.2.2 Oborový podnik Státní statky Šumava

Rozhodnutím ministerstva zemědělství a výživy ČSSR byly v roce 1971 za významné finanční podpory zřízeny Státní statky Šumava, oborový podnik (OP) se sídlem v Českém Krumlově. Jedná se o největší zemědělský podnik v tehdejší ČSSR, který se skládal z celkem 18 odštěpených závodů, z toho 15 závodů se zemědělskou prvovýrobou³¹

. V průběhu následujících let docházelo ke

slučování jednotlivých odštěpených závodů v rámci zlepšení organizace zemědělské výroby.

OP StS Šumava hospodařil na víc než 810 km²

na území 3 okresů – České Budějovice, Český

Krumlov a Prachatice a zaměstnával kolem 8 150 pracovníků. Živočišná výroba byla zaměřená

především na chov skotu (mléčná výroba a odchov jalovic), okrajově chov prasat a drůbežích

brojlerů. Rostlinná výroba se podřizuje především potřebám živočišné výroby – zabezpečení

dostatečného množství kvalitních objemných krmiv. Obiloviny jsou zastoupeny na 49% orné půdy.

Zakládací listinou Ministerstva zemědělství a výživy ČSSR byl 1. ledna 1989 založen

Agrokombinát Šumava. Ten vznikl transformací původního oborového podniku StS Šumava.

Agrokombinát Šumava zaniká dnem 31.12. 1990 a jeho majetek, práva a závazky související

s hospodářskou činností přecházejí dnem 1.1. 1991 na nově vzniklý státní podnik Agroservis Český

Krumlov.

Tab. 16. Seznam odstěpených závodů se zemědělskou prvovýrobou OP StS Šumava k 1.1. 1978

Okres

Odstěpený

závod

Zemědělská p.

(ha)

Orná p.

(ha)

Zornění

(%)

Počet

zaměstnanců³²

Český Krumlov

Dolní Dvořiště 9414 5763 61,22 858

Frymburk 11195 5009 44,74 839

Kájov 10375 6640 64,00 1027

Malonty 8669 5223 60,25 823

Vyšší Brod 5447 2766 50,78 447

Prachatice

Vimperk 10327 2797 27,08 616

Vlachovo Březí 5841 2915 49,91 606

Volary 7203 2749 38,16 490

České Budějovice Nové Hrady 13007 8850 68,04 1315

Celkem OP Šumava 81478 42712 52,42 7021

Zdroj: Státní statky Šumava, archivní fond SOA v Třeboň – oddělení Č. Krumlov; vlastní výpočty

31

Zemědělská prvovýroba se používá jako termín označující základní produkci a plodin a chov

hospodářského zvířectva (JANČÁK 2003)

32

Kromě zaměstnanců v zemědělské prvovýrobě zaměstnával ještě k OP StS Šumava k 1.1. 1978 dalších 1110 osob.

45

4.2.3 Struktura zemědělské výroby na Lipensku v 80. letech XX. Stol

Tato diplomová práce se věnuje zemědělskému sektoru na území SO Svazku Lipenských obcí a SO obce Želnava. Tato skutečnost komplikuje analýzu vývoje zemědělské výroby, jelikož se jedná o území vzniklé na základě dobrovolného členství jednotlivých obcí. V minulosti před rokem 1989 šlo zemědělské zjišťování nejpodrobněji do úrovně okresů, nikoliv obcí. Z toho důvodu je tedy nemožné získat jakékoliv knižní publikace či statistické informace týkající se zemědělství, komplexně za celou oblast studovaného Lipenska. Jako jediný zdroj dat posloužily tedy výkazy hospodaření OP StS Šumava za jednotlivé odštěpené závody (OZ). Vzhledem k výše zmíněným skutečnostem byl jako reprezentativní zvolen OZ Frymburk, který měl ve studované oblasti rozhodující podíl na zemědělské výrobě (viz. obr. 10.).

Obr. 10. Mapa OZ OP StS Šumava se zemědělskou prvovýrobou (zdroj: Informační brožura Státní statky Šumava, 1986)

Volary

Vimperk

Kájov

Malonty

Frymburk

Vyšší Brod

Trhové Sviny

Nové Hrady

Dolní

Dvořiště

Vlachovo Březí

ODŠTĚPENÉ ZÁVODY STÁTNÍHO STATKU ŠUMAVA, OP

hranice Svazku Lipenských obcí

0 10 20 305

km

46

4.2.3.1 Zemědělská produkce

Zemědělství od přelomu 60. – 70. let (a obecně až do roku 1989) bylo řízeno socialistickým centrálně plánovaným systémem. Tento fakt spolu s celostátním zaváděním velkovýroby, během kterého byly budovány velkokapacitní stáje (u nás nebývale velké) (GÖTZ 1996), se výrazně projevil na struktuře zemědělské výroby, která se poměrně lišila od dnešní podoby. Cílem tohoto direktivního způsobu řízení bylo především navýšení objemu zemědělské produkce a to bez ohledu na důležité faktory, jako jsou přírodní podmínky či ekonomika provozu³³

.

Rostlinná výroba

Z dostupných pramenů³⁴

se podařilo sestavit analýzu hlavních pěstovaných plodin ve zkoumané oblasti Lipenska. V tabulce jsou uvedeny jednotlivé osevní plochy za rok 1987 dle jednotlivých hospodářství OZ.

Tab. 17. Osevní plochy (ha) nejpěstovanějších plodin v jednotlivých provozech StS Šumava, OP hospodářících na území dnešního Svazku Lipenských obcí k 31.12. 1987

Provoz Ječmen Žito Kukuřice Pšenice Oves Len přadný Brambory

Černá v Pošumaví 300 177 160 63 0 51 0

Frymburk 209 111 120 0 0 28 0

Horní Planá 307 231 60 37 0 13 0

Hořice na Šumavě 281 82 93 117 0 0 0

Kyselov 186 166 0 0 60 34 0

Milná 243 95 55 12 0 0 20

Pasečná 147 183 45 0 0 0 0

Studánky 136 136 0 0 138 60 6

Zvonková 97 36 56 0 0 0 0

Želna 228 13 8 29 0 0 0

Celkem Lipensko 2134 1230 597 258 198 185 26

Zdroj: Státní statky Šumava, archivní fond SOA v Třeboni – oddělení Č. Krumlov; vlastní výpočty
Stěžejní skupinu pěstovaných komodit představují krmné plodiny včetně kukuřice. Rostlinná výroba byla z velké části přizpůsobena živočišné výrobě (výroba zeleného krmiva). Dalšími významnými plodinami jsou ječmen (celkem 2 134 ha) a žito (celkem 1230 ha). Procento zornění bylo na dosti vysoké úrovni (OZ Frymburk – 55,23% k 1.1 1988) oproti dnešnímu stavu (Lipensko – 10,7% k 31.12. 2010). Vysoký podíl orné p. a spektrum pěstovaných plodin (vzhledem k přírodním faktorům území ne zcela vhodné) odrážely tehdejší agrární politiku cílenou na

33

Velkovýrobní stáje s kapacitou 500 kusů a více měly jednak drahou technologii (např. dojírny v kravínech),

ale také drahý přísun objemných krmiv (zelené krmivo – jeteloviny, luskoviny, siláže; seno), který se pro

takto velké stáje realizoval až do vzdálenosti 10 km. Dalším problémem byl odvoz statkových hnojiv (většinou kejdy, při bezstelivové technologii), jež se odehrává rovněž na velké vzdálenosti. (GÖTZ 1996)

34

Roční výkazy hospodaření OP StS Šumava

47

maximální soběstačnost tehdejšího Československa, resp. na převahu exportu zemědělských komodit proti dováženým objemům, a to i za cenu víceméně trvalých potíží se zásobováním zeleninou, ovocem a některými dalšími produkty (BIČÍK, JANČÁK 2001).

Živočišná výroba

Významnou roli v zemědělské činnosti StS Šumava na Lipensku měla živočišná výroba. Před

rokem 1989 byl kladen velký důraz na živočišnou výrobu, čemuž odpovídá intenzita chovu a počty hospodářských zvířat.

K 31.12. 1987 čítal stav skotu celkem 8 866 kusů, z čehož dojnice představovalo 3 361 kusů.

Chovem skotu se zabývaly všechny provozny StS Šumava, OP. Mléčná výroba byla koncentrovaná především na levém břehu Lipenské přehradní nádrže. Pravý břeh

vzhledem k horší dostupnosti a

poloze těsně při státní hranici sloužil především pro odchov jalovic a v menší míře pro výkrm jatečního skotu.

Chov drůbeže a prasat byl více soustředěný oproti chovu skotu. Nejvyšších stavů drůbeže a prasat dosahoval provoz Hořice na Šumavě.

Tab. 18. Stavby hospodářských zvířat (ks) v provozech StS Šumava, OP hospodařících na území dnešního Svazku Lipenských obcí k 31.12. 1987

Provoz Skot celkem Dojnice Drůbež Prasata

Černá v Pošumaví 884 539 10 950 0

Frymburk 851 586 20 750 0

Horní Planá 1 099 592 10 496 0

Hořice na Šumavě 755 542 24 080 603

Kyselov 903 288 22 524 165

Milná 406 265 12 900 0

Pasečná 1 109 0 0 0

Studánky 753 270 0 288

Zvonková 1 093 0 0 0

Želnavá 1 013 279 0 0

Celkem Lipensko 8 866 3 361 101 700 1 056

Zdroj: Státní statky Šumava, archivní fond SOA v Třeboni – oddělení Č. Krumlov; vlastní výpočty

4.3 Situace v zemědělství po roce 1990

4.3.1 Obecný vývoj

Devadesátá léta se nesla (nejen) pro zemědělství ČR ve znamení výrazných změn. Došlo k zásadní změně forem vlastnických i výrobních struktur, v souvislosti se změnou politického systému a přechodem od centrálně direktivního plánování k tržním mechanismům. Tento proces se označuje jako transformace zemědělství. Rozumí se tím také spousta problémů, které se během transformace museli řešit, nebo stále řeší. Podle T. Douchy (1998) prošlo české zemědělství v 90. letech třemi stádii vývoje:

Jako první stádium označuje období 1990–1993, což byla doba velmi radikálního přizpůsobování zemědělství novým socioekonomickým podmínkám, vzniklých po roce 1989. V tomto období došlo k výraznému snížení počtu pracovníků v zemědělském sektoru, zemědělské produkce i stavy hospodářských zvířat prudce poklesly (skot o 40%) a došlo také k razantnímu omezení používání průmyslových hnojiv. Souvisí to především se změnou dotačního systému zemědělství a s přechodem na reálné ceny potravin (BIČÍK, JANČÁK 2005). Nejvýznamnější změny však představovaly přeměny vlastnických vztahů půdy, výrobních kapacit a změny ve struktuře podnikání.

Druhá fáze, za kterou lze označit období v letech 1994 a 1995, se vyznačovala jistou stabilizací předchozího vývoje. Docházelo k výraznému zpomalení meziročního poklesu hrubé zemědělské produkce a stavů skotu, oproti první fázi se zvýšila spotřeba průmyslových hnojiv a snížil se pokles počtu hospodářských zvířat. Obnova vlastnických vztahů probíhala podobně jako v první fázi, avšak nyní docházelo k urychlování privatizace státních statků.

Navazující třetí fáze je datována na období 1996–1998, kdy dále mírně narůstá spotřeba průmyslových hnojiv, zvyšuje se počet forem obchodních společností (zejména s. r. o. a a.s.) na úkor zemědělských družstev, a především opět dochází k poklesu hrubé zemědělské produkce a zrychlení poklesu stavů skotu. Avizovaný obrat ve vývoji českého zemědělství se nepotvrdil a naopak došlo k obnovení degresivních tendencí.

Stěžejním procesem transformace zemědělství po roce 1989 bylo narovnání majetkoprávních vztahů. Z hlediska majetkoprávní transformace lze podle T. Douchy a Z. Sokola (1999, 529–537) rozlišovat období tzv. primární transformace, kdy probíhala zejména rehabilitace a restituce³⁶ (do

roku 1992), transformace zemědělských družstev (1992–1993) a privatizace³⁷ státního majetku

(1994–1995). Procesy, které měly podobu koncentrace výroby či majetku nebo změn právní podoby podniků, lze označit za procesy tzv. sekundární transformace.

Významným bodem po roce 1989 byl také vznik nových institucí ovlivňující zemědělství ČR a jeho vývoj. Byl zřízen Pozemkový fond České republiky, který má rozhodující úlohu v privatizaci a pronájmu státní půdy a navazujícího státního majetku. V rámci restitucí také vydával oprávněným osobám náhrady za znehodnocené nemovitosti a náhradní půdu a taktéž pronajímá státní půdu a ostatní státní majetek až do doby jejich privatizace. Úkolem Federálního fondu tržní regulace (od roku 1993 Státní fond tržní regulace) bylo stabilizovat zemědělský trh pomocí garance minimálních³⁶

Restitucí se rozumí převod vlastnického práva státu na fyzické osoby v rámci náprav křivd způsobených v

rozhodném období od 25.2 1948 do 1.1 1990. V zemědělství byla provedena především zákonem o půdě č.

229/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů (BEČVAŘOVA 2001).

37

Proces přeměny státního vlastnictví na vlastnictví soukromé.

49

cen. K podpoře podnikatelských aktivit v zemědělském sektoru vznikla v roce 1993 Agrární komora. Za zmínku stojí i vznik Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF)³⁸

(SVOBODOVÁ 2010).

Po roce 1998 navazuje na transformační politiku politika předvstupní. Jejím hlavním cílem bylo

dořešení některých vnitřních vývojových problémů českého zemědělství (restituce, přesuny významu jednotlivých forem zemědělství) a stabilizace agrárního sektoru před jeho přizpůsobováním podmínkám EU. Tato fáze končí v roce 2004, tedy datem připojení Česka do EU (viz. kap. 6).

4.3.2 Majetkoprávní transformace zemědělství na Lipensku

Vyřizování uplatněných restitučních nároků v zemědělství je v současné době téměř ukončeno. Jednalo se o velmi složitý a dlouho trvající proces. Restituční nároky pokrývaly více než 1,5 mil. ha (celkem 1 753 166 ha – 22%) rozlohy ČR (Zelená zpráva 2009).

Privatizace státních statků hospodařících na zemědělské půdě jsou již také podobně jako restituce ukončena. Během privatizace StS se však vyskytla řada problémů. Největší problém způsobil fakt, že ještě před zahájením privatizace nebyla vyřešena a vypořádána ani čtvrtina restitučních nároků (v roce 1993 bylo vyřízeno pouze 28% restitučních nároků). V důsledku toho a také v souvislosti se samotnou kvalitou privatizačních projektů³⁹

, došlo ke zpomalení procesu privatizace i celkovému zmenšení objemu privatizovaného státního majetku.

Po rozpadu Agrokombinátu Šumava dnem 31.12. 1990 vznikly nově na studovaném území Lipenska státní podniky (SP) zabývající se zemědělskou prvovýrobou: Statek Frymbruk, SP; Statek Kájov, SP; Statek Kyselov, SP; Zemědělské služby Vyšší Brod, SP; Statek Černá v Pošumaví, SP; Statek Studánky, SP a Statek Volary, SP.

Většina těchto SP byla během následujících let privatizována:

Statek Černá v Pošumaví, SP v roce 1994 usnesením vlády č. 302 o rozhodnutí o privatizaci podle §10, odst. 1 zákona č. 92/1991 Sb. privatizují:

- Farma Pernek, sklad píce a starý kravín v hodnotě 107 tis. Kč – Antonín Terber
- Farma Hůrka v hodnotě 753 tis. Kč – Ing. Jiří Janda
- Farma Maňava v hodnotě 471 tis. Kč – Ing. Eva Dyrhonová
- Farma Hodňov v hodnotě 1,526 mil. Kč – Jaroslav Novotný
- Farma Zvonková a Bližší Lhota v hodnotě 15,918 mil. Kč – Jan Wudy

- Farma Černá v Pošumaví v hodnotě 14,243 mil. Kč – Cavalo, s.r.o.

- Farma Horní Planá, Pernek, Mokrý, Račín, suška Černá v Pošumaví v hodnotě 24,309 mil.

Kč – Agro Šumava, s.r.o.

38

Hlavním předmětem činnosti PGRLF je subvencování části úroků z úvěrů podnikatelských v priméru (PRRLF: PRRLF a.s., 2011).

39

Privatizační projekt zdůvodňoval záměr hospodaření na dobu 5ti let (GÖTZ 1996).

50

Statek Frymburk, SP v roce 1995 usnesením vlády č. 706 o rozhodnutí o privatizaci podle §10, odst. 1 zákona č. 92/1991 Sb. privatizují:

- Části provozů Světlík, Frymburk v hodnotě 73,582 mil. Kč – Fragam s.r.o.

- Farma Přední Výtoň v hodnotě 22,601 mil. Kč – Kerim spol. s.r.o.

- Farma Milná v hodnotě 7,896 mil. Kč – Farma Milná, s.r.o.

Statek Kyselov, SP v roce 1994 usnesením vlády č. 209 o rozhodnutí o privatizaci podle §10, odst. 1 zákona č. 92/1991 Sb. privatizují:

- Farma Kyselov v hodnotě 5,751 mil. Kč – Ing. Miluše Nová

Zemědělské služby Vyšší Brod, SP v roce 1994 usnesením vlády č. 249 o rozhodnutí o privatizaci podle §10, odst. 1 zákona č. 92/1991 Sb. privatizují:

- Zemědělské služby Vyšší Brod v hodnotě 12,073 mil. Kč – Agrowald, s.r.o.

- Zemědělská hala Těchoráz v hodnotě 711 tis. Kč – Helmut Guichen

Statek Kájov, SP v roce 1994 usnesením vlády č. 249 o rozhodnutí o privatizaci podle §10, odst. 1 zákona č. 92/1991 Sb. privatizují:

- Farma Hořice na Šumavě v hodnotě 19,717 mil. Kč – Zemědělské družstvo Skláře

Statek Volary, SP v roce 2003 usnesením vlády č. 681 o rozhodnutí o privatizaci podle §10, odst. 1 zákona č. 92/1991 Sb. privatizují:

- Všechny nemovitý majetek v hodnotě 65,161 mil. Kč - ZEFA spol. s r.o.

Statek Studánky, SP – v roce 1997 končí svoji činnost jako SP, na jeho majetku hospodaří od roku 1993 SZ Adolf Hojek a Stanislav Pavelec. Jako jediný statek na Lipensku nebyl jeho majetek privatizován.

51

5 SOUČASNÝ STAV ZEMĚDĚLSTVÍ LIPENSKA

5.1 Agrostruktury

5.1.1 Současná struktura podniků právnických osob (PPO)

K 31.5. 2011 bylo na studovaném území Lipenska v zemědělství aktivních 17 podniků právnických osob⁴⁰

. Z hlediska právní formy podnikání představuje 15 PPO obchodní společnosti s ručením omezeným (s.r.o.) a zbylé 2 PPO jsou akciové společnosti (a.s.).

Do dotazníkového šetření v sektoru PPO však nebylo zahrnuto všech 17 podniků. Ze šetření bylo předem vyřazeno 5 společností, jež hospodaří na Lipensku jen částečně⁴¹

na malých rozlohách. Ze

zbylých 12ti subjektů se však anketní šetření realizovalo jen u 10 subjektů - Farma Frymburk s.r.o.

a Cavallo Černá v Pošumaví s.r.o. se šetření neúčastnily, neboť se nepodařilo společnosti

kontaktovat. Jedinými zjištěnými fakty o jejich hospodaření jsou výměry obhospodařovaných

plach a získané finanční dotace ze zdrojů EU a ČR poskytované SZIF.

5.1.2 Vývoj v sektoru PPO

Vývoj struktury PPO na Lipensku má zcela odlišný charakter oproti vývoji ČR. Do jisté míry za to může absence JZD. Jediným subjektem působícím v zemědělské prvovýrobě byl v roce 1989 Agrokombinát Šumava.

Po rozpadu Agrokombinátu Šumava v roce 1990 začalo hospodařit na území Lipenska 7 nově vzniklých SP. Tyto SP byly postupně privatizovány, jak již bylo zmíněno v kapitole týkající se majetkoprávní transformace na Lipensku. Proces vývoje struktury všech PPO je přehledně zpracován v tab. příl. 3.

Tab. 19. Vývoj struktury právnických osob v zemědělství v SO Svazku Lipenských obcí

Rok

Právní forma

SP ZD a.s. s.r.o.

Počet subjektů

1991 7 0 0 0

1995 2 1 0 8

2000 0 1 0 12

2005 0 0 0 12

2010 0 0 1 11

Zdroj: vlastní terénní šetření; Obchodní rejstřík – rejstřík firem v ČR

Vývoj jednotlivých PPO byl rozdílný, pozornost zde bude věnována pouze právnickým subjektům, které v současnosti hospodaří na území Svazku Lipenských obcí.

40

Zjištěno dle LPIS – geografický informační systém (GIS) vytvořený pro evidenci využití půdy, slouží především k ověřování údajů v žádostech o dotace poskytovaných ve vazbě na zemědělskou půdu, bez

ohledu zda jde o dotace ze zdrojů EU či národních (Případová studie projektu: Lpis 2).

41

Částečně - méně než 1/3 z celkové obhospodařované plochy podnikem.

52

Statek Volary SP hospodařící ve studovaném území na farmách Nová Pec, Láz; Želnavá; Slunečná a Pěkná, zaniká v roce 1996. Od roku 1993 však na jeho území fakticky hospodaří Zefa spol. s.r.o. Tato firma v roce 2003 privatizuje nemovitý majetek Statku Volary a v roce 2004 se transformuje na společnost Zefa Nová Pec s.r.o.

Provozy Horní Planá, Pernek, Mokrý a Račín privatizuje v roce 1994 Agro Šumava s.r.o. Postupem času se společnost rozšiřovala a dnes jde o největší firmu zabývající se zemědělskou prvovýrobou na Lipensku. V průběhu devadesátých let kupuje od Agro Šumava farmu Račín společnost Sitter s.r.o. založená v roce 1991 německým zemědělcem Wilhelmem Sitterem z nedalekého

Neureichenau. Začíná hospodařit na 54ha a v roce 2005 přikupuje také farmu Zvonková od J. Wudyho, který ji v roce 1994 zprivatizoval. V současné době se společnost Sitter s.r.o. řadí hned za Agro Šumava jako druhý největší zemědělský subjekt, co se týká plochy obhospodařované půdy. Zbylou část Statku Černá v Pošumaví SP privatizuje v roce 1994 Cavalo Černá v Pošumaví s.r.o. RENÉS-CUTTING RANCH s.r.o. existuje od roku 1999 a hospodaří částečně na pozemcích bývalé společnosti Rams Muckov s.r.o. Provoz firmy Rams kupuje v druhé polovině devadesátých let Farma Milná s.r.o. Farma Milná s.r.o. vznikla privatizací částí Statku Frymburk SP (provozu Milná). Společnost Ekofarm Lipno byla založena v roce 1993. V roce 2000 však fúzovala se společností Fragam⁴² s.r.o., která tím zaniká. Zemědělské provozy Statku Frymburk SP v Přední Výtoni a Pasečné na pravém břehu Lipenské přehradní nádrže privatizuje v roce 1995 Kerim s.r.o., hospodařící na stejných výměrách dodnes. Nejvýznamnějším zemědělským PPO na Vyšebrodsku je společnost Agrowald s.r.o., která podobně jako většina společností na Lipensku privatizovala majetek bývalého Agrokombinátu, zde konkrétně Zemědělské služby Vyšší Brod SP. Naopak nejmenší společností je Berthold Leibetseder spol. s r.o., založená v roce 1996 rakouským občanem, sídlící v Lomském dvoře nedaleko Vyššího Brodu. Jako jediný PPO hospodařící na SO obce Hořice na Šumavě patří od roku 2006 společnost Rašelina a.s. Jedná se o zemědělskou sekci společnosti zabývající se těžbou rašeliny sídlící v Soběslavi. Aktuální PPO jsou uvedeny v tab. 20. Prostorovou organizaci PPO pak zachycuje mapa na obr. 11. Jako kritérium pro znázornění prostorové organizace byla zvolena lokalizace jednotlivých zemědělských provozů⁴³ provozovaných PPO. PPO Cavalo Černá v Pošumaví s.r.o. není na mapě zobrazeno, neboť provozuje dostihové závodiště v Lysé nad Labem a na Lipensku již žádný provoz nevlastní a ani zde fakticky nehospodaří. Dle LPIS má být sice společnost Cavalo s.r.o. zemědělským subjektem obdělávající dané plochy, ale reálně je obdělávající sousední zemědělci a Cavalo se staví pouze do role příjemce dotací.

42

Fragam s.r.o. v roce 1995 privatizovala provozy Frymbruk a Světlík Statku Frymbruk SP.

43

Zemědělskými provozy jsou zde myšleny stáje či zimoviště s větší kapacitou.

53

Tab. 20. PPO hospodařící v SO Svazku Lipenských obcí a Želnavy k 31.5.2011

Název subjektu Sídlo Rok vzniku

Cavalo Černá v Pošumaví s.r.o. Černá v Pošumaví 1993

EKOFARM LIPNO s r.o. Světlík 1992

FARMA MILNÁ s.r.o. Milná 1993

AGRO Šumava s.r.o. Horní Planá 1993

SITTER s.r.o. Valtrov 1991

Farma Frymbruk s.r.o. Kaplice 2006

AGROWALD s.r.o. Rožmberk nad Vltavou 1993

ZEFA Nová Pec s.r.o. Volary 2004

Berthold Leibetseder spol. s r.o. Vyšší Brod 1996

KERIM s.r.o. Přední Výtoň 1991

RENÉS-CUTTING RANCH s.r.o. Muckov 1999

Rašelina a.s. Hořice na Šumavě 2006

Zdroj: Veřejný registr půdy – LPIS, AZV Český Krumlov, vlastní terénní šetření

54

Obr. 11. Prostorová organizace PPO na Lipensku dle jednotlivých zemědělských provozů/farem

(zdroj: vlastní terénní šetření)

5.1.3 Struktura PFO resp. soukromých zemědělců

K většímu rozmachu hospodaření fyzických osob došlo pochopitelně během transformace zemědělství. S postupem času se ukázalo, že velká část z nich reálně nehospodařila nebo jen hospodařila ve velmi malém rozsahu pro vlastní potřebu. Hlavní důvody pro registraci byly zřejmě

dva – na jedné straně získání majetkových podílů od družstev (tím, že se osoba zaregistrovala jako SHR, vyhnula se často i několikaletému čekání na vyřešení svých nároků) a na straně druhé možnost čerpání řady půjček a dotací (např. na zem. stroje), které bylo podmíněno mimo jiné právě registrací osoby jako SHR.

Podle údajů LPIS a informací zjištěných v terénu bylo na Lipensku zemědělsky činných k 31.5.

2011 69 PFO. Podobně jako u PPO však i zde došlo k vyřazení částečně hospodařících (12 PFO).

Z výsledného souboru 57 PFO se úspěšně podařilo kontaktovat a provést anketní šetření pouze u 41

PFO. Nutno ovšem upozornit, že 8 soukromých zemědělců (SZ) z 16, u kterých se výzkum

!(

!(!

!(

!(!

!(!

!(

!(

!(!

!(

!(

!(

!(

NOVÁ PEC - Láz

Milná

Mokrá

Pěkná

Muckov

Hodňov

Želnavá

Pasečná

Hrudkov

Valtrov

FRYMBURK

HORNÍ PLANÁ

Lomský Dvůr

PŘEDNÍ VÝTOŇ

Bližší Lhota

Přední Zvonková

0 4 8 12 162

km

Boris HŮLKA, Brno 2011

PROSTOROVÁ ORGANIZACE VÝROBY PPO NA LIPENSKU

V ROCE 2011

PPO

!(AGRO Šumava s.r.o.

!(AGROWALD s.r.o.

!(Berthold Leibetseder spol. s r.o.

!(EKOFARM LIPNO s r.o.

!(KERIM, spol.s r.o.

!(SITTER s.r.o.

!(ZEFA Nová Pec s.r.o.

!(FARMA MILNÁ, s.r.o.

RENÉS-CUTTING RANCH, s.r.o.!(

Farma Frymburk, s.r.o.!(

Rašelina a.s.!(

!(

HOŘICE NA

ŠUMAVĚ

55

nepovedl zrealizovat, hospodaří na výměře nižší než 5ha. U všech významnějších subjektů bylo tedy šetření uskutečněno. Seznam všech zemědělských subjektů je uveden v tab. příl. XX.

Je celkem logické, že mezi respondenty mají největší zastoupení zemědělci, kteří začali provozovat zemědělskou činnost mezi roky 1991 až 1995 (47%). Souvisí to především s transformací zemědělství, resp. privatizací a restitucemi. Druhou nejpočetnější skupinu představují zemědělci, kteří začali hospodařit po vstupu ČR do EU. Asi nejvýraznějším impulzem k zahájení hospodaření v posledních letech je zejména rostoucí finanční podpora odvětví z EU i ČR (např.: PRV - I.3.2. Zahájení činnosti mladých zemědělců a I.3.3. Předčasné ukončení zemědělské činnosti).

Obr. 12. Graf rozdělení PFO Lipenska podle roku zahájení zemědělské činnosti (Zdroj: vlastní terénní šetření)

5.1.4 Agrostruktury na Lipensku dle výměry obhospodařované půdy v roce 2010

Z celkové výměry 17 66344

ha zemědělské půdy bylo dle LPIS45

v roce 2010 obděláváno 13 222

ha. Dotazníkové šetření se vztahovalo na půdu o rozloze 12 087 ha (viz. vysvětlení v kap. 5.1.1).

PFO obhospodařovaly celkem 34,9%, zatímco PPO byly zemědělsky aktivní na takřka 2/3 zemědělské půdy (65,1 %).

Tab. 21. Podíly výměry obhospodařované půdy podle právní formy k 31.5. 2011 v SO Svazku Lipenských obcí a Želnavy

PFO PPO Obdělávaná zemědělská p.

Lipensko (ha) 4218 7869 12 087

Lipensko (%) 34,9 65,1 100,0

Zdroj: Veřejný registr půdy – LPIS, vlastní výpočty

44

Dle ÚHDP podle údajů katastru nemovitostí k 31.12.2010.

45

LPIS je geografický informační systém (GIS) a je tvořen primárně evidencí využití zemědělské půdy. Tato

evidence slouží na prvním místě k ověřování údajů v žádostech o dotace poskytovaných ve vazbě na zemědělskou půdu, a to bez ohledu na to, zda jde o dotace financované ze zdrojů EU nebo o národní dotační

programy (Případová studie projektu: Sitewell LPIS 2).

47%

20%

8%

25%

1991-1995

1996-1999

2000-2003

2004-2010

56

V sektoru soukromých zemědělců mají převahu zemědělci hospodařící na nejmenších plochách (1 – 9 resp. 10 – 29 ha), jejichž podíl na celkovém počtu soukromých zemědělců je 30% resp. 26,7%.

Se zvyšující se výměrou obhospodařované půdy sice klesá počet zemědělců, kteří na těchto plochách hospodaří. Na plochách větších než 50 ha hospodaří 19 zemědělců, pro které je zemědělství převážně jedinou či hlavní výdělečnou činností. Na nejrentabilnějších zemědělských plochách nad 100, resp. 500 ha, hospodaří 10, resp. 2 zemědělci. Zemědělci obdělávající více než 100 ha obhospodařované půdy, i přes jejich nižší počet (10), mají však významný podíl na celkové obdělávané ploše.

Celkem 10 z 12 PPO bylo aktivní na výměrách více než 100 ha, což dokumentuje skutečnost, že se jedná o podniky zabývající se čistě zemědělskou prvovýrobou. Nejvýznamnější postavení měly subjekty hospodařící na plochách 100 – 499 ha a nad 1000 ha, oba shodně 33,3%. Dominantní

podíl na výměře obhospodařované půdy tedy mají podniky obdělávající více než 1000 ha.

Tab. 22. Subjekty podle struktury velikosti výměry zemědělské půdy v roce 2010 na Lipensku

Velikostní skupina

Soukromí zemědělci PPO

abs. (%) abs. (%)

1 - 9 17 30,0 0 0,0

10 - 29 15 26,7 0 0,0

30 - 49 6 10,0 0 0,0

50 - 99 10 16,7 2 16,7

100 - 499 8 13,3 4 33,3

500 - 999 2 3,3 2 16,7

> 1000 0 0,0 4 33,3

Celkem 57 100,0 12 100,0

Zdroj: Veřejný registr půdy – LPIS, Databáze – seznam příjemců dotací SZIF, vlastní výpočty

5.1.5 Agrostruktury na Lipensku dle vlastnictví obhospodařované půdy

Vlastnická struktura obhospodařované půdy odpovídá velikostní struktuře jednotlivých farem.

Mezi PFO je vyšší zastoupení zemědělců vlastnicích více jak 75% obdělávaných pozemků. PFO vlastní v průměru 71,7% obdělávaných ploch a PPO v průměru jen 46,5%. Tento stav souvisí s historickým vývojem. Významná část soukromých zemědělců hospodaří na menších výměrách (do 50 ha). Zemědělské pozemky získali většinou v restitucích, proto je v sektoru PFO vyšší procento vlastnictví. Naopak většina PPO vznikla privatizací bývalých státních statků, která se týkala jen části pozemků. Do budoucna se dá očekávat nárůst vlastnictví u PPO a u PFO dojde spíše ke stagnaci a to v důsledku nerovnoměrného postavení malých a velkých zemědělských subjektů na trhu s pozemky.

57

Tab. 23. Zemědělské subjekty podle vlastnictví obhospodařované půdy na Lipensku v roce 2010

Vlastní půda z

celkové obdělávané půdy

Soukromí zemědělci PPO

abs. (%) abs. (%)

< 9% 1 2,4 1 11,1

10 - 24 % 1 2,4 0 0,0

25 -50 % 4 9,8 3 33,3

50 - 74 % 10 24,4 4 50,0

75 - 99% 8 19,5 1 11,1

100% 17 41,5 0 0,0

Zdroj: terénní šetření, vlastní výpočty

5.2 Charakteristika pracovníků v zemědělství

5.2.1 Zaměstnanosti v PPO dle terénního šetření

Počet zaměstnaných pracujících v zemědělství se postupně snižuje již od počátku 90. let 20. stol.

K nejmasivnějšímu snížení zaměstnanosti v zemědělství došlo především v době transformace, konkrétně v letech 1991-1995. Výrazně se zde také projevil fakt, že zaměstnanost v zemědělství byla všeobecně vysoká (vlivem rozsáhlé přidružené výroby státních statků a také se změnou způsob statistické evidence) a neodpovídala potřebám nově nastolené tržní ekonomiky (SVOBODOVÁ 2010).

Pokles počtu zaměstnanců po roce 2000 již nebyl tak prudký, neustále však dochází k jeho snižování. V roce 2010 pracovalo v PPO působících na Lipensku 116 zaměstnanců, přičemž oproti roku 2003 došlo k úbytku o 13 pracovníků (9,4%). Nejvíce postihlo propuštění pracovních sil podnik Agrowald s.r.o. a Agro Šumava s.r.o. Pokles o 10, resp. o 7 pracovníků, byl způsoben zrušením mléčné výroby. Ke změnám v počtu zaměstnanců nedošlo pouze u dvou malých podniků. Většina PPO tedy zaznamenala pokles počtu zaměstnanců. Nárůst se týkal jen společnosti SITTER s.r.o., díky rozšíření zemědělské výroby v roce 2005 (viz. kap. 5.1.2).

V souvislosti se snižováním počtu zaměstnanců roste produktivita práce v zemědělství.

Dotazníkové šetření ukázalo, že počet zaměstnanců na 100 ha z.p. v roce 2003 činil 1,42 za celé

Lipensko, zatímco v roce 2010 dosáhl hodnoty 1,27. U většiny společností se postupně navyšuje produktivita práce. Co se týče rozdílů, několik jich lze identifikovat mezi jednotlivými PPO.

Nejnižší produktivitu práce vykazuje společnost Agrowald s.r.o., která kromě zemědělské činnosti provozuje ve větší míře i lesnickou činnost, což se odráží na vyšším počtu zaměstnanců. Naopak nejvyšší produktivitu práce vykazuje Zefa Nová Pec s.r.o. Zbytek společností představuje poměrně homogenní skupinu s produktivitou práce 0,97 až 1,41 pracovníka na 100 ha v roce 2010.

Obecně lze říci, že kromě dvou výše zmíněných výjimek (Agro Šumava s.r.o. a Agrowald s.r.o.) dochází u všech společností ke stabilizaci pracovní síly vzhledem k objemu zemědělské výroby. Zvyšování produktivity práce a tím snížení počtu zaměstnanců souvisí především s využíváním moderních technologií v zemědělské výrobě.

58

Tab. 24. Počet pracovníků v PPO Lipenska dle terénního šetření

Název subjektu

Počet zaměstnanců Počet zaměstnanců/100 ha

rok

2003

rok

2010

IZ

2003/2010

rok 2003 rok 2010

Agrowald s.r.o. 45 35 77,8 2,76 2,14

Agro Šumava s.r.o. 27 20 74,1 1,47 1,09

Farma Milná s.r.o. 21 16 76,2 1,49 1,13

SITTER s.r.o. 10 15 150,0 1,11 1,29

KERIM spol. s.r.o. 11 10 90,9 1,00 0,91

Ekofarm Lipno s.r.o. 12 9 75,0 1,79 1,34

Zefa Nová Pec s.r.o. - 7 - - 0,75

Rašelina a.s. - 1 - - 1,12

Berthold Leibetseder s.r.o. 1 1 100,0 1,41 1,41

RENÉS-CUTTING RANCH s.r.o.

s.r.o.

2 2 100,0 0,97 0,97

Celkem Lipensko 129 116 98,9 1,42 1,27

Zdroj: vlastní terénní šetření

5.2.2 Zaměstnanost v sektoru PFO dle terénního šetření

Počet zaměstnanců u dotázaných SZ se odvíjí od výměry obhospodařované půdy. Do 100 ha jsou SZ v 85% případů schopni obhospodařit svoje pozemky sami, bez pomoci zaměstnanců, popř. jim pomáhají členové rodiny (celkem 6 SZ pomáhá dohromady 1 až 2 členové rodiny) a 2 SZ mají zaměstnance. Zemědělci, kteří obdělávají více, než 100 ha zemědělské půdy pak kromě pomoci členů rodiny využívají dalších zaměstnanců, většinou jednoho až dvou, u větších SZ více. Pouze jeden SZ hospodařící nad 100 ha nemá žádné zaměstnance. Dohromady 63% pracovních sil zaměstnávaných SZ pracují pro dva největší SZ.

Jako jedinou a hlavní činnost provozuje zemědělství 63,8% dotázaných soukromých zemědělců, 50% definovalo zemědělství jako jejich vedlejší činnost, ke stálému zaměstnání v jiném sektoru a 13,2% uvedlo zemědělství jako hlavní činnost s tím, že podnikají ještě v jiných oblastech. Se zvyšující se výměrou obhospodařované plochy přibývá zemědělců, kteří mají zemědělství jako jedinou nebo hlavní činnost. Hraniční výměra je dle výsledků dotazníkového šetření 50 ha obdělávané půdy.

5.2.3 Struktura PFO dle vzdělání, věku a pohlaví

Ze skupiny 41 SZ, u kterých bylo provedeno anketní šetření, bylo celkem 5 žen. Věková struktura je poměrně rozmanitá. Nejmladšímu dotazovanému bylo 25 let a nejstaršímu 75 let. Průměrný věk byl 52,4 let, což představuje velmi vysokou hodnotu. Nejpočetněji zastoupené skupiny představují věkové kategorie 55 – 64 let (36,6%) a 65 a více let (22%). Tento poměrně vysoký počet

zastoupených zemědělců v důchodovém věku je dán skutečností, že zemědělství pro ně představuje spíše zájmovou či doplňkovou činnost k důchodu. Nejmladší skupina 25 -34 let, početně nejméně 59

zastoupená, ovšem obhospodařuje více půdy než skupina 65 a více let. Zajímavým opatřením napomáhajícím generační obměně v zemědělství jsou dotace poskytované v rámci plánu rozvoje venkova (PRV) (Viz. kap. 6.2.3). Několik dotazovaných zemědělců ve věku 55 a více přemýšlí o předání činnosti mladším, především v souvislosti s výše zmíněnými dotacemi. Týká se to zejména zemědělců hospodařících na větších plochách (30 a více ha). U zbylých se dá předpokládat, že z větší části dojde postupně k ukončení činnosti, čímž se stavy SZ pokud se nenajdou pokračovatelé, zredukují.

Tab. 25. Soukromí zemědělci podle věku na Lipensku v roce 2010

Věková skupina abs. %

do 24 let 0 0,0

25 - 34 let 4 9,8

35 - 44 let 7 17,1

45 - 54 let 6 14,6

55 - 64 let 15 36,6

65 a více let 9 22,0

Zdroj: Vlastní terénní šetření

Vzdělanostní struktura soukromých zemědělců je poměrně na vysoké úrovni. Nejvýznamnější skupinu představují zemědělci se středoškolským vzděláním s maturitou (68,3 %) a druhou nejvýznamnější zemědělci s vysokoškolským vzděláním (22,0 %). Nejnižší podíl mají zemědělci s výučním listem (7,3 %) a pouze 1 zemědělec náleží do skupiny se základním vzděláním. Většina dotazovaných absolvovala zemědělsky zaměřený obor.

5.3 Využití ploch a zemědělský půdní fond

5.3.1 Vývoj využití ploch a zemědělského půdního fondu po roce 1989 dle ČÚZK

Z celkové rozlohy SO obcí studované oblasti Lipenska, která činila podle údajů ČÚZK k 31.12.

2010 – 62 620 ha, náleželo do zemědělského půdního fondu 28,2 % půdy, zatímco 71,8 % půdy tvořilo půdu nezemědělskou. Při porovnání se stavem využití ploch k 1.1. 1994 zjistíme, že se podíl zemědělské půdy za sledované období procentuálně mírně snížil (z 28,4% v roce 1994 na 28,2% v roce 2010), naopak u nezemědělské půdy došlo k mírnému navýšení (z 71,6% v roce 1994 na 71,8% v roce 2010). Největší podíl měla zemědělská půda v roce 2003 (28,6%), kdy došlo ke zmenšení výměry ostatních ploch ve prospěch zemědělské půdy a částečně lesní půdy. Srovnatelnou trajektorii vývoje nárůstu procenta nezemědělské půdy lze pozorovat také u Jihočeského kraje a celé ČR.

60

Tab. 26. Využití ploch Svazku Lipenských obcí, Jihočeského kraje a ČR k 1.1. 1994, 31.12. 2003 a 31.12. 2010

Lipensko Jihočeský kraj ČR

plocha

(ha)

podíl

(%)

plocha

(ha)

podíl

(%)

plocha

(ha)

podíl

(%)

rok

1994

Zemědělská půda 17 779 28,4 575 182 50,7 4 282 142 54,3

Nezemědělská p. 44 834 71,6 559 359 49,3 3 604 291 45,7

z toho

Lesní půda 33 325 53,2 411 662 36,3 2 628 628 33,3

Vodní plochy 5 814 9,3 45 474 4,0 158 286 2,0

Zastavěné plochy 172 0,3 11 623 1,0 128 136 1,6

Ostatní plochy 5 524 8,8 90 600 8,0 689 241 8,7

Celková výměra 62 613 100,0 1 134 541 100,0 7 886 433 100,0

rok

2003

Zemědělská půda 17 904 28,6 495 377 49,3 4 269 218 54,1

Nezemědělská

půda

44 716 71,4 510 310 50,7 3 617 462 45,9

z toho

Lesní půda 33 429 53,4 375 462 37,3 2 644 168 33,5

Vodní plochy 5 812 9,3 43 484 4,3 160 149 2,0

Zastavěné plochy 182 0,3 10 543 1,0 130 610 1,7

Ostatní plochy 5 292 8,5 80 821 8,0 682 535 8,7

Celková výměra 62 620 100,0 1 005 687 100,0 7 886 680 100,0

rok

2010

Zemědělská půda 17 663 28,2 491 753 48,9 4 233 501 53,7

Nezemědělská p. 44 956 71,8 513 936 51,1 3 653 037 46,3

z toho

Lesní půda 33 565 53,6 377 489 37,5 2 657 376 33,7

Vodní plochy 5 808 9,3 43 986 4,4 163 144 2,1

Zastavěné plochy 188 0,3 10 592 1,1 131 366 1,7

Ostatní plochy 5 396 8,6 81 869 8,1 701 151 8,9

Celková výměra 62 620 100,0 1 005 689 100,0 7 886 537 100,0

Zdroj: ÚHDP k 1.1. 1994, 31.12. 2003, 31.12.2010 KÚ Prachatice, Český Krumlov; Statistická ročenka půdního fondu České republiky, 1994; Statistická ročenka půdního fondu České republiky 2004; Statistická

ročenka půdního fondu České republiky 2011; vlastní výpočty

61

Vývoj výměry zemědělské půdy (z.p.) mezi pozorovanými roky je poměrně zajímavý. Mezi roky 1994 a 2003 došlo k nárůstu zemědělské půdy o 129 ha. Tento trend nekoresponduje s vývojem v ostatních pohraničních oblastech (okr. Tachov, kde docházelo k úbytku z.p.⁴⁶

Nárůst z.p. lze

přisoudit především vzniku z.p. v oblastech nepřístupných díky ochraně hranic socialistickým režimem a ukončením těžby rašeliny na Ložisku Borková⁴⁷

(40 ha). Od roku 2003 však naopak

podíl z.p. poklesl o 241 ha ve prospěch pozemků určených k plnění funkcí lesa a ostatních ploch (především nárůst stavebních pozemků, v menší míře rekreačních ploch a první zóny NPŠ).

Nejvyšší podíly z.p. na celkových výměrách katastrálních území (k.ú.) Svazku Lipenských obcí vykazují (k 31.12. 2010) SO obcí Hořice na Šumavě (60,1%), Horní Planá (42,9%) a Vyšší Brod (39,7%). Naopak nejnižší zastoupení má z.p. v SO obce Loučovice (14,3%) a Nová Pec (22,7%).

Nižší hodnota je ovlivněna zejména vyšší členitostí reliéfu (především SO Loučovic), výskytem rozsáhlých lesních ploch a přítomností chráněných území (1. zóny NP Šumava ve Vltavském luhu⁴⁸

). Nutno ovšem podotknout, že podíly zastoupení jednotlivých ploch významně ovlivňuje existence Lipenské přehradní nádrže, viz. tab. 27. Do pomyslné trojice největších podílů z.p. by se při neuvažování vodních ploch dostal Frymburk⁴⁹

na místo Vyšší Brodu. Využití půdního fondu je

znázorněno v mapové příloze 2. a 3. Vychází z hodnot ÚHDP, resp. z klasifikace Corine 2006.

Tab. 27. Podíly z.p. a vodních ploch na celkové výměře SO Svazku Lipenských obcí

Obec Podíl z.p. (%) Podíl z.p bez vodních ploch (%) Podíl vodních ploch (%)

Hořice na Šumavě 60,8 61,2 0,4

Horní Planá 42,9 55,2 12,3

Vyšší Brod 39,7 41,4 1,7

Lipno nad Vltavou 35,8 39,4 3,6

Černá v Pošumaví 31,5 37,1 5,6

Frymburk 30,4 43,0 12,6

Stožec 25,8 25,9 0,1

Přední Výtoň 25,8 25,9 0,1

Nová Pec 22,7 23,9 1,2

Loučovice 14,2 14,5 0,3

Zdroj: ÚHDP k 31.12. 2010, k.ú. Prachatice, Český Krumlov; vlastní výpočty

Racionalita ve využívání krajiny a důraz kladený na extenzifikaci zemědělské oblasti v méně příznivých podmínkách pro zemědělskou výrobu nastartovaly proces postupného zatravňování orné
46

Úbytek z.p. byl podstatně urychlen v období po roce 1990 díky přechodu státu na tržní systém a stal se

reakcí na celkovou přebytkovost zemědělské produkce její neefektivnost v oblastech s horšími přírodními

podmínkami. Existovaly však výjimky jako okres Český Krumlov, kde ke ztrátě z.p. nedocházelo (JANČÁK,

NOVOTNÁ, REINÖHLOVÁ 1999).

47

Ložisko Borková leží v k.ú. Kyselov, SO obce Černá v Pošumaví. Těžby zde byla ukončena v roce 1995 (POLÁK 2003).

48

Důvod ochrany je uchování typické říční nivy se všemi jejími geomorfologickými (gradační valy, meandrovitý tok, lužní rašeliniště) i biologickými zákonitostmi (Vltavský luh - Národní park Šumava).

49

Největší podíl vodních ploch ze sledovaných obcí – 12,6%.

62

půdy50

ve svažitéch polohách či jinak zemědělsky nepříznivých oblastech, které nebyly rentabilní z hlediska rostlinné výroby. Rozloha orné půdy, která v roce 1994 představovala 39,9% plochy z.p. (7 098 ha), výrazně poklesla (o 5 184 ha) na konci roku 2010 na 10,7% rozlohy z.p. (1 914 ha).

Tento vývoj, kdy dochází ke kompenzaci nepříznivého vývoje zemědělské velkovýroby s abnormálně vysokým procentem zornění a návratu k „normálnímu“⁵¹

stavu, lze považovat za

přirozený. Pokles výměr orné půdy nebyl tak markantní v Jihočeském kraji ani v celé ČR, jako právě ve studovaném regionu. S tímto poklesem orné půdy souvisí nárůst TTP za sledované období od roku 1994 z 59,4% plochy z.p. (10 558 ha) na 87,4% plochy z.p. (15623 ha) v roce 2010.

Tab. 28. Struktura zemědělského půdního fondu Svazku Lipenských obcí, Jihočeského kraje a ČR
Lipensko Jihočeský kraj ČR

(ha) (%) (ha) (%) (ha) (%)

rok 1994

orná půda 7 098 39,9 401 221 69,8 3 173 406 74,1

zahrady 110 0,6 13 791 2,4 158 203 3,7

ovocné sady 13 0,1 2 376 0,4 50 390 1,2

TTP 10 558 59,4 157 794 27,4 873 050 20,4

z.p. celkem 17 779 100,0 575 182 100,0 4 282 142 100,0

rok 2003

orná půda 2 227 12,4 320 703 64,7 3 062 009 71,7

zahrady 112 0,6 12 213 2,5 161 186 3,8

ovocné sady 13 0,1 2 307 0,5 47 593 1,1

TTP 15 549 86,8 160 154 32,3 970 627 22,7

z.p. celkem 17 904 100,0 495 377 100,0 4 269 218 100,0

rok 2010

orná půda 1 914 10,7 315 188 64,1 3 008 090 71,1

zahrady 112 0,6 12 398 2,5 163 010 3,9

ovocné sady 15 0,1 2 264 0,5 46 556 1,1

TTP 15 623 87,4 161 903 32,9 985 859 23,3

z.p. celkem 17 663 98,9 491 753 100,0 4 233 501 100,0

Zdroj: ÚHDP k 1.1. 1994, 31.12. 2003, 31.12.2010 KÚ Prachatice, Český Krumlov; Statistická ročenka půdního fondu České republiky, 1994; Statistická ročenka půdního fondu České republiky 2004; Statistická

ročenka půdního fondu České republiky 2011; vlastní výpočty

Jak ukazuje Obr. 133., využití půdního fondu na Lipensku je značně odlišné od jeho využití jak v Jihočeském kraji, tak v celé ČR. Vyznačuje se velmi nízkým procentem zornění i podílem zemědělské půdy z celkové plochy území. Naopak velmi vysoké je procento zalesnění a vyšší je

50

Mimo jiné je zatravnňování podporováno Agro-environmentálními opatřeními v rámci HRDP, financovaných z EAGGF a národních zdrojů.

51

Změna dotačního systému zemědělství, rychlý přechod na reálné ceny potravin, omezení intenzifikačních

opatření v zemědělství v důsledku poklesu spotřeby (JANČÁK, BIČÍK 2005)

63

rovněž procento zatravnění. Nejrozsáhlejší plochy lesní půdy se nacházejí na území obce Loučovice (zaujmají 77,2% z celkové rozlohy SO obce), Stožec (64,6%) a Nová Pec (56,1%).

Zatravnění je nejvýraznější v Hořicích na Šumavě (57,5%), Horní Plané (38,9%), Vyším Brodě (30,2%) a naopak nejmenší je v Loučovicích (13,6%).

Obr. 13. Vybrané ukazatele využití ploch na území Svazku Lipenských obcí, Jihočeského kraje a ČR (zdroj: ÚHDP k 31.12. 2010, Prachatice, Český Krumlov)

Odlišných hodnot dosahuje studovaná oblast také v dalších ukazatelích, charakterizujících využití půdního fondu. Svazek Lipenských obcí se vyznačuje nižší hodnotou hustoty osídlení než Jihočeský kraj, resp. ČR. V důsledku řídkého osídlení, i přes nižší podíl zemědělské půdy v území, jsou zaznamenány v roce 2010 vyšší hodnoty z.p. na 1 obyvatele (1,56 ha/ob.), než v rámci Jihočeského kraje a celé ČR. Výměry orné půdy na 1 obyvatele dosahují díky dominantnímu postavení TTP na Lipensku nižších hodnot (0,17) oproti Jihočeskému kraji a ČR.

Tab. 29. Vybrané ukazatele využití půdního fondu ve Svazku Lipenských obcí, Jihočeském kraji a ČR k 31.12.2010

Ukazatel Lipensko Jihočeský kraj ČR

Výměra zemědělské půdy na 1 obyvatele (ha/ob.) 1,56 0,77 0,40

Výměra orné půdy na 1 obyvatele (ha/ob.) 0,17 0,49 0,29

Podíl zemědělské půdy v území (%) 28,21 48,90 53,68

Podíl orné půdy v území (%) 3,06 31,34 38,14

Podíl TTP v území (%) 24,95 16,10 12,50

Zalesnění (podíl lesní půdy) (%) 53,60 31,34 38,14

Zdroj: ÚHDP k 31.12. 2010, Prachatice, Český Krumlov; Počet obyvatel v obcích k 1.1.2011, CZSO; vlastní

výpočty

0 10 20 30 40 50 60

podíl z.p. v území

zalesnění (podíl lesní p.)

zatravnění (podíl TTP)

zornění (podíl orné p.)

%

Lipensko

Jihočeský kraj

ČR

5.3.2 Dynamický land use⁵²

v letech 1845, 1948, 1990 a 2000

Výzkum dynamického land use vychází ze dvou základních přístupů. První je založen na využití archivních tabelárních dat. Druhý základní přístup je založen na využití podrobných mapových děl k hodnocení stavu a vývoje využití půdy.

Období 1845 – 1948 je ve srovnání s dalšími následujícími obdobími dvojnásobně a desetinásobně delší. Spolu s faktem, že v jeho druhé polovině dochází k zastavení růstu orné půdy na úkor lesů, se na převládajících procesech podílí také prosazení tržních zákonitostí kapitalistického hospodaření. Kromě nárůstu orné půdy dochází také k zesílení procesů zalesňování (nárůst o 2%). Pokles výměry TTP (o 5,9%) s největší pravděpodobností souvisí s intenzifikací zemědělství a přechodem na stájové, resp. stájově pastevecké chovy (BIČÍK, JANČÁK 2005).

Totalitní období po roce 1948 charakterizuje mimořádný úbytek zemědělské (o 21,7%) a orné půdy (o 8,1%), jednak jako důsledek odsunu původních Německých obyvatel, jednak uzavřením části Lipenska v důsledku vzniku železné opony, jednak socializací zemědělství a v neposlední řadě vybudováním Lipenské přehradní nádrže v 50. letech. V souvislosti s vybudováním železné opony dochází také k nárůstu podílu lesních ploch.

Tab. 30. Vývoj struktury půdního fondu ZÚJ na Lipensku 1845 - 2000

1845 1948 1990 2000

(ha) (%) (ha) (%) (ha) (%) (ha) (%)

Orná půda 9424 16,7 10919 19,4 6351 11,3 1567 2,8

TTP 18974 33,7 15627 27,8 7915 14,1 12437 22,1

Trvalé kultury 42 0,1 79 0,1 105 0,2 110 0,2

Zemědělská půda 28440 50,5 26625 47,3 14371 25,6 14114 25,1

Lesní plochy 26651 47,4 27772 49,4 31843 56,7 31859 56,7

Vodní plochy 582 1,0 489 0,9 4729 8,4 4734 8,4

Zastavěné plochy 152 0,3 201 0,4 161 0,3 154 0,3

Ostatní plochy⁵³

438 0,8 1154 2,1 5097 9,1 5341 9,5

Jiné plochy 1171 2,1 1844 3,3 9986 17,8 10229 18,2

Celkem 56262 100,0 56241 100,0 56201 100,0 56202 100,0

Pramen: Databáze LUCC Czechia PŘF UK v Praze, vlastní výpočty

Pozn.: Výměra ZÚJ Lipenska nezahrnuje k.ú. Mýto na Šumavě (začleněno do ZÚJ SO Vojenského újezdu

Boletice) a Herbertov (začleněno do ZÚJ zahrnující SO obce Horní Dvořiště)

52

Dynamický land use představuje mapové nebo tabelární hodnocení půdy ve dvou či více časových horizontech. Základním cílem je zhodnocení změn rozlohy určitých konkrétních kategorií a analýza změn

celkové struktury ploch (BIČÍK, JANČÁK 2005).

53

Evidenze ostatních ploch vykazuje určitá specifika zařazování některých kategorií. Do ostatních ploch jsou

zařazeny vojenské výcvikové prostory a první zóny národních parků.

65

Struktura půdního fondu během období socialismu výrazně proměnila. Vlivem významných socioekonomických a politických změn se krajina na mnoha místech začala navracet do stadia nezemědělské krajiny, kde udržování bezlesí tam, kde se daří lesním porostům, skončilo. Nutnost přísunu energie v podobě lidské práce udržující zemědělskou krajinu byl přerušen. Započala sukcese a na mnoha místech dochází k trajektorii půda-les⁵⁴

.Krajina se stává více hrubozrnnou a

index soudržnosti krajinných plošek se zvyšuje.

5.3.2 Využití půdy dle zdroje

V závislosti na použitém zdroji se využití zemědělského půdního fondu výrazně liší. Porovnání vývoje využití půdy po roce 1989 bylo prováděno dle údajů ČÚZK v sumarizačních výkazech (ÚHDP). Bohužel, ve velkém procentu případů, využití pozemků dle této evidence neodpovídá

skutečnosti, což se prokazuje i v případě Lipenska. Při porovnání zdrojů (LPIS a ÚHDP) zjistíme, že výměry z.p. pokrývají takřka stejnou rozlohu, ale její struktura se liší. Dle LPIS se ke konci roku 2010 nacházelo ve studované oblasti 154,78 ha orné půdy, ovšem jako orná půda bylo k 31.12.2010 v sumarizačních výkazech ČUZK evidováno 1913,5 ha. Míra přesnosti ÚHDP jako zdroje klasifikace využití půdního fondu je poměrně diskutabilní, ale pro zhodnocení vývoje využití půdního fondu v delším časovém období slouží dobře.

5.4 Zemědělská výroba

5.4.1 Zaměření zemědělské výroby na Lipensku dle terénního šetření

Zemědělská výrobní struktura Lipenska je poměrně homogenní. Dominují zde subjekty provozující výhradně živočišnou výrobu. Tato situace je dána především fyzicko-geografickými podmínkami Lipenska, méně vhodnými pro pěstování zemědělských plodin. Ovšem z hlediska dlouhodobého vývoje měla rostlinná výroba v minulosti větší podíl na zemědělské produkci. Útlum rostlinné výroby po roce 1990 lze považovat za přirozený v souvislosti s poklesem úrovně intenzity českého zemědělství reagující na přechod k tržnímu systému. Rostlinná výroba tedy představuje na Lipensku pouze okrajovou činnost sloužící k pěstování doplňkových krmiv pro hospodářská zvířata.

Ze souboru 11 PPO se rostlinné výrobě věnují pouze 3 podniky a to okrajově (Agrowald s.r.o., Berthold Leibetseder s.r.o. a Farma Milná s.r.o.), přičemž Farma Milná s.r.o. ji provozuje mimo studovanou oblast Lipenska. Ostatní PPO se zabývají pouze živočišnou výrobou. V sektoru SZ, až na dvě výjimky, se všichni zemědělci věnují výhradně živočišné produkci.

5.4.2 Živočišná výroba na Lipensku dle terénního šetření

Jak již bylo zmíněno, Lipensko má velmi příhodné podmínky pro chov skotu. V současnosti má proto živočišná výroba dominantní postavení co se týče zemědělské produkce. Stavby skotu byly ovšem před rokem 1990 na vyšší úrovni než dnes. Během období transformace došlo k výraznému poklesu stavu zvířat. V roce 1987 čítal stav skotu 8 886 kusů a v roce 2003 pouze 5 304 kusů. Pozitivní ovšem je, že od tohoto roku dochází, i přes útlum mléčné výroby, k opětovnému nárůstu stavů skotu (viz tab. 31.).

Proměna úrodné zemědělské půdy v lesní prostory (LAPKA 2006).

Z celkového počtu 6 867 kusů chovaného skotu v sledovaném souboru zemědělských subjektů na Lipensku v roce 2008, připadalo na PPO 75,7% chovaných zvířat. V roce 2003 byl tento podíl o 5% nižší. Intenzita navýšení stavů skotu od roku 2003 byla větší u PPO, kde došlo k navýšení o 39,8% (PFO jen 9,0 %). Chovu skotu se na Lipensku v roce 2010 věnovaly téměř všechny PPO.

Výjimku představuje Berthold Leibetseder s.r.o., zabývající se pouze rostlinnou výrobou⁵⁵

.Nejvýznamnějšími chovateli skotu byly v roce 2010 společnosti Sitter s.r.o. a Farma Milná s.r.o., které dohromady chovali 31,8% skotu z celkového stavu skotu na Lipensku. 7 PPO z 9 navýšilo své stavy chovaného skotu a zbylé 2 PPO zůstaly na stejných hodnotách jako v roce 2003.

V sektoru SZ se všichni, až na několik výjimek, věnovali především chovu skotu (87,5% všech SZ). Tři největší SZ, dle počtu chovaných kusů dobytka, se podílely na celkovém stavu skotu z 46,7%, v rámci celého sektoru PFO. Co se týče vývoje chovu skotu od roku 2003, pouze 3 subjekty omezily chov, 4 SZ stavy skotu nezměnily a zbytek zemědělců chov rozšířil.

Ve struktuře chovaného skotu mají jasnou převahu masná plemena. Mléčnou výrobou se v roce 2010 zabývali pouze 2 SZ a 1 SZ okrajově. Dojnice celkem tvoří pouze 2% chovaného skotu na Lipensku. Všechny PPO na Lipensku byly v roce 2010 producenty masného skotu. Ovšem do roku 2008 také 3 PPO provozovaly mléčnou výrobu. Díky neustále se snižujícím výkupním cenám mléka ale přešly kompletně na chov krav bez tržní produkce mléka (KBTPM). Nejpočetněji jsou na Lipensku zastoupena plemena Masného simentálu, Aberdeen Angus, resp. jejich křížené formy.

Obr. 14. Graf znázorňující zastoupení jednotlivých plemen skotu na Lipensku v roce 2010 (zdroj: vlastní terénní šetření)

Vývoj chovu prasat na Lipensku kopíruje průběh v celostátním měřítku. Vysoký nárůst cen krmných směsí spojených s poklesem cen za jatečná prasata způsobil, že mnozí chovatelé prasat výrazně zredukovali stavy nebo od výroby vepřového masa úplně upustili (v případě chovatelů na

Lipensku). Krizi kolem produkce vepřového masa v ČR podpořily ještě neustále se zvyšující dovozy z EU a neschopnost našich producentů konkurovat na zahraničních trzích. Nejvíce vepřového masa se importuje z Německa, kde mají chovatelé výrazně vyšší podporu státu, než u nás.

55

Berthold Leibetseder je společnost patřící rakouskému občanovi. V Čechách hospodaří za účelem produkce krmiv pro svoji farmu v Horním Rakousku.

38%

24%

24%

10%

4%

Masný simentál

Aberdeen angus

Hereford, Masný simentál, Aberdeen angus -

kříženci

Masný simentál, Aberdeen angus - kříženci

ostatní

67

Chov ovcí byl v roce 2003 i 2010 významnější v sektoru PPO, který provozoval pouze jeden podnik – Renés-Cuting Ranch s.r.o. V roce 2003 tento podnik choval trojnásobný počet ovcí oproti sektoru PFO. Ovšem do roku 2010 omezil chov o 50,0 % a SZ navýšili chov o 9,3%. Celkově došlo mezi roky 2003 a 2010 k poklesu stavu ovcí na Lipensku o 35,8%. K tomuto výraznému úbytku došlo díky změnám ve struktuře chovaných hospodářských zvířat společností RenésCutting Ranch s.r.o. Na základě toho po krizi v roce 2005 využila nízkých cen skotu, výrazně rozšířila stádo skotu a díky tomu byla nucena snížit stav ovcí.

V roce 2010 chovalo koně 9 SZ a 2 PPO. Kromě dvou SZ představuje chov koní pro zemědělce

spíše okrajovou zájmovou aktivitu. SZ Eva Jančaříková a František Jungvirt chovají celkem 64% koní z celkového počtu koní na Lipensku. Chov je zaměřen především na sportovní účely. Vývoj stavu koní na Lipensku dobře kopíruje současnou situaci v ČR. Dle časopisu Farmář (07/20111) u nás bylo v roce 2010 chováno nejvíce koní v historii. Chovu koz se v roce 2010 věnovali 4 SZ a 1 PPO. Od roku 2003 prošel stav koz výrazným nárůstem (o 345,9%), ovšem v porovnání se stavy ovcí je stav chovu koz méně významný. Kromě uvedených hospodářských zvířat se ještě jeden SZ (Josef Kopej) specializuje na chov jelenovité zvěře. Vlastní stádo o 27 kusech.

Tab. 31. Stavy chovaných zvířat na Lipensku v letech 2003 a 2010

Hospodářská

zvířata

PPO PFO PPO + PFO

Stav celkem IZ

(03/10)

Stav celkem IZ

(03/10)

Stav celkem IZ

(03/10)2003 2010 2003 2010 2003 2010

Skot 3669 5117 132,8 1635 1750 109,0 5304 6867 129,5

z toho dojnice 280 0 0,0 159 138 86,8 439 138 31,4

Ovce 650 325 50,0 204 223 109,3 854 548 64,2

Prasata 0 0 0,0 160 0 0,0 160 0 0,0

Koně 4 15 375,0 96 99 103,1 100 114 114,0

Kozy 0 31 0,0 37 97 262,2 37 128 345,9

Zdroj: Vlastní terénní šetření

Změny v intenzitě živočišné výroby po vstupu ČR do EU dokumentuje tab. 31. Chov skotu je úzce vázán na zemědělskou půdu; ukazatelem úrovně živočišné výroby je intenzita chovu skotu na 100 z.p. (SVODOBODOVÁ 2010). Na zkoumaném území Lipenska činila tato hodnota 41,3 ks/100 ha

z.p. a v roce 52,1 ks/100 ha z.p. a dá se uvažovat, že trend mírného nárůstu bude pozvolně pokračovat. Oproti průměru za ČR dosahuje Lipensko v obou sledovaných letech výrazně vyšší hodnoty intenzity chovu hospodářských zvířat, což potvrzuje specializaci většiny zemědělských subjektů právě na chov skotu. Ovšem v porovnání se sousedním Německem dosahuje výrazně nižších hodnot, což je způsobeno extenzivnějším charakterem chovů – výrazná část farmářů na Lipensku hospodaří ekologicky.

68

Tab. 32. Srovnání ukazatelů intenzity chovu hospodářských zvířat na Lipensku, v ČR a v Německu v letech 2003 a 2010

Hospodářská

zvířata

2003 2010 IZ (2003/2010)

Lipensko ČR BRD Lipensko ČR BRD Lipensko ČR BRD

Skot na 100 ha z.p. 41,3 34,5 80,3 52,1 32,0 75,4 126,3 92,8 93,8

Ovce na 100 ha z.p. 4,7 2,4 12,5 2,6 4,7 10,7 55,9 193,8 85,7

Zdroj: Agricultural census 2010 - provisional results, Eurostat; vlastní výpočty

5.4.3 Rostlinná výroba na Lipensku dle terénního šetření

Zaměření zemědělské výroby na Lipensku je orientováno především na živočišnou produkci. Podíl rostlinné výroby (RV) na zemědělské výrobě je dán zejména přírodními podmínkami, proto je na Lipensku RV minimální. Vzhledem k fyzicko-geografickým podmínkám Lipenska se RV soustředí do okolí Vyššího Brodu.

K 31.12. 2010 zabírala orná půda dle Lpis 154,7 ha (1,3% z celkové zemědělské půdy Lipenska zahrnuté do dotazníkového šetření). V porovnání se stavem před rokem 1990, kdy osevní plochy na Lipensku dosahovaly takřka 4000 ha, je dnešní situace zcela odlišná. Dominantní postavení si dnes udržují jetelotrávy. Spektrum pěstovaných plodin odpovídá krmným účelům. Nejčastěji se využívají pro výrobu siláže a částečně pro výrobu ekologických krmných směsí. Nejvíce osevních ploch připadá na PPO (135 ha, 87,7%). Do budoucna se dá předpokládat, že výměra orné půdy

bude spíše stagnovat.

Tab. 33. Osevní plochy plodin pěstovaných na Lipensku v roce 2010

Plodina Osevní plocha (ha) Osevní plocha (%)

Jetelotrávy 85,7 55,4

Triticale 32,1 20,8

Oves 36,5 23,6

Zelenina + brambory 0,4 0,3

Celkem 154,7 100

Zdroj: Vlastní terénní šetření

5.4.4 Odbyt produktů

Dodavatelско-odběratelské vztahy se řídí především podle nákupních/výkupních cen, které se u většiny komodit neustále vyvíjí. Jak vyplynulo z terénního šetření, většina významných zemědělských subjektů na Lipensku má již několik let své stále odběratele. Škála odběratelských podniků je poměrně široká. V podstatě se dá říci, že až na několik výjimek, každý zemědělec spolupracuje s jiným odběratelem. Dominantní komoditu studovaného regionu představuje jateční a zástavový skot.

Vzhledem k absenci zpracovatelských kapacit končí většina jatečného skotu mimo hranice Lipenska. Podstatná část objemu jatečních zvířat putuje do sousedního Rakouska a Německa.

69

Zbylá část je porážena v Jihočeském kraji mimo Lipensko. Jedinou výjimku zde reprezentuje ing. Štěpánek vlastníci na své farmě ve Slunečné malou porážecí linku. Několik menších farmářů hospodařících ekologicky do budoucna uvažuje, že by si nechávali porážet skot na certifikovaných ekologických jatkách (Kaplice – Mostky) a prodávali maso sami. Většina objemu prodáváného zástavového skotu končí podobně jako jateční skot v zahraničí. V poslední době se jedná především o Chorvatsko, Slovinsko, Srbsko a částečně také Německo. Téměř 2/3 jatečních ovcí jsou prodávány do Rakouska a zbytek představují ovce ing. Štěpánka, který je zpracovává na vlastní porážce.

Jako nejvýznamnější odběratelé jatečního i zástavového skotu dotazované PPO označily překupníky sídlící po celé ČR (5 PPO). Ovšem každý PPO obchoduje s jiným překupníkem.

Zvířata jsou následně většinou prodávána do zahraničí. Mezi další významné odběratele patří rakouská jatka Herbert Handlbauer v Linci (2 PPO), 2 PPO prodávají zástavový skot samy přímo do zahraničí a vždy se jedná buď o Rakousko nebo Německo.

Podobně jako PPO tak i PFO prodávají největší objem skotu přes překupníky a většina opět končí v zahraničí. Jateční skot především v Rakousku a Německu, zástavový skot ve Slovinsku a Chorvatsku. Mezi odběrateli mléka figuruje jen jeden podnik – Madeta, a.s. Český Krumlov. Dva SZ dodávají skot na jatka výhradně v Jihočeském kraji (Jihočeská masna, s.r.o. – České Budějovice; Maso Planá a.s. – Planá nad Lužnicí).

Z uvedených informací vyplývá, že drtivá většina prodejů skotu se na Lipensku uskutečňuje přes překupníky. Mezi překupníky, kteří se v dotaznících objevili alespoň dvakrát, lze jmenovat OVO s.r.o. – Lázně Bohdaneč (1 PPO, 3 PFO) a Budweisser Export – Import s.r.o. – České Budějovice (1 PPO, 1 PFO).

5.5 Zemědělská brownfields

Po roce 1989 prošla česká ekonomika transformací na tržní ekonomiku, což přineslo do zemědělského sektoru mnoho změn. Jednou z těchto změn byl pokles objemu zemědělské produkce, což způsobilo, že mnoho objektů využívaných v zemědělství ztratilo svoji funkci a nadále nebyly využívány. Zde začíná problematika zemědělských/venkovských brownfields. Po dlouhou dobu se o tento problém nikdo nezajímal a větší pozornost se brownfields začala věnovat až po vstupu ČR do EU s možností čerpat finance na regeneraci brownfields ze strukturálních fondů EU (SVOBODOVÁ, VĚŽNÍK 2009).

5.5.1 Definice pojmu brownfields

Pojem brownfields znamená v doslovném překladu „hnědá pole“. Český jednoslovný ekvivalent tohoto termínu neexistuje a z praktického hlediska je tvorba takového pojmu komplikovaná, jelikož problematika brownfields zasahuje do několika společenských odvětví. Z tohoto důvodu se v českém prostředí vžil anglický výraz brownfields (ČERNÍK 2010).

Samotná definice pojmu je poměrně obtížná, vzhledem ke složitosti a obšírnosti problematiky.

V ČR se nejčastěji používá definice agentury CzechInvest⁵⁶

, která spravuje Národní databázi

56

CzechInvest (agentura pro podporu podnikání a investic) je státní příspěvková organizace podřízená

Ministerstvu průmyslu a obchodu ČR, která posiluje konkurenceschopnost české ekonomiky prostřednictvím

podpory malých a středních podnikatelů, podnikatelské infrastruktury, inovací a získáváním zahraničních

investic z oblasti výroby, strategických služeb a technologických center (O CzechINvestu I CzechInvest).

70

brownfieldů. CzechInvest chápe pojem brownfields jako nemovitost, která je nedostatečně využívaná, zanedbaná a může být i kontaminovaná. Vzniká jako pozůstatek průmyslové, zemědělské, rezidenční, vojenské či jiné aktivity. Brownfield nelze vhodně a efektivně využívat, aniž by proběhl proces jeho regenerace.

Brownfieldy lze rozdělit podle řady kritérií⁵⁷

, přičemž pro účely této práce je vhodně využitelná

klasifikace brownfieldů podle jejich původního využití, která je člení do tří základních skupin:

brownfieldy průmyslové, zemědělské a občanské vybavenosti.

Zemědělské brownfieldy lze dále rozdělit na nevyužité plochy (kapacity) živočišné výroby (nevyužité objekty pro chov prasat, skotu, drůbeže, lze sem taktéž zařadit skladovací prostory a nevyužité administrativní budovy a mnoho dalších), které splňují výše uvedené definice a je s nimi ve většině studií kalkulováno, a nevyužité plochy rostlinné výroby (DORTWORTH 2004).

5.5.2 Zemědělská brownfields na Lipensku

Transformace zemědělství na Lipensku po roce 1989 měla za následek výrazné změny v hospodaření. Došlo k uvolnění pracovní síly ze zemědělství, snížení počtu chovaných zvířat a rovněž se změnila struktura chovaných zvířat (pokles mléčné výroby). Dalšími výrazným mezníkem bylo období po vstupu ČR do EU, které nastartovalo další změny v zemědělské výrobě

na Lipensku (viz. kap. 5.4 týkající se zemědělské výroby). Následkem těchto změn se mnohé dříve využívané zem. objekty sloužící k chovu zvířat, skladování, administrativě a další řadě činností staly nevyužitými a těžce upotřebitelnými pro jiný druh hospodaření, z důvodu jejich časté jednoúčelovosti.

Během terénního šetření bylo zjištěno celkem 8 nevyužitých objektů a 1 celý zemědělský areál.

Nevyužité objekty byly zjištěny v těchto subjektech:

- Zefa Nová Pec s.r.o. – 6 objektů určených pro ustájení dobytka (2 v Nové Peci, 2 v Želnavě, 1 v Pěkné a 1 v Záhvozdí). Stáj v Záhvozdí je určena k demolici, zbytek čeká do budoucna rekonstrukce. Objekty jsou nevyužity v důsledku změny ve struktuře hospodaření (zrušení mléčné výroby a zavedení celoroční pastvy).
- Ekofarm Lipno s.r.o. – Zemědělský areál Frymburk, infrastruktura související s rostlinnou výrobou, které se od transformace zemědělství na Lipensku téměř neprovozuje. Část areálu odkoupila stavební firma jako skladovací prostory, zbytek čeká demolice a následný prodej za účelem investiční výstavby.
- Zbylé 2 objekty představují bývalé kravíny v Český Žlebech a Lipně nad Vltavou. Oba nejsou ve vlastnictví žádného zemědělského subjektu a čeká je nejspíše demolice a následné nezemědělské využití získaných ploch. Kravín v Českých Žlebech je evidován v internetové národní databázi brownfieldů.

Jak vyplynulo z uvedených informací v sektoru PFO se nenachází ani jeden objekt bez adekvátního využití. Nejvíce nevyužitých objektů vlastní PPO Zefa Nová Pec s.r.o.. Prostorové rozložení zemědělských brownfields je znázorněno na Obr. 15.

57

Kategorizace dle: rozlohy brownfieldu, předchozího využití, dle ekologické zátěže a kontaminace území či

dopravní dostupnosti (ČERNÍK 2010).

Paradoxně zde působí fakt, že ačkoliv PPO vlastní prostory pro něž nemají využití, SZ trápí opačný problém – nedostatek vhodných kapacit (stáje, skladovací prostory, garáže...).

Obr. 15. Zemědělská brownfields na Lipensku (zdroj: vlastní dotazníkové šetření; databáze brownfields,

CzechInvest)

5.6 Ekologické zemědělství

5.6.1 Obecný úvod k ekologickému zemědělství

Ekologické zemědělství (EZ) je moderní formou obhospodařování půdy bez použití umělých hnojiv, chemických přípravků, postřiků, hormonů a umělých látek. Jeho prioritou je kvalita, nikoli kvantita produkce. Je založené na zásadách etického přístupu vůči chovaným zvířatům (tzv. welfare⁵⁸

), ochrany životního prostředí, zachování biodiverzity (rozmanitosti rostlinných i živočišných druhů), šetření neobnovitelných zdrojů, ochraně zdraví populace, ale i udržení zaměstnanosti v zemědělství a na venkově.

58

Welfare se deklaruje jako stav naplnění všech materiálních a nemateriálních podmínek, které jsou předpokladem zdraví organismu, kdy je zvíře v souladu s jeho životním prostředím. (Zásady welfare a nové

standards EU v chovu skotu).

!

!

!

!

!

!

!Pěkná

Želna

Nová Pec

Frymburk

Záhvozdí

České Žleby

Lipno nad Vltavou

ZEMĚDĚLSKÁ BROWNFIELDS NA LIPENSKU

V ROCE 2010

hranice Svazku Lipenských obcí

! brownfields dotazníkovým šetřením

hranice SO obcí

Frymburk

0 4 8 12 162

km

72

Zvířata jsou na ekologických farmách krmena převážně z produkce vlastního ekologického podniku a je jim umožněno, aby žila tak, jak je jim to od přírody vrozené. Ekologická farma se v ideálním případě snaží chovat jen tolik hospodářských zvířat, kolik je schopna uživit vlastní produkcí krmiv. Nákup krmiv je možný pouze z jiných certifikovaných ploch. Zvířatům musí být umožněn pohyb mimo ustájení (a to i v zimě) a je předepsán minimální rozloha pastvin na 1 kus. Zakázány jsou genové manipulace, používání hormonů i přenosy embryí.

Cílem je pracovat v co nejvíce uzavřených cyklech koloběhu látek, využívat místní zdroje a minimalizovat ztráty. Hlavním principem je biologický koloběh: zdravá půda – zdravé rostliny – zdravá zvířata – zdravé potraviny – zdraví lidé – zdravá krajina. Ekologické zemědělství umožňuje produkovat vysoce hodnotné a kvalitní potraviny – tzv. biopotraviny.

Ekologické zemědělství je jedním z prostředků trvale udržitelného rozvoje a od roku 1994 je součástí zemědělské politiky Evropské unie. Pravidla jsou stanovena s platností pro celou EU (Nařízení Rady ES č. 834/2007 a Nařízení Komise ES č. 889/2008) a upřesněna pro ČR národním

zákonem č. 242/2000 Sb.

5.6.2 Podpora ekologického zemědělství v ČR59

Státní podpora obnovená od roku 1998 byla do roku 2003 vyplácena na základě nařízení vlády, kterým se stanovily podpůrné programy pro mimoprodukční funkce zemědělství. Od roku 2004 do roku 2006 byly podmínky státní podpory upraveny programovým dokumentem „Horizontální plán rozvoje venkova“ (HRDP), kde jedním z titulů agroenvironmentálních opatření (AEO) bylo „Ekologické zemědělství“ stanovené nařízením vlády č. 242/2004 Sb. Ekologičtí zemědělci mohli také využívat zvýhodněné bodové bonifikace při žádostech o podporu z OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství.

Od roku 2007 je podpora ekologického zemědělství zajišťována programovým dokumentem „Program rozvoje venkova 2007 – 2013 (PRV)“ zpracovaným dle nařízení Rady (ES) č.

1698/2005, který nahradil „HRDP“ a „Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“. V rámci AEO/PRV je EZ podporováno pomocí nařízení vlády č. 79/2007 Sb.

Titulem „ekologické zemědělství“. Od roku 2007 mohou také, podobně jako v rámci OP RVMZ, zemědělské subjekty registrované v EZ čerpat bodové zvýhodnění u celkem 5 opatření v rámci Osy I a III PRV. Ekologičtí zemědělci tak mají mnohem vyšší šanci, že jejich projekt bude schválen a financován.

Při přechodu z HRDP na PRV došlo k výraznému navýšení plateb v rámci ekologického zemědělství. Největší nárůst zaznamenaly sazby na trvalé kultury (vinice, sady, chmelnice) – 90 % – a na trvalých travních porostech – 70 %. K nejmenšímu nárůstu došlo na orné půdě – pouze o 20 %. Vzhledem ke struktuře zemědělského půdního fondu se Lipenska týkají pouze podpory na TTP. Tyto platby jsou vypláceny jako kompenzace zemědělcům za ekonomické ztráty ekologickým systémem hospodaření. V roce 2009 byl zaznamenán nárůst dotací na ekologicky obhospodařovanou půdu (42%), což představuje druhý nejvýznamnější nárůst hned po roce 2007 (48%). Dotacím na AEO na Lipensku se věnuje kapitola 6.2.5.5.

5.6.3 Ekologické zemědělství na Lipensku

Ekologické zemědělství je v ČR orientováno převážně do horských a podhorských oblastí.

Dominuje zde hospodaření na TTP s významnou mimoprodukční funkcí (zachování trvale udržitelného stavu krajiny). Přestože rozloha obhospodařovaných ploch se každoročně zvyšuje, většinou se jedná o pastviny. S tím souvisí specializace farmářů na živočišnou produkci: chov skotu, ovcí a koz (DOLEŽALOVÁ, PÍCHA 2007).

Vzhledem k výše uvedeným informacím a existenci NP a CHKO Šumava na svém území, zaujímá Lipensko strategickou polohu jak v rámci Jihočeského kraje tak celé ČR. Ekologické zemědělství je koncentrované zejména do pohraničních hornatých okresů Prachatice a Český Krumlov, v nichž se Lipensko nachází. Celkem 87,9% zemědělské půdy Lipenska bylo v roce 2010 využíváno jako ekologická půda (viz. obr. 16.). Jihočeský kraj dlouhodobě vede v počtu ekologických farem i ve výměře ekologicky obhospodařovaných ploch (346 farem resp. 59,78 tis. ha k 31.12. 2009).

K 31.12. 2010 hospodařilo na Lipensku v ekologickém režimu celkem 10 PPO (90,1% ze všech PPO hospodařících na Lipensku) a 20 PFO (35% z všech PFO hospodařících na Lipensku).

Nejvýraznější nárůst zaznamenal zejména sektor PFO. V roce 2008 fungovalo na Lipensku v programu ekologického zemědělství pouze 7 SZ a 9 PPO. V evidenci zemědělské půdy v ekologickém zemědělství na Lipensku v roce 2010 jasně převažují TTP (91,2%). Orná půda představovala jen 2,4% a hospodařily na ní 2 farmy – Agrowald s.r.o. a Berhold Leibetseder s.r.o., za účelem produkce ekologického krmiva pro vlastní chovaná zvířata. Co se týče struktury chovů hospodářských zvířat na ekologických farmách, dominantní postavení zaujímá chov KBTPM. Chov ovcí a koz má spíše okrajový charakter. Mléčnou výrobu neprovozuje ani jeden ekologický zemědělec.

Mezi problémy zjištěné řízenými rozhovory při dotazníkovém šetření u ekologických zemědělců patří:

- Přílišná administrativa a evidence
- Příliš časté kontroly, navíc v mnoha případech prováděné nekompetentními osobami

- Špatná dostupnost + finanční nákladnost ekologických krmiv
- Problém s odbytem jatečního dobytka v biokvalitě (většina dobytka končí na konvečních jatkách)

Významné zemědělské subjekty na Lipensku hospodařící konvečním způsobem uváděly jako důvod odrazení od ekologického zemědělství zejména nárůst administrativy a obtížné zajištění odpovídajících ekologických krmiv. V několika případech rovněž farmáři viděli problém v činnosti kontrol ekologického zemědělství, resp. v jejich subjektivnosti. Zajímavé je, že většina konvečně hospodařících zemědělců se prezentovala tím, že v podstatě podmínky pro ekologické zemědělství splňují, ale že vzhledem k výše zmíněným důvodům se jim přechod na ekologické hospodaření nevyplatí.

74

Obr. 16. Podíl ekologicky obhospodařované půdy na Lipensku dle SO jednotlivých obcí
(zdroj: LPIS, vlastní výpočty)

5.7 Bariéry rozvoje zemědělských subjektů

Nejčastěji spatřovali zemědělci na Lipensku bariéry související se SZP EU, které jsou detailně rozebrány v kapitolách zabývajících se negativními, resp. pozitivními vlivy vstupu do EU (kap. 7.7 a 7.8.). Druhá nejzmiňovanější bariéra souvisí s hospodařením na pronajaté půdě a činností pozemkového fondu. Jedná se zejména o problematiku prodeje zemědělské půdy a minimální šanci rozšířit výměru obdělávaných ploch. Tato bariéra se týkala 60,1% PFO a pouze 1 PPO. Malí zemědělci navíc vzhledem k ekonomice jejich zemědělského podnikání nejsou schopni nabídnout za m²

z.p. tolik finančních prostředků, i jejich větší kolegové, kteří na Lipensku dominují.

Třetí největší překážkou hospodaření je nízká ochrana domácího trhu s agrárními produkty.

V důsledku volného pohybu zboží, především v návaznosti se vstupem ČR do EU, proudí na český trh ze zahraničí velké množství levnějších produktů (např. vepřové maso z Německa), které jsou prodávány za cenu, za kterou nejsou naši zemědělci takovou produkci schopni vyrábět (vzhledem k nižším národním podporám v ČR). Lipensko je především producentem hovězího masa. Farmáři

Stožec

Nová Pec

Horní Planá

Vyšší Brod

Přední Výtoň

Frymburk

Loučovice

Černá v Pošumaví

Hořice na Šumavě

Želnavá

Lipno nad Vltavou

EKOLOGICKY OBHOSPODAŘOVANÉ

PLOCHY NA LIPENSKU

Podíl obhospodařovaných ploch

v rámci SO dané obce

EKOLOGICKY KONVENČNĚ

0 3 6 9 121,5

km

75

by radši prodávali jateční dobytek do Čech, ale vzhledem k vyšším výkupním cenám v Rakousku či v Německu se to v současnosti jeví jako nereálné.

Dalšími nejčastějšími problémy jsou: nedostatek vhodných zpracovatelských kapacit (trápící zejména menší SZ), problémy s odběrateli, resp. jejich platbami a činnost orgánů ochrany přírody (týká se především subjektů hospodařících na území NP Šumava).

Obr. 17. Struktura spatřovaných bariér rozvoje zemědělských subjektů na Lipensku v roce 2010/60

(zdroj: vlastní terénní šetření)

Dotazované subjekty mohli uvést libovolný počet odpovědí.

3

32 2

1

4

1

8

3

12

1

25

2

2

4

4

38

0%

10%

20%

30%

40%

50%

60%

70%

80%

90%

100%

PPO PFO

Bariéry v souvislosti se SZP EU

Nedostatek kvalifikované pracovní síly

Činnost orgánů ochrany přírody

Hospodaření na pronajaté půdě

Nízká ochrana domácího trhu s agrárními produkty

Nedostatek vhodných zpracovatelských kapacit

Problém s odběrateli a jejich platbami

Nesplněné restituce

Obtížná dostupnost bankovních úvěrů

Vlastní nevyhovující ekonomická situace

76

6 ZEMĚDĚLSTVÍ V SOUVISLOSTI S EU

6.1 Charakteristika SZP EU a zemědělské politiky ČR

V této podkapitole je zhodnocen vývoj SZP EU a zemědělské politiky ČR a jejich současná podoba, která utváří základní formu zemědělské činnosti. Ta se vyvíjí v trendu, který nastolují tyto politiky, ať již prostřednictvím legislativních nařízení nebo omezení - kvótami produkce či nastavením podpůrných nástrojů a dotačních titulů zaměřených na rozvoj zemědělství dle určitých priorit, jež jsou opět stanoveny v základních dokumentech zemědělských politik (KONEČNÝ 2008). Faktorů určující charakter zemědělské činnosti a situace v zemědělství je samozřejmě více, avšak pro účely této práce jsou sledovány především ty, jež určuje strukturální politika EU a ČR, nikoliv trh a liberální prostředí.

6.1.1 Společná zemědělská politika EU

6.1.1.1 Vznik a vývoj společné zemědělské politiky EU

Společná zemědělská politika je nejstarší fungující politikou Evropského společenství. Již Římská smlouva o založení Evropského hospodářského společenství (EHS) z roku 1957 stanovila pro zemědělství několik základních cílů: zvýšit produkci zemědělské výroby v členských zemích

Evropského společenství, zajistit slušnou životní úroveň venkovského obyvatelstva a stabilizovat zemědělský trh. SZP EU představuje nejdůležitější politiku Společenství a výdaje na evropské zemědělství tvoří značnou část rozpočtu EHS.

Důvody pro vznik společné zemědělské politiky byly dvojího druhu, a to strategické a politické. Za strategický důvod lze považovat nesoběstačnost jednotlivých členských států EHS v produkci potravin v 50. a 60. letech 20. století. Evropské země byly nuceny spoustu zemědělských komodit dovážet a stávaly se tak zranitelnými. Bylo tedy zapotřebí zvýšit produkci, aby bylo dosaženo soběstačnosti. Politickým důvodem pak byla váha zemědělců jakožto voličů v jednotlivých státech. Bylo v zájmu politiků podporovat rozvoj venkova a zvyšování tamní životní úrovně. K dosažení výše uvedených cílů bylo rozhodnuto použít společnou organizaci zemědělských trhů (Historie Společné zemědělské politiky – Bussinessinfo.cz).

SZP poskytovala zemědělcům subvence a systémy garantování vysokých cen a udělovala pobídky pro vyšší produkci. Tato forma politiky byla velmi úspěšná, ovšem od 80. let se začalo Společenství potýkat s nadprodukcí hlavních zemědělských plodin, které byly díky vysokým cenám na světovém trhu nekonkurenceschopné. Zde EHS později začalo uplatňovat systém refundací⁶¹

. Díky těmto krokům začal nabývat na významu další problém a to rostoucí objem finančních vynakládaných prostředků (v roce 1975 70% v současnosti okolo 34%).

6.1.1.2 Reformy SZP EU

Vzhledem k situaci v zemědělství na sklonku 80. let (nadprodukce, konflikty na mezinárodní scéně, finanční náročnost), začalo být zřejmé, že SZP potřebuje výraznou reformu. Postupně byly zaváděny limity, které pomohly snížit nadprodukcii (kvóty na produkci mléka v roce 1983). V roce 1992 prošla SZP velmi zásadním reformním procesem – MacSharryho reformou. Jejím hlavním

61

Refundace – EHS uhradila farmářům vyvážejícím rozdíl mezi jeho vysokou cenou a cenou na světovém

trhu .

cílem bylo snížení intervenčních cen, aby se přiblížily cenám na světovém trhu, a omezení rozlohy obdělávané orné půdy. Pokles příjmů zemědělců byl kompenzován přímými platbami.

Reforma z roku 1992 se ukázala být jako úspěšná (podařilo se snížit nadprodukcii potravin a podíl zemědělství na rozpočtu EU klesal), ovšem výsledky nebyly tak výrazné, aby se nemuselo přistoupit k další reformě. Tato reforma definitivně přijatá v roce 1999 je součástí Agendy 2000 a v podstatě navazuje na MacSharryho reformu z roku 1992. Hlavní body reformy byly: nadále pokračovat ve snížení cenových podpor, podpora tržní orientace v mezinárodním obchodě se zemědělskou produkcí, důraz na welfare zvířat, ochranu životního prostředí a podpora venkovských oblastí.

Dne 26. června 2003 se ministři zemědělství členských zemí EU-15 dohodli na zásadní reformě SZP, která má za úkol dát zcela novou podobu vyplácení podpor zemědělcům v Evropské unii. Nová společná zemědělská politika je více přizpůsobena spotřebitelům a daňovým poplatníkům. Farmáři mají větší volnost – mohou produkovat to, co požaduje trh. Většina subvencí je vyplácena nezávisle na objemu produkce. Nová podoba společné zemědělské politiky by tak měla farmáře přimět k větší konkurenceschopnosti a orientaci na tržní produkci, ale zároveň jim zaručit jistou úroveň příjmů. Zemědělci i nadále dostávají přímé platby. Zdůrazňovány jsou zemědělské programy dbající na ekologickou produkci, dobré zacházení se zvířaty a kvalitu výroby.

Mezi hlavní zásady „nové“ společné zemědělské politiky patří podle informací z portálu EurActiv (EurActiv.cz: Reformy Společné zemědělské politiky):

- Respektování standardů na úrovni farmy, které se týkají ochrany životního prostředí, kvality a bezpečnosti potravin, pohody zvířat a dobré zemědělské praxe (cross compliance). Reforma stanovila osmnáct standardů na poli životního prostředí, bezpečnosti potravin, zdraví zvířat a plodin, dobrého zacházení se zvířaty, které musí zemědělec dodržovat. Při porušení jsou možné sankce. Členské státy si mohou podržet 25 % získaných pokut.
- Zemědělský poradenský systém – členské státy musí zavést tento poradní systém tak, aby

ho mohli zemědělci využívat od roku 2007. Účast farmářů v něm bude dobrovolná.

- Jednotné platby na farmu (single farm payment) – odbourání přímých plateb je od r. 2005 standardem (v zemích EU-15 bylo aplikováno do roku 2007, tento systém již přijalo i Slovinsko a Kypr; ostatní země přejdou po roce 2013). Zemědělský výrobce bude v budoucnosti získávat jednu platbu namísto několika plateb. Nároky na platby lze uskutečnit, pouze pokud budou odpovídat oprávněné hektarové rozloze. Členské státy si mohou vybrat, zda budou všechny platby, které nebudou vázány na produkci, vyplácet jako paušální platbu na hektar na národní nebo regionální bázi. Členské státy mohou rozlišovat mezi pastvinami a ornou půdou.

- Odstranění vazby podpor na zemědělskou produkci (decoupling).

- Vyjmutí půdy z produkce (set aside). Osvobozeny z povinnosti vyjmutí určitého procenta z produkce budou zemědělská hospodářství, která provozují ekologické zemědělství. Na takto vyčleněné půdě se budou moci pěstovat plodiny, které neslouží k lidské spotřebě.

78

- Modulace se týká farem, kterým jsou ročně poskytovány přímé platby nad 5 000 EUR. Z těchto plateb půjdou odvody na venkovský rozvoj. Farmy pobírající platby do 5 000 EUR ročně jsou od snižování plateb osvobozeny. Modulace se nevztahuje na nové členské státy do té doby, než dosáhnou jejich přímé platby stejné úrovně, jaká je v současných členských státech.

- Rozvoj venkova – byla zavedena nová opatření (nové standardy, podpora kvalitní výroby a členství v poradním zemědělském systému, podpora mladých farmářů, investice do státem vlastněných lesů, nová opatření na zajištění blahobytu zvířat, ad.).

V roce 2008 byla vydána průběžná zpráva o stavu SZP – Health check tzv. kontrola „zdravotního“ stavu SZP, která má za cíl přezkoumat efektivitu reforem a podpor uvedených do praxe Fishlerovou reformou v roce 2003 s možnostmi předefinování a představení některých bodů, které se v dosavadním průběhu neosvědčily. Nejvíce diskutovanými změnami byla modulace, degresivita a capping (krácení dotací největším zemědělským subjektům). I při platnosti dosavadních pravidel

(nařízení Rady č. 1782/2003) by byla modulace (v případě, že by se týkala nových členských států) podle výsledků modelové simulace projektu IDEMA pro Česko jednoznačně nevýhodná, a to vzhledem k podnikatelské struktuře, ve které převažují velké farmy podléhající modulaci, na rozdíl např. od Polska nebo Maďarska. Systém jednotné platby na plochu, který předpokládá Evropská komise (EK) za přechodný bude nadále fungovat až do roku 2013.

6.1.1.3 Principy fungování současné SZP

Současná SZP EU je založena na fungování tří základních principů - fungování jednotného zemědělského trhu v rámci EU, zvýhodnění produkce ze zemí EU (ochranná cla, vývozní dotace) a finanční solidarity. Dalším významným faktem ve fungování SZP je tzv. Společná organizace trhu. Jsou to v podstatě soubory regulačních opatření, které se vztahují na odlišné sektory zemědělské výroby. Jejich účelem je podporovat trhy dané zemědělské komodity prostřednictvím různých mechanismů, které se mohou lišit výrobek od výrobku.

Klíčový význam v provádění SZP měl do konce roku 2006 Evropský zemědělský orientační a záruční fond (EAGGF). Ten je v současnosti nahrazen Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova (EAFRD), který již není strukturálním fondem EU, nýbrž spadá přímo pod SZP EU. Prostředky z EAFRD slouží ke zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství, potravinářství, lesnictví a k rozvoji venkovských oblastí.

Ke komplexním nástrojům regulace zemědělského trhu patří zejména přímé platby, intervenční opatření (nákup, prodej, podpora soukromého skladování), kvótní systémy, vývozní a dovozní licence, vývozní subvence a strukturální prostředky (Koncepční nástroje – Metodická podpora regionálního rozvoje).

6.1.2 Zemědělská politika ČR

Česká zemědělská politika se pohybuje nejen v mantinelech SZP, ale i v mantinelech vnitřní povahy: kolektivizace má dodnes za následek, že drtivě převažují velcí producenti (na rozdíl od Maďarska či Polska) nad tzv. rodinnými farmami (typické pro řadu zemí EU), kterým nahrává současný systém podpor SZP. Následná industrializace a modernizace daly zemědělské výrobě poměrně vysokou efektivitu a podílejí se do určité míry i na její konkurenceschopnosti, kterou

prokázalo otevření tržních bariér v 90. letech (KUCHYŇKOVÁ 2006). Nelze se proto divit postoji

79

většiny českých zemědělců a jejich lobby proti SZP EU, které často působí v opačném směru.

Uskutečňované reformy SZP či české agrární politiky jsou ve studovaném regionu Svazku

Lipenských obcí přijímány až na několik případů, poměrně pozitivně.

6.1.2.1 Koncepce agrární politiky ČR na období 2004 – 2013⁶²

V souladu s celosvětovými a evropskými trendy a s naléhavostí domácích problémů koncepce reaguje na potřebu odstartování zásadní přeorientace zemědělské politiky ČR. Jde o podstatné posílení environmentálních, sociálních a ekonomických principů trvale udržitelného českého zemědělství, při zohlednění jeho specifických podmínek a problémů jako důsledků dlouhodobě uplatňované zemědělské politiky, více zaměřené na podporu velkovýrobního industriálního zemědělství a jeho sociální stability. Konkurenceschopnost českého zemědělství při pokračující globalizaci je koncepčně stimulována do produkce, která zohledňuje stále sílící požadavky spotřebitelů na bezpečnost potravin a na environmentální a k pohodě zvířat přihlížející způsoby výroby.

Koncepce zároveň vytváří předpoklady, pro to aby se zemědělství stalo integrální součástí a páteří rozvoje venkovských oblastí a zlepšování kvality života venkovské populace, včetně podmínek pro diverzifikaci činností zemědělských podniků podle místních podmínek. Koncepce agrární politiky ČR pro období po vstupu do EU reaguje na klíčové současné, i budoucí problémy a výzvy spojené se zemědělstvím na celosvětové, evropské i domácí úrovni. Musí být kompatibilní s principy a opatřeními Společné zemědělské politiky EU a s dalšími opatřeními EU ve vztahu k zemědělství, bezpečnosti potravin, životnímu prostředí a rozvoji venkova.

V rámci SZP a dalších společných opatření EU má ČR prostor pro formování vlastní zemědělské politiky a to zejména v těchto oblastech:

- specifické podmínky poskytování přímých plateb (národní řešení zjednodušeného systému poskytování přímých plateb včetně navýšení z národních zdrojů v období 2004 – 2013; podmínky poskytování těchto plateb - „cross-compliance“)

- orientace a struktura podpor dříve využívaných programů Horizontálního plánu rozvoje venkova, Operačního programu zemědělství a nyní Programu rozvoje venkova
- orientace a struktura národních podpor (state aid), včetně dalších strukturálních podpor k ochraně krajiny, životního prostředí, kulturního dědictví a investičního rozvoje venkova (ze zdrojů MŽP, MMR, ad.)

6.1.2.2 Reforma zemědělské politiky ČR z roku 2008

Reforma české zemědělské politiky představená v březnu roku 2008 vychází dle programového prohlášení vlády především ze snahy o vyvážený rozvoj venkova s cílem podpory zaměstnanosti a podnikání, zejména s využitím evropských fondů. Využije plně svých možností k podpoře života mladých lidí na venkově a použije finanční nástroje k urychlení generační výměny v zemědělství (Reforma zemědělské politiky).

62

Zdroj: Koncepce agrární politiky ČR pro období do EU (2004 – 2013).

80

Hlavní cíle reformy se dají shrnout do čtyř základních oblastí (pilířů):

I. Kvalita života na venkově: péče o krajinu a kvalitní potraviny

Cílem je vytvářet přívětivý venkov, kde existuje rovnováha mezi zdravou produkcí stabilních farem a dalšími požadavky na krajinu, s čímž souvisí podpora zemědělských technologií snižující klimatická rizika (např. povodně). Pilíř se rovněž věnuje podpoře produkce typických českých a moravských potravin a biopotravin, které musí být kvalitní a bezpečné. Spotřebitel musí mít možnost identifikovat jednotlivé výrobky až k jednotlivému zvířeti či farmě. Podpořit konzumaci českých ryb a podpořit možnosti českých rybářů.

II. Podnikání v zemědělském sektoru

Hlavním cílem je podpora schopnosti konkurovat ve všech formách a typech zemědělského podnikání ve spravedlivém a podnikatelském prostředí. Dále je kladen důraz na posilování diverzifikace činnosti statků a snahu snížit administrativní a byrokratickou zátěž zemědělských podnikatelů. Prověřeny budou všechny národní i evropské dotační tituly se zaměřením na

maximální omezení administrativních požadavků. Podporováno bude usnadnění vstupu nové generace zemědělců do podnikatelského prostoru a rozvíjení potenciálu podniků na bázi rodinných farem.

III. Půda: Narovnáání vlastnických vztahů k půdě

Tento pilíř není ovlivněn SZP EU je tedy čistě v kompetenci ČR. Základním cílem je obnovit historické hranice pozemků tak, aby se jejich právoplatným vlastníkům s nimi umožnilo svobodně a odpovědně nakládat. Narovnat vztah vlastníků a uživatelů pozemků a zvýšit prestiž vlastnictví. V rámci tohoto bude potřeba obnovit staré cesty s alejemi, zpřístupnit opět majitelům jejich pozemky, vrátit vodu do přirozených toků a obnovit malé rybníky. Významná je rovněž snaha o prosazení zákona navrácení majetku v hodnotě 12 mld. Kč všem, kteří mají majetkové podíly v transformovaných zemědělských podnicích.

IV. Společná zemědělská politika EU

Vláda se snaží ukázat na obrovské množství regulací, které se za 50 let existence společné zemědělské politiky nashromáždily a které nepřijatelným způsobem omezují aktivity zemědělců a venkova nejen v České republice. Důležitou roli zde hraje rovněž zjednodušení pravidel spojených se zemědělským podnikáním a tím snížit administrativní nároky. V oblasti trhu chce hájit pragmatická a liberální stanoviska a prosazovat evropské zemědělství bez bariér na vnitřním trhu. Tyto předložené reformní kroky byly přijaty poměrně nejednotně. Předseda Agrární komory ČR Jan Veleba po uveřejnění reformy konstatoval: „Tímto materiálem jsme velmi zklamaní, je pro nás těžko přijatelný. Domníváme se, že to není reforma, na kterou čekáme a kterou potřebujeme.“ Naopak Asociace soukromých zemědělců ČR spolu se Svazem marginálních oblastí ČR, Svazem vlastníků půdy a Společností mladých agrárníků s reformami souhlasí. Zemědělci na Lipensku v tomto ohledu nepředstavují výjimku.

Dle terénního šetření se ukázal jako v současné době jako nejproblémovější bod reformy týkající se půdy, resp. pozemkových úprav, které nejsou ještě na většině území Lipenska dokončené (viz. kap. 7.3).

6.2 Podpůrné programy SZP EU resp. ČR a jejich využití na Lipensku

6.2.1 Program SAPARD

Jednalo se o předvstupní fond EU zaměřený na investice, který měl pomoci zvýšit konkurenceschopnost českého zemědělství a naučit české zemědělce využívat finanční prostředky z EU.

Nejdůležitějšími úkoly v oblasti zemědělství bylo posílení konkurenceschopnosti prvovýroby a zpracovatelských odvětví, dosažení vysoké kvality zemědělských a potravinářských výrobků s vyšší přidanou hodnotou, dokončení restrukturalizace zemědělských a zpracovatelských podniků a posílení pozice zemědělské prvovýroby na trhu.

Specifickým úkolem bylo vytvoření podmínek pro jasnou identifikaci vlastnictví půdy a rozvoj trhu s pozemky a zaměření se na podporu ostatních funkcí zemědělství, jako jsou například tvorba krajiny nebo rekreační zázemí.

Hlavním cílem v oblasti rozvoje venkova bylo vytvoření vhodného prostředí pro stabilitu obyvatelstva, rozvoj malých a středních podniků a lepší využívání místních zdrojů, s cílem dosažení stabilních příjmů ve venkovských oblastech, snížení nezaměstnanosti a lepšího využívání potenciálu pro dosažení lepší životní úrovně na venkově.

Opatření zaměřená na zemědělství byla aplikována horizontálně. Opatření zaměřená na ochranu životního prostředí a podporu udržitelného zemědělství byla aplikována především v takzvaných citlivých oblastech, dále v chráněných krajinných oblastech a zónách ochrany vod, tj. přibližně na 1/3 území České republiky.

Opatření zaměřená na pozemkové úpravy a rozvoj venkova byla aplikována především ve sdruženích obcí, tzv. venkovských mikroregionech, a v obcích s rozšířenou působností (Závěrečná zpráva o programu Sapard v České Republice).

Program byl zahájen v dubnu 2002 a poslední smlouvy v rámci programu SAPARD byly uzavřeny k 31.12. 2003. V roce 2004 na SAPARD navázal zejména Operační program Rozvoje venkova a multifunkční zemědělství (OP RVMZ).

Využití podpory v rámci programu SAPARD bylo mezi subjekty činnými v zemědělství studované oblasti Svazku Lipenských obcí nulové⁶³

(ani jeden subjekt nezískal podporu). Podle závěrečné

zprávy programu SAPARD v ČR přispěly zkušenosti získané v rámci programu SAPARD

k rychlejšímu zahájení čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů. Vzhledem k tomu vstupovaly zemědělské subjekty studované oblasti do EU bez jakýchkoliv předchozích zkušeností s čerpáním finančních prostředků ze zdrojů EU.

6.2.2 Operační program rozvoj venkova a multifunkční zemědělství

Operační program rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OP RVMZ) se začal v ČR

realizovat v dubnu 2004, kdy byly stanoveny podmínky pro poskytování finanční pomoci na projekty z OP Zemědělství. Jednalo se o investiční program a především šlo o podporu zemědělské prvovýroby a zpracování zemědělských produktů, podporu lesního a vodního hospodářství a

63

Zdroj: Vlastní terénní šetření.

82

zajištění trvale udržitelného rozvoje venkova. Prostředky z fondů EU bylo možné čerpat v letech 2004–2006 a celkem za toto období bylo vyplaceno českým zemědělcům, zpracovatelům a rybářům v průběhu dvanácti kol žádostí o podporu 250 922 316 EUR.

V rámci OP Rozvoje venkova a multifunkčního zemědělství byly financovány 3 priority, 7 opatření s celkem 14-ti podopatřeními z fondu EAGGF (Evropský záruční a garanční fond) a FIGG (Finanční instrument pro podporu rybářství). Celkem bylo proplaceno z veřejných zdrojů EU a veřejných zdrojů ČR ve SO Svazku Lipenských obcí celkem 9 048 354 Kč.

Nejvíce projektů a největší objem poskytnutých dotací bylo poskytnuto v podopatření 1.1.1. – investice do zemědělského majetku a podpora mladým začínajícím zemědělcům. Na pořízení zemědělských strojů byly zpracovány 2 projekty (Agro Šumava s.r.o. a Zefa Nová Pec s.r.o.). Zbylé dva projekty v podopatření 1.1.1. se týkaly stavebních úprav kravína, vestavění dojírny a vybudování nádrže na kejdu M. Nové. V podopatření 1.1.2. – Prohlubování diverzifikace

zemědělských činností byly schváleny celkem 3 projekty, všechny však od jednoho žadatele (ing. Štěpánek) na vybudování mlékárny, porážkového a prodejního místa na jeho biofarmě. Ing. Štěpánek kromě těchto 3 projektů čerpal ještě finanční podporu na projekt další - Racionalizace zemědělských aktivit v ekologickém režimu – ekoagroturistika (podopatření 2.1.5). Největší suma finančních prostředků se podařila získat společnosti Farma Milná s.r.o. - 2,5 mil. Kč. na vybudování malé vodní nádrže Dolní Waltr v rámci podopatření 2.1.2.

Tab. 34. Počet projektů a finanční alokace dle jednotlivých podopatření OP RVMZ v SO Svazku Lipenských obcí

Podopatření Počet projektů

Finanční alokace (Kč)

z toho z EU z EU (%) z ČR

1.1.1. 4 4 500 432 2 625 251 58,3 1 875 181

1.1.2. 3 1 948 799 1 136 928 58,3 811 871

2.1.2 1 2 599 123 2 079 298 80,0 519 825

2.1.5 1 1 235 000 864 500 70,0 370 500

Lipensko celkem 9 10 283 354 6 705 977 65,2 3 577 377

Zdroj: Proplacené projekty z Operačního programu Zemědělství z fondu EAGGF, Proplacené projekty (Dotace, eAgri); vlastní výpočty

I přes poměrně malý počet příjemců dotací (4) lze pozorovat nárůst zájmu a přizpůsobování nastaveným podmínkám získávání dotací na investiční záměry z EU oproti předchozímu programu SAPARD, kde byl zájem nulový. Je zde na místě zdůraznit, že příprava projektové dokumentace je pro zemědělce velice zatěžující, stejně tak jako spolufinancování projektů i zachování jejich udržitelnosti.

6.2.3 Program rozvoje venkova

Program rozvoje venkova (PRV) je základním dokumentem připraveným ministerstvem zemědělství ČR v programovacím období 2007- 2013. Plynule svými cíly navazuje na programy předešlého období 2004 -2006. Zaměřuje se na podporu rozvoje venkovských oblast, zvýšení

konkurenceschopnosti zemědělství, lesnictví a potravinářství a také podporu diverzifikace ekonomických aktivit ve venkovském prostoru, s cílem vytvářet nová pracovní místa.

Program rozvoje venkova se člení do čtyř základních os, přičemž každá z os naplňuje některý z cílů PRV a dle jednotlivých opatření je využitelná pro rozvoj zemědělství.

- Osa I – zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví
- Osa II – zlepšování životního prostředí a krajiny
- Osa III – kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova
- Osa IV – Leader

Nejdůležitějšími opatřeními ve vztahu k rozvoji zemědělského sektoru jsou v ose I opatření 1.1 Modernizace zemědělských podniků, 3.2 Zahájení činnosti mladých zemědělců a 3.3 Předčasné ukončení zemědělské činnosti. V ose II to jsou opatření 1.1 Platby za přírodní znevýhodnění poskytované v horských oblastech a platby poskytované v jiných znevýhodněných oblastech, 1.2 Platby v rámci oblastí Natura 2000 na zemědělské půdě a Rámcové směrnice pro vodní politiku 2000/60/ES, 1.3 Agroenvironmentální opatření a 2.1 Zalesňování zemědělské půdy. Tyto opatření však neslouží na investiční činnost (investiční projekty), nýbrž lze považovat za přímé platby (Program rozvoje venkova České republiky na období 2007 - 2013). Navazují na platby v programu HRDP a je jim věnována pozornost v následujících kapitolách.

Ve studované oblasti Lipenska bylo v rámci dvanácti proběhlých kol žádostí o dotace (červen 2007 - květen 2011) schváleno z osy I celkem 18 projektů za 33 886 671 Kč, z osy III pak pouze jeden projekt v hodnotě 547 500 Kč. Jediné dvě obce ze Svazku Lipenských obcí jsou členy ještě místní akční skupiny (MAS) Českokrumlovsko. Vzhledem ke skutečnosti, že se MAS potýká s vážnými funkčními problémy, nebylo z osy IV Leader zatím čerpáno.

Největší finanční alokace směřovala na Lipensku k 12. kolu příjmu dotací na modernizaci zemědělských podniků - I.1.1.1.a (85,6% všech prostředků), s velkým odstupem následuje opatření I.3.2 Zahájení činnosti mladých zemědělců (12,8% prostředků) a nejmenší podíl – 1,6% prostředků má opatření III.1.1.0a Diverzifikace činností nezemědělské povahy. Tento stav příliš nekoreluje

s plánovanou alokací finančních prostředků pro ČR, kdy je pro osu I plánováno 22% finančních prostředků, na osu II 55%, na osu III 17% a na osu IV 5%.

Na území Lipenska je v současné době v plném proudu zejména proces modernizace zemědělské výroby. Největší objem prostředků získala Farma Milná s.r.o. (21,5 mil. Kč) na modernizaci a přestavbu stájí v Muckově, Milné a Malšíně. Díky tomu se stává největším příjemcem dotací v rámci PRV. Podpory diverzifikace zemědělské výroby a aktivit přispívajících k rozvoji venkovských oblastí jsou zde využívány jen minimálně i přes to, že v programovém období 2007 - 2013 je kladen větší důraz právě na rozvoj venkova. Do budoucna lze ovšem předpokládat nárůst zájmu právě o tyto podpory.

84

Obr. 18. Podíl získaných financí dle jednotlivých úspěšných žadatelů osy I a III v 1. – 12. kole PRV na Lipensku (zdroj: Schválené žádosti v opatření I a III, SZIF; vlastní výpočty)

6.2.4 Zhodnocení využití investičních programů EU zemědělskými subjekty na

Lipensku

Předvstupní investiční program v zemědělství SAPARD nebyl zemědělskými subjekty ve studované oblasti Lipenska využit vůbec. V průběhu následujících programových období se situace kolem využívání podpůrných programů nepatrně zlepšila. OP RVMZ posloužil především na pořízení zemědělské techniky a posléze taktéž na investice do budov a jejich modernizaci. Podobný trend pokračuje až do současnosti (PRV).

Využívání prostředků v rámci investičních programů ze zdrojů EU zemědělskými subjekty je, i přes nepatrné zlepšení, stále nedostatečné. Celkem 6 (14% z celkového počtu SZ hospodařících nad 10 ha) soukromých zemědělců získalo finanční prostředky na realizaci svého rozvojového záměru. Schváleno bylo 14 investičních projektů, přičemž 6 v rámci OP RVMZ (popis projektů uveden v kap. 6.2.2) a 9 projektů v rámci PRV. V PRV se 3 projekty týkaly opatření I.3.2 - Zahájení činnosti mladých zemědělců, 1 Diverzifikace činností nezemědělské povahy (III.1.1) a zbylých 5 modernizace zemědělských podniků - vybudování či rekonstrukce pastevních areálů. Většina soukromých zemědělců, která se zúčastnila terénního šetření, poukazovala na obtížnost získávání

prostředků ze zdrojů EU v souvislosti s náročnou administrativní přípravou jednotlivých projektových žádostí. Většina menších zemědělců (hospodařících do 100ha) na přípravu projektů a vyřízení potřebných žádostí sama nestačí a nemohou si dovolit najmout poradce. Naopak pro větší SZ jsou investiční dotace zase příliš svazující a vyplatilo by se jim čerpat pouze na velké projekty, v hodnotě více jak 10 milionů. Nejúspěšnějším žadatelem mezi SZ je ing. Pavel Štěpánek (celkem 7 projektů za 4,97 mil. Kč). Obdělávanou rozlohou patří mezi nejmenší SZ, ale kromě zemědělské prvovýroby se zabývá na své farmě i zemědělskou druhovýrobou a agroturistikou. Ve studované oblasti představuje ideální „vzor“ rodinné farmy zaměřené na agroturistiku s dostatečně diverzifikovaným spektrem činností.

S investičními projekty v případě PPO má zkušenost 6 subjektů (50%). Celkový objem získaných finančních prostředků PPO je podstatně větší než u SZ (viz. tab. 35.). Tuto souvislost způsobuje

3%

66%

4%

12%

3%

3%

3%

5% 1%

SITTER s.r.o.

Farma Milná s.r.o. .

EKOFARM Lipno s.r.o.

Agrowald s.r.o.

Ladislav Žíla

Zdeněk Žíla

Rostislav Tomek

Pavel Štěpánek

Petr Kukačka

85

především fakt, že PPO disponují většími finančními prostředky. Finanční prostředky z národních i evropských zdrojů jsou vypláceny až po realizaci projektu a splnění tzv. „udržitelnosti“ projektu.

Toto představuje velký problém zejména pro malé subjekty. Největším příjemcem dotací vůbec je Farma Milná s.r.o., která v posledních dvou letech čerpala přes 22 mil. Kč na rekonstrukci stájí, přičemž celkové náklady na rekonstrukci dosáhnou v součtu 50 mil. Kč. Zajímavé je, že největší zemědělský subjekt na Lipensku – Agro Šumava s.r.o. nepodal v rámci PRV ani jednu žádost.

Tab. 35. Struktura schválených projektů v jednotlivých programech na Lipensku v PPO a PFO

PPO

Počet projektů Typ programu

Výše dotací celkem (Kč)

abs. v % OP RVMZ PRV

AGRO Šumava s.r.o. 1 3,4 1 811 350

ZEFA Nová Pec s.r.o. 1 3,4 1 1 031 832

Agrowald s.r.o. 3 10,3 3 3 995 509

EKOFARM Lipno s.r.o. 3 10,3 3 1 592 063

Farma Milná s.r.o. 5 17,2 1 4 22 410 046

SITTER s.r.o. 1 3,4 1 1 000 000

PPO celkem 14 48,3 3 11 30 840 800

PFO

Rostislav Tomek 1 3,4 1 1 100 000

Jiří Valter 1 3,4 1 120 050

Pavel Štěpánek 7 24,1 4 3 4 977 596

Miluše Nová 2 6,9 2 2 657 250

Petr Kukačka 1 3,4 1 152 850

Ladislav Žíla 2 6,9 2 1 169 856

Zdeněk Žíla 1 3,4 1 1 100 000

PFO celkem 15 51,7 6 9 11 277 602

PPO + PFO celkem 29 100,0 9 20 42 118 402

Zdroj: Schválené žádosti v opatření I a III, SZIF; Proplacené projekty z Operačního programu Zemědělství z

fondu EAGGF(eAgri); vlastní terénní šetření

86

6.2.5 Přímé platby

Od vstupu ČR do EU v roce 2004 lze, kromě investičních dotací získat i další dotace – přímé dotace poskytované na hektar obhospodařované zemědělské půdy či na chovaná zvířata (Platby na základě jednotné žádosti). Do oblasti přímých plateb patří následující typy podpor (Příručka pro žadatele 2011):

- jednotná platba na plochu zemědělské (SAPS)
- národní doplňkové platby k jednotné platbě na plochu (Top-Up)
- oddělená platba za cukr (SSP)
- oddělená platba za rajčata (STP)
- platby v rámci méně příznivých oblastí (LFA)
- agroenvironmentální opatření (AEO)
- platby v rámci oblastí Natura 2000 na zemědělské půdě

V následujících kapitolách bude věnován prostor jen platbám týkajících se bezprostředně studované oblasti Lipenska, konkrétně platbám SAPS, Top-Up, LFA, AEO a Natura 2000.

6.2.5.1 Platby SAPS

Na tuto platbu mají nárok všechny zemědělské subjekty obhospodařující zemědělskou půdu, která je na ně vedená v Evidenci půdy (LPIS). Základní podmínkou pro poskytnutí podpory je minimální výměra, která činí v součtu všech půdních bloků dle LPIS nejméně 1 ha zemědělské půdy. Po celé období, které je půda na žadatele vedena v LPIS, musí být zemědělsky obhospodařována v souladu s podmínkami Cross Compliance (Příručka pro žadatele 2011).

Úroveň jednotné platby na plochu byla v roce 2004 na úrovni 25 % podpor zemí EU 15, v roce

2005 dosáhla úrovně 30 % podpor zemí EU 15. U přímých plateb byla vyjednána možnost jejich navýšení z národních zdrojů (Top-U) pro většinu komodit na úroveň 55 % (2004) a pro rok 2005 na úroveň 60 % podpor stávajících zemí EU. V případě deseti nových členských států, které vstoupily do EU v květnu 2004, byla výše plateb v roce 2007 na 50 % přímých plateb poskytovaných v rámci EU z evropského rozpočtu a ke každému dalšímu započatému roku se zvyšuje o 10 %, přičemž 100 % přímých plateb poskytovaných v rámci EU z evropského rozpočtu bude dosaženo v roce 2013. Dorovnávat z vlastních zdrojů může ČR v tomto období o 20 procentních bodů nad sumu stanovenou.

Sazba na 1 ha se dle vyjednaných podmínek každoročně zvedá (viz tab. 36.), ovšem projevuje se zde výrazně posilování a oslabování koruny. Zatím co v roce 2005, byl oproti původnímu roku 2004, nárůst plateb o 13,4 %, v roce 2006 byl zaznamenán meziroční růst o 19,3 %, avšak v roce 2007 již jen 10,9 % a navýšení celkové podpory tudíž nebylo tak výrazné. V letech 2008/2009 opět došlo k nárůstu o 17,2% a v roce 2010 naopak jen o 8,7%.

87

Tab. 36. Vývoj výše sazby SAPS na 1 ha zemědělské půdy v ČR v letech 2004 - 2010

Rok 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010

Sazba v Kč/ha 1830,4 2110,7 2517,8 2791,5 3072,7 3710 4060,8

Zdroj: SZIF

Jednotná platba na plochu je nejvíce využívanou platbou v rámci sledovaných přímých plateb a poskytuje základní přehled o agrorurální struktuře studovaného území. Počet žadatelů o SAPS byl mezi přímými platbami zdaleka největší – v roce 2004 bylo evidováno celkem 48 žadatelů (38 SZ, 10 PPO) a v roce 2009 již 55 žadatelů (43 SZ, 12 PPO). Finanční podpora v souladu se zvyšujícími se sazbami na 1 ha a zvyšujícím se počtem žadatelů vzrostla významněji. Z původních 22,7 mil. v roce 2004 na téměř 52,6 mil. Kč v roce 2009 (nárůst o 154,6 %). Stejně jako počet žadatelů stoupala logicky i průměrná platba na jednu žádost, nicméně pomalejším tempem, neboť noví žadatelé hospodařící především na menších plochách.

Vyšší tempo růstu ve všech třech ukazatelích (počet žadatelů, finanční podpora a průměrná platba

na 1 žadatele) bylo prokázáno v sektoru PPO, což je podmíněno výrazně vyššími plochami, které PPO obhospodařují (kapitola 5.1.4) i velkým podílem v zastoupení mezi žadateli. S těmito skutečностями souvisí diference mezi SZ a PPO v diametrálně rozdílné výši průměrných plateb na 1 žádost (3 199 tis. Kč v PPO ku 330 tis. Kč u SZ v roce 2009). To je však zcela pochopitelné a není tomu jinak ani u dalších přímých plateb, neboť finanční prostředky sledovaných plateb jsou vztáhnuty především na obhospodařovanou plochu (kromě TOP-UP).

Postavení zemědělských subjektů Lipenska v rámci Jihočeského kraje (JČK) je, dle počtu žadatelů a množství získaných finančních prostředků, celkem specifické. V JČK jsou daleko více zastoupeni SZ oproti studované oblasti Lipenska. Nižší podíl SZ hospodářících na Lipensku na malých výměrách má za následek, že jeden SZ přijímá řádově o 100 tis. Kč více na platbách SAPS oproti JČK. V roce 2009 byla výše finanční podpory PPO na 1 žadatele podobná jak v JČK tak i na Lipensku. Nutno podotknout, že nárůst míry podpory u PPO mezi roky 2004 a 2009 se u obou oblastí liší. Na Lipensku došlo k nárůstu plateb na 1 žadatele o 148,3% a v JČK jen o 62,1%. Index změny souvisí především s rozšířením obhospodařovaných výměr PPO na Lipensku v neprospěch SZ.

Zásadní zlom v pro české zemědělce měl přijít v roce 2009, kdy mělo dojít k zavedení jednotné platby na farmu (SPS) a plné zavedení cross-compliance, kterou v současnosti praktikuje 17 zemí EU (EU – 15 a státy Slovinsko a Malta). České straně se však podařilo dojednat výjimku a jednotná platba na plochu bude vyplácena až do roku 2013.

88

Obr. 19. Počet žadatelů o platbu SAPS a množství získaných prostředků v rámci této platby dle obcí Lipenska v roce 2009 (Zdroj: Databáze – seznam příjemců dotací SZIF. SZIF ČR)

6.2.5.2 Platby Top-Up

Národní doplňkové platby (Top-Up) se poskytují k jednotné platbě na plochu (SAPS) od roku 2005 v souladu s přístupovou smlouvou ČR do EU. S ohledem na potřebu cílené podpory byly pro národní doplňkové platby vybírány komodity, které jsou systémem SAPS nejvíce znevýhodněny. Pro tyto komodity jsou národní doplňkové platby vypočteny v minimální možné výši dané

přístupovou smlouvou EU (Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2005 – „Zelená zpráva“). Žadatel plateb Top-U je shodný s žadatelem o platbu SAPS. Pokud není žadateli přiznána platba SAPS, nemá nárok ani na platbu Top-U.

Černá v

Pošumaví

Stožec

Nová Pec

Loučovice

Horní Planá

Vyšší Brod

Přední Výtoň

Frymburk

Hořice na

Šumavě

Želnavá

Lipno nad

Vltavou

SAPS NA LIPENSKU V ROCE 2009

Počet příjemců

0

1

2 - 4

5 - 6

7 - 10

10 - 15

Finanční prostředky v Kč

100 000

500 000

1 000 000

5 000 000

10 000 000

0 4 8 12 162

km

Boris HŮLKA, Brno 2011

89

Pro zemědělské subjekty Lipenska jsou nejdůležitější doplňkové platby v následujících oblastech (Příručka pro žadatele, 2011):

- Platba na přežvýkavce dle stavu v ústřední evidenci vedené podle plemenářského zákona k 31. březnu 2007

- Platba na chov ovcí, popřípadě chov koz na hospodářstvích registrovaných v ústřední evidenci vedené podle plemenářského zákona

- Platba na chov krav bez tržní produkce mléka (KTPM) na hospodářstvích registrovaných v ústřední evidenci vedené podle plemenářského zákona

Národní doplňková platba Top-Up byla na Lipensku v roce 200564

, co do počtu žadatelů,

využívaná méně než platba SAPS. Počet žadatelů o Top-Up, se podobně jako u platby SAPS od

počátku svého fungování postupně zvyšuje – v roce 2005 bylo úspěšných 38 zemědělských

subjektů, v roce 2009 již 55 žadatelů. V roce 2009 byli všichni žadatelé o SAPS zároveň žadateli o

Top-Up. Finanční podpora mezi roky 2005-09 vzrostla z téměř o 20 mil. Kč. Z 9,8 mil. Kč na 29,5

mil. Kč. K největšímu nárůstu plateb Top-Up došlo v roce 2008 díky zahájení poskytování podpor

na KTPM a ovce/kozy. Objem těchto dotací začal po roce 2009 klesat a naopak se začal

podporovat chov dojnic. V souvislosti s tím lze očekávat, že vzhledem k minimálnímu chovu

mléčného skotu (viz. kap. 5.4.2) na Lipensku bude objem doplňkových plateb v roce 2010 nižší než

v roce 2009.

Tab. 37. Vývoj sazby Top-UP na velkou dobitčí jednotku (VDJ)⁶⁵

v ČR v letech 2005-2010

Rok 2005 2006 2007 2008 2009 2010

Přežvýkavci 2006,60 2581,60 2548,90 1669,40 1184,00 1310,10

Ovce/kozy x x x 1344,90 1362,10 1000,00

KTPM x x x 3280,40 3280,40 2119,60

Dojnice x x x x 2444,40

Zdroj: SZIF Pozn.: X - platba není poskytována

Největší objem dotací Top-Up putoval na Lipensku do rukou PPO, které chovají nejvíce skotu.

V roce 2009 připadalo na PPO celkem 18,9 mil. Kč z 29,5 mil. Kč. Nejvíce finančních prostředků (4,9 mil. Kč) v roce 2009 směřovalo do podniku Agro Šumava s.r.o., který představuje největší zemědělský subjekt na Lipensku.

Mezi SZ nejvyšší finanční podpory Top-Up směřovaly do SO obcí Vyšší Brod a Hořice na Šumavě (27,7% resp. 26,7% z celkového objemu Top-UP pro SZ). V těchto dvou obcích hospodaří největší

64

Top-UP platby jsou sledovány v období 2005/2009 - z důvodu vyplacení platby Top-U pro rok 2004 ještě

před vstupem ČR do EU a data o příjmech dotací za rok 2010 nebyla zveřejněna za fyzické osoby. Soudní

dvůr EU zrušil 9. 11. 2010 nařízení vyžadující zveřejňování osobních údajů příjemců dotací z EZZF a EZRF

u fyzických osob.

65

Velká dobytčí jednotka (VDJ) představuje podle Nařízení Vlády České republiky č. 20/1992 Sb., kterým se

stanoví způsob výpočtu výše náhrad za živý a mrtvý inventář a zásoby Příj. 1 – 500 kg živé váhy zvířete.

Přepočet je dán koeficientem podle tabulek a průměrné hmotnosti zvířete. Při výpočtu dělíme průměrnou

hmotnost zvířete (např. ovce 50 kg) hmotností jedné dobytčí jednotky (tj. 500 kg), tedy $50/500 = 0,1$.
Např.

na ovci tak připadá 0,1 VDJ.

90

SZ – Jiří Václavík (624 ha) a Stanislav Pavelec (627 ha). Na velmi nerovnoměrném rozložení finančních podpor je jasně vidět převaha těchto větších SZ nad ostatními SZ.

6.2.5.3 Platby LFA

Smyslem plateb LFA je finanční vyrovnání méně výhodných podmínek k hospodaření v příslušných územích, neboť jde v zásadě o podhorské a horské oblasti, kde není možné objektivně dosáhnout srovnatelných výnosů s produkčními lokalitami. Podpory LFA jsou poskytovány na travní porosty a sazba dotace je odstupňována zařazením oblasti do 6 různých pásem (viz. tex. Příloha 1). Pro získání podpory je ovšem nutné, aby se zemědělský podnikatel zavázal, že zde bude provozovat a udržovat zemědělskou činnost v souladu se Zásadami správné zemědělské praxe po dobu minimálně pěti let od prvního roku platby vyrovnávacího příspěvku. Kromě jiného je podmínkou pro čerpání těchto prostředků dodržení stanovené intenzity chovu skotu, ovcí či koz. Do LFA je v České republice zařazeno přibližně 1,75 miliónů hektarů zemědělské půdy, což je 49,8 % z celkového zemědělského půdního fondu (Podpora zemědělství v rozšířené Evropě).

V období let 2004 – 2006 byly platby LFA poskytovány v rámci HRDP a financovány z Evropského záručního zemědělského fondu (EAGGF). Od roku 2007 jsou tyto platby prováděny v rámci Programu rozvoje venkova a financovány z Evropského fondu pro rozvoj zemědělství a venkova (EAFRD).

Ve SO Svazku Lipenských obcí bylo v roce 2009 registrováno 59 příjemců o dotaci na vyrovnání méně příznivých podmínek pro zemědělskou činnost a hospodaření. Oproti roku 2004 vzrostl počet příjemců o 23 (55,7%). Zajímavý je minimální nárůst objemu získaných plateb v sektoru SZ mezi roky 2004 – 2009 vzhledem k 98% nárůstu počtu příjemců mezi SZ (viz. tab. příloha 4). Tento nepoměr má za následek snížení platby LFA v HA , v níž se nalézají celé studovaná oblast (viz. kap.

3.2), a to z 4 680 Kč v roce 2004 na 3 938 Kč v roce 2009, a zároveň také fakticky dochází

k nárůstu mezi příjemci hospodařícími především na menších výměrách.

Podobně jako u SZ, došlo i u PPO mezi roky 2004 a 2009, k nárůstu počtu příjemců, zde ze 7 na 11. Díky tomu, že PPO obhospodařují celkově větší výměry oproti SZ, zvýšilo se i celkové množství finanční podpory v roce 2009 pro PPO. Největšího příjemce v roce 2009 opět představuje Agro Šumava s.r.o. (13,1% z celkového objemu plateb LFA pro Lipensko). Mezi SZ putovalo nejvíce finančních prostředků podpor LFA do SO obcí Vyšší Brod (7,3%) a Hořice na Šumavě (7,0%), kde hospodaří dva největší SZ ve studované oblasti.

6.2.5.4 Platby Natura 2000

Platby Natura 2000 se poskytují pouze na travní porosty, které se nacházejí na území ptačích oblastí nebo evropsky významných lokalit zařazených do národního seznamu (dle § 45a odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů) a zároveň na území 1. zóny národních parků nebo 1. zóny chráněných krajinných oblastí. Pro získání podpory musí žadatel splňovat stejné podmínky jako pro platby LFA (Viz. kap. 6.2.5.3). Platby jsou poskytovány od roku 2007 v rámci PRV z EAFRD.

Největší plochy definované podmínkami pro poskytnutí plateb Natura 2000 leží na pravém břehu Lipenské přehradní nádrže. Není proto překvapující, že největším jejich příjemcem je společnost Sitter s.r.o. (42,2%), která zde hospodaří na většině z.p.

91

6.2.5.5 Platby na AEO

Obr. 20. Počet žadatelů o platbu na AEO a množství získaných prostředků v rámci této platby dle obcí Lipenska v roce 2009 (Zdroj: Databáze – seznam příjemců dotací SZIF. SZIF ČR)

Agroenvironmentální opatření (AEO) mají za úkol podpořit způsoby využití zemědělské půdy, které jsou v souladu s ochranou a zlepšením životního prostředí, krajiny a jejich vlastností. Dále podporují zachování obhospodařovaných území vysoké přírodní hodnoty, přírodních zdrojů, biologické rozmanitosti a údržbu krajiny.

V rámci HRDP, který platil v období 2004 – 2006, se jednalo o opatření s největším objemem finančních prostředků poskytovaných do zemědělství z tohoto programu. Z podopatření byl

největší zájem o realizaci podopatření Ošetřování travních porostů, které bylo v roce 2005 uplatněno na 61 % celé plochy realizovaných AEO. Pro období 2007 – 2013 spadá AEO pod PRV.

Schéma AEO je znázorněno v tex. příloze 2.

Počet žadatelů o dotace na AEO z řad PPO od roku 2004 kontinuálně narůstá. V roce 2004 žádalo o dotaci 23 PFO a 9 PPO, v roce 2009 již 47 žadatelů (35 PFO a 12 PPO), přičemž jednotlivá

Černá v

Pošumaví

Stožec

Nová Pec

Loučovice

Horní Planá

Vyšší Brod

Přední Výtoň

Frymburk

Hořice na

Šumavě

Želnavá

Lipno nad

Vltavou

AEO NA LIPENSKU V ROCE 2009

0 4 8 12 162

km

Boris HŮLKA, Brno 2011

Počet příjemců

0

1

2 - 3

4 - 6

7 - 9

10 - 11

Finanční prostředky v Kč

100 000

500 000

1 000 000

5 000 000

10 000 000

92

opatření zde nejsou rozlišena a jeden zemědělský subjekt může v jednom roce žádat o více druhů podpor na AEO. Celková výše dotací s nárůstem počtu žadatelů narůstá – v roce 2004 bylo vyplaceno na AEO necelých 38 mil. Kč, v roce 2009 to bylo již 72,3 mil. Kč. Příspěvek EU činní, podobně jako u LFA, 80,0 %. AEO představovaly v roce 2009 nejvyšší průměrnou platbu na 1 žadatele, která činila 1,5 mil. Kč.

Absolutně největším příjemcem plateb AEO bylo s velkým náskokem Agro Šumava s.r.o., provozující ekologické zemědělství. V sektoru SZ v roce 2009 putoval největší podíl plateb do Horní Plané (7,0%), kde sídlí i největší příjemce podpor AEO Ing. F. Jungvirt (4,2%).

6.2.6 Zhodnocení využití přímých plateb zemědělskými subjekty na Lipensku

Výše popsané přímé platby (SAPS, Top-Up, LFA a AEO) jsou hlavním zdrojem příjmů zemědělských subjektů a lze je označit za jistý zdroj financí (alespoň do roku 2013), neboť jsou získávány každoročně a nepodléhají výkyvům trhu, nízké ceně a dalším problémům, s nimiž se zemědělci střetávají při uplatňování své produkce na trhu.

Ve vývoji příjemců plateb od roku 2004 můžeme jasně vidět, že o platby SAPS a Top-Up, žádaly v roce 2009 téměř všechny aktivní zemědělské subjekty na Lipensku. Největšímu zájmu se těší platby LFA (nárůst žadatelů o 86,4%) a platby Top-Up spolu s EAO (53,6% resp. 52,2%). Platby Top-Up zaznamenaly nejvýznamnější nárůst objemu finančních prostředků ze všech sledovaných

plateb (o 101%), zatímco objem plateb LFA zůstal v podstatě beze změn. Naopak k poklesu došlo u plateb Natura 2000. Vzhledem k výměrám obdělávaných ploch mezi příjemci zcela jednoznačně dominuje Agro Šumava s.r.o., s odstupem Farma Milná s.r.o. a Sitter s.r.o.

Obr. 21. Vývoj využití plateb SAPS, Top-U, LFA a AEO v období let 2004 -2009 na Lipensku

(Zdroj: Databáze – seznam příjemců dotací SZIF. SZIF, vlastní výpočty)

Zjištěné údaje o využití finančních prostředků významně korelují s rozlohou zemědělského půdního fondu ve studované oblasti. Vztáhneme-li výši dotací na celkovou zemědělskou půdu evidovanou v LPIS pro daný rok, zjistíme, jaké bylo rozložení dotací na 1 ha zemědělské půdy. Na

0,0

50,0

100,0

150,0

200,0

250,0

300,0

350,0

SAPS Top-Up LFA AEO Natura

2000

l2004/2009

platba

počet žadatelů

výše financí

průměrná platba na 1 žadatele

93

1 Ha evidovaný v LPIS bylo na Lipensku v roce 2009 získáno 5 403,2 Kč v rámci AEO a 2 201,7,6

Kč v rámci plateb TOP-UP. V průměru bylo získáno v roce 2009 na 1 ha zemědělské půdy

evidované v LPIS se všemi platbami Top-Up, AEO, SAPS a LFA 15 525,8 Kč.

Nárůst žadatelů jasně dokazuje, že přímé platby mají na rozvoj zemědělství široký dopad – nejprokazatelnějším a již několikrát zmíněným pozitivním efektem strukturální politiky EU je postupný nárůst finančních prostředků pro subjekty působící v agrárním sektoru. Jelikož finanční prostředky, které do rozvoje venkova a zemědělství prostřednictvím různých toků proudí, bezprostředně ovlivňují životaschopnost zemědělských subjektů nejen na území ČR, je důležité analyzovat vývoj využívání jednotlivých plateb, nastolené trendy a odhalení „mezer“ v jejich využití (SVOBODOVÁ 2009).

Většina důležitých zemědělských subjektů na Lipensku v současné době funguje především díky dotacím vztaženým na plochu, které jsou díky fyzickogeografickým vlastnostem studovaného území na vysoké úrovni (viz. průměrná platba na plochu). Velmi zajímavý bude následující vývoj po roce 2013, kdy se hovoří zejména o zvyšování podílu financování SZP v pilíři II. a změnách v systému přímých plateb (měly by zohledňovat příjmy farmáře).

6.2.7 Význam přímých dotací pro zemědělské subjekty dle terénního šetření

Velmi silnou vazbu mezi přímými dotacemi a podnikáním zemědělských subjektů dobře zdokumentovalo dotazníkové šetření. Značnou závislost na příjmech z evropské, resp. státní pokladny, prokázalo zhruba stejné procento zemědělců jak ze sektoru PFO tak i PPO.

Mezi PPO 80% dotazovaných uvedlo, že v současnosti jsou pro ně přímé dotace velmi rozhodující z hlediska chodu subjektu. Tento stav výrazné závislosti na subvencích je ovlivněn zejména extenzivním⁶⁶

chovem hospodářských zvířat a systémem hospodaření díky specifickým přírodním podmínkám Lipenska (LFA, NATURA 2000, CHKO a NP Šumava). Zbytek PPO by se obešel zcela bez jakýchkoliv dotací. Dle slov majitele jednoho z těchto PPO, se lze i dnes, přes neustále se snižující výkupní ceny zemědělských komodit, zemědělskou činností dobře uživit. V sektoru PFO by se bez pravidelných dotací, podobně jako ve skupině PPO obešlo 19,5% zemědělců.

6.2.8 Státní program – Podpůrný a garanční rolnický fond

Podpůrný a garanční rolnický fond (PGRLF) je jedním ze základních pilířů dotační politiky

Ministerstva zemědělství. Jde o jeden z nejefektivnějších nástrojů českého zemědělství působící v rámci tzv. národní pomoci (state aid). Za dobu svého působení v ČR se stal neodmyslitelnou součástí podpor v resortu zemědělství. Pomohl zejména v dobách, kdy bylo nutné zajistit začínajícím subjektům výraznou garanci, aby se pro ně staly úvěry od bank dostupnou formou zajištění zejména rozšířené produkce. Dosud umožnil čerpat úvěry pro české zemědělce v objemu více než 124 mld. Kč. Jeho úloha se nikterak nezmensila po vstupu do EU, kdy umožňuje zajišťovat investice, které jsou pro zemědělský resort neustále vysoce potřebné (PGRLF: PGRLF a.s. > Historie).

66

Jde o výkrm skotu prostřednictvím využití pastevních systémů. Tento způsob výkrmu je aplikován zejména v podhorských a horských oblastech. V tomto systému výkrmu skotu není dosahováno tak intenzivních přírůstků jako v systému intenzivním. Vhodnými plemeny jsou: Aberdeen Angus, Hereford, Highland atd..

94

Hlavní předmětem činnosti PGRLF je v současné době subvencování části úroků z úvěrů podnikatelských subjektů v oblasti zemědělství, lesnictví, vodního hospodářství. PGRLF tedy poskytuje nepřímé dotace ve formě garance bankovních úvěrů. Tyto podpory realizuje PGRLF pomocí programů – Investice zemědělec, ze kterého získalo dotaci 18 20867 zemědělců, dále program Provoz (8 598), Zemědělec (8 579), Mládí (5 795), Krajina (4 220), Agroregion (1 841) a Investice půda (1 548).

67

Údaje jsou platné k 26. 05. 2011.

95

7 ZHODNOCENÍ DOPADŮ SZP EU NA ZEMĚDĚLSTVÍ LIPENSKA

7.1 Agrostruktury

Agrorurální struktura byla již od dob transformace zemědělství, typická vysokým procentem

zemědělské půdy, na níž hospodařili PPO, a vstup ČR do EU tuto situaci nijak nezměnil.

Dominantní postavení mají především podniky hospodařící na více než 1000 ha. Tento stav je poměrně v rozporu s jedním z hlavních cílů – ochrana malých farem. Jako největší problém pro malé SZ se jeví nemožnost rozšíření výměry obhospodařované půdy, resp. její nákup. To je způsobeno především celkově nižšími příjmy menších soukromých zemědělců (i přes podpory PGRLF). Současný systém přímých plateb nahrává především velkým zavedeným společnostem, na úkor těch menších či začínajících. Velikost a koncentrovanost hospodařících zemědělských podniků však není podmíněna SZP EU, je to spíše celkový odraz historického vývoje Lipenska. Zároveň lze očekávat, že se převažující velkovýrobní struktura zemědělství na Lipensku i přes možné modulace podpor patrně zachová.

7.2 Pracovníci v zemědělství

Po výrazném poklesu pracovníků v zemědělství během transformace dochází i nadále k jejich úbytku, ovšem ne již tak výraznému. Stav pracovníků se začíná stabilizovat. Tento jev souvisí především se zvyšováním produktivity práce v důsledku modernizace s investicemi do techniky či zemědělských provozů. Produktivita práce také reaguje na neustále se zvyšující ceny vstupů do zemědělství. Vstup ČR do EU neměl, dle výsledků dotazníkového šetření s jednotlivými zemědělskými subjekty, na pokles zaměstnanosti téměř žádný vliv. Ke snižování počtu zaměstnanců by pravděpodobně došlo i bez vlivu SZP EU. K nejvýznamnějšímu poklesu stavu zaměstnanců v zemědělství na Lipensku po roce 2004 došlo v souvislosti se zrušením mléčné výroby u dvou zemědělských subjektů. Tento krok však bezprostředně nesouvisel se zapojením ČR do SZP EU. Do budoucna se dá očekávat, že by se situace kolem zaměstnanosti v zemědělství na Lipensku neměla zásadně měnit. Úbytek počtu pracovníků souvisí s extenzivní formou hospodaření, která ovšem vede k redukci pracovních míst. Význam zemědělství pro zaměstnanost venkova se tak snižuje.

7.3 Využití zemědělské půdy a zemědělská brownfields

Nejvyšší dynamika změn ve využívání půdy se udála během transformace zemědělství a postupně se využití půdního fondu stabilizovalo až do dnešní podoby, a to během druhé poloviny 90. let

minulého století. Na Lipensku došlo v podstatě ke kompletnímu zrušení nerentabilní rostlinné výroby a většina zemědělců se začala orientovat na extenzivní chov masného skotu. Tento stav, který EU podporuje, tedy nastal na Lipensku již před rokem 2003. Přímé dopady související se vstupem ČR do EU na land-use nebyly ve studované oblasti zaznamenány.

Jako nepřímý dopad lze považovat pozemkové úpravy⁶⁸

, které sice neovlivňují využití půdy, ale

pozitivně mění strukturu krajinné matrice. Pozemkovými úpravami se MZe ČR snaží obnovit vztah

68

Pozemkovými úpravami se podle § 2 zákona 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových

úřadech ve veřejném zájmu prostorově a funkčně uspořádávají pozemky, scelují se nebo dělí a zabezpečuje

se jimi přístupnost a využití pozemků a vyrovnání jejich hranic tak, aby se vytvořily podmínky pro racionální

hospodaření vlastníků půdy. V těchto souvislostech se k nim uspořádávají vlastnická práva a s nimi

související věcná břemena. Současně se jimi zajišťují podmínky pro zlepšení životního prostředí, ochranu a

96

lidí k půdě a krajině s důrazem na zvýšení kvality života na venkově. Ve vztahu k zemědělství mají

pozemkové úpravy výrazný vliv, neboť se snaží odstraňovat „škody“, které byly provedeny před

rokem 1989. V tomto ohledu jsou tedy cíle pozemkových úprav následující⁶⁹

:

- obnovit osobní vztah lidí k půdě a krajině a vyvážit jej s veřejným zájmem s důrazem na

zvýšení kvality života na venkově

- scelení a zpřístupnění pozemků jejich vlastníků

- obnovení zanedbané a poničené krajiny, zvýšení její prostupnosti

- ochrana půdy, vody a bioty jako veřejných statků

- obnovení a digitalizace zastaralého katastru nemovitostí

Při provádění pozemkových úprav dochází k racionálnímu prostorovému uspořádání pozemků

všech vlastníků půdy v daném katastrálním území a podle potřeby také k reálnému vytyčení těchto

pozemků v terénu. Nedílnou součástí návrhu pozemkových úprav je i plán společných zařízení. Ten tvoří cestní síť a systém ekologických protierozních, hydrologických a krajinných opatření. Územní systém ekologické stability představuje nosné opatření realizované v rámci pozemkových úprav.

Pozemkové úpravy mají dvě formy - jednoduché a komplexní. Jednoduché jsou časově omezené a slouží především pro vytvoření vhodných podmínek pro hospodaření zemědělských subjektům. Komplexní jsou trvalé a řeší komplexně celé území (zpravidla v rámci celého katastrálního území). Pozemkové úpravy jsou podporovány v rámci PRV (osa I, podopatření 1.4).

Na studovaném území Lipenska byly komplexní pozemkové úpravy zrealizovány pouze na 2 katastrálních území (1,22% území) a jednoduché pozemkové úpravy na 10 k.ú. (28,03% území). Nárůst počtu zemědělských brownfields byl zaznamenán opět především na počátku 90. let minulého století, kdy došlo na Lipensku k výraznému snížení stavů chovů hospodářských zvířat. V současnosti naopak dochází k navyšování počtu chovaných zvířat a dochází tak k opětovnému plnému využívání zemědělských objektů a jejich rekonstrukcí. Regenerace brownfieldů je podporována řadou dotačních titulů (ať již z PRV či ROP).

zúrodnění půdního fondu, vodní hospodářství a zvýšení ekologické stability krajiny. Výsledky pozemkových

úprav slouží pro obnovu katastrálního operátu a jako nezbytný podklad pro územní plánování.

69

Zdroj: Pozemkové úpravy a tvorba krajiny (pozemkové úřady, eAGRI)

97

Obr. 22. Stav pozemkových úprav na Lipensku (zdroj: eAGRI Pozemkové úpravy)

7.4 Zemědělská produkce

Dominantní postavení má na Lipensku živočišná výroba. Během let 2003 až 2010 zde byla zaznamenána vysoká dynamika změn. Negativně se vstup ČR do EU podepsal zejména úplným zrušením chovů prasat, důležité je také připomenout, že v případě Lipenska byl chov prasat, v porovnání se stavy skotu, málo významný. Po roce 2004 došlo také k výraznému snížení stavu dojnic (pokles o 68,6%). Tento propad mají za následek především snižující se výkupní ceny mléka

minimální podpora producentů mléka státu. Tato situace se od roku 2010 změnila. Nyní poskytuje stát doplňkové platby na krávy chované v systému s tržní produkcí mléka. Naopak kladně se, po vstupu ČR do EU, vyvíjí stavy masného skotu, což je velmi pozitivní vzhledem k snižování počtu chovaných zvířat od roku 1990 do roku 2003. Lipensko se může pochlubit ideálními podmínkami pro extenzivní chov masného skotu. Tento faktor, spolu s otevřením hranic, umožnil většině zemědělských subjektů rozšíření výroby. V současnosti je v EU-15, dle Ústavu podnikové ekonomiky v Braunschweigu roční průměrný nedostatek 435 tis. tun hovězího masa a většina živočišné produkce Lipenska směřuje právě do zemí EU-15 (především zástavový skot). V souvislosti se SZP tak získala většina producentů hovězího skotu jistotu v odvětví a vstup ČR do EU měl pozitivní vliv na zemědělskou výrobu na Lipensku.

!

!

!!

!

!

!

!

!

!

!

Stožec

Želnavá

Nová Pec

Frymburk

Loučovice

Vyšší Brod

Horní Planá

Přední Výtoň

Hořice na

Šumavě

Černá v

Pošumaví

Lipno nad

Vltavou

STAV POZEMKOVÝCH ÚPRAV NA

LIPENSKU K 8.10. 2011

Pozemkové úpravy

KPU k zahájení

Ukončené JPU

Ukončené KPU

Zahájene KPU

Zahájené JPU

0 4 8 12 162

km

98

7.5 Zemědělství a životní prostředí

Dopad zemědělského hospodaření na složky životního prostředí se projevuje zpravidla s časovou prodlevou, přesto lze vliv vstupu ČR do EU na životní prostředí při změnách zemědělské politiky posoudit. Nejvýznamnější vliv po přistoupení ČR mělo jednoznačně zavedení AEO v rámci HRDP (období 2004-06) a PRV (období 2007-13). Obdobné opatření jak bylo v ČR zavedeno již v předvstupním období a nezásadní změna nastala v roce 2004, kdy došlo k výraznému nárůstu opatření, tak k rozsahu podpor AEO (RATINGER 2010). Na Lipensku, je samozřejmě, vzhledem ke struktuře půdního fondu, největší zájem o ošetřování travních porostů, které působí jako prevence proti opuštění hospodaření na travních porostech. Kromě AEO se na prevenci také

výrazně podílí platby LFA. Tyto podpory jsou žádoucí pro zachování stávajícího plošného rozměru zemědělství při žádoucí nižší intenzitě hospodaření na TTP. Toto opatření je tedy výrazně účinnější než před vstupem do EU. Výrazný zájem ze strany zemědělců na Lipensku zaznamenalo rovněž ekologické zemědělství (viz. kap. 5.6.3). Většina dotazovaných zemědělců chápe údržbu a ochranu krajiny na Lipensku jako jednu z podmínek udržitelného zemědělství a v tomto ohledu hodnotí kladně náš vstup do EU.

7.6 Hodnocení vstupu ČR do EU zemědělskými subjekty na Lipensku

Vstup ČR do EU a zapojení se do SZP EU hodnotí zemědělské subjekty, dle výsledků dotazníkového šetření, po 7 letech spíše kladně. Nejvíce respondentů, kteří vnímali vstup ČR do EU negativně, bylo v sektoru PFO (celkem 39%). Pozitivněji klasifikují vstup ČR do EU PPO, z nichž se záporně vyjádřil pouze jeden subjekt. V celkovém součtu tedy převažují respondenti, pro které vstup do EU znamenal přínos v jejich zemědělské činnosti (celkem 66,6% ze všech zemědělských subjektů).

Obr. 23. Hodnocení přínosu vstupu ČR do EU z pohledu zemědělských subjektů (zdroj: vlastní terénní šetření)

7
25
1
16
0%
10%
20%
30%
40%
50%
60%
70%

80%

90%

100%

PPO PFO

neutrální

negativní

pozitivní

99

7.7 Spatřovaná pozitiva vstupu do EU a SZP

Obr. 24. Struktura spatřovaných pozitiv po vstupu ČR do EU z pohledu zemědělských subjektů na Lipensku v roce 2010/70

(zdroj: vlastní terénní šetření)

Převažující odpovědí na pozitivní přínosy vstupu ČR do EU bylo zvýšení a jistota dotací. Více finančních prostředků uvedlo jako pozitivum 5 PPO a 18 PFO (70,% resp. 72% z celkového počtu zemědělců hodnotících kladně vstup do EU). Na struktuře zmíněných pozitiv se zvýšení a jistota dotací projevila silněji u PFO – 61%. S tímto faktorem souvisí pocit „jistoty v odvětví“, způsobený především lepšími ekonomickými výsledky, a tedy jistější budoucností zemědělského podnikání. Více intenzivněji toto pozitivum pociťovali v sektoru PFO.

S nárůstem pravidelných finančních zdrojů (SAPS, LFA, AEO) by logicky mělo docházet k posilování konkurenceschopnosti zemědělských subjektů. Jako pozitivum je to však chápáno jen ojediněle (1 PPO a žádný PFO). 1 PPO se dokonce vyjádřil v tom smyslu, že vstup ČR do EU, v jeho případě, konkurence schopnost výrazně oslabil. Tento rozpor způsobuje dle vyjádření samotných zemědělců rozdíl nejednotné míře dotací poskytovaných starým členskými zeměmi EU a nově přistoupivším v roce 2004.

Kromě zvýšení a jistoty dotací patří mezi další významné kladné přínosy údržba a zachování krajiny. To je velmi pozitivní a na druhou stranu na Lipensku vzhledem k přírodní hodnotě území velmi logické. Ovšem s přihlédnutím ke té skutečnosti, že významná část zemědělců na Lipensku

provozuje ekologické zemědělství, dalo by se očekávat silnější zastoupení tohoto pozitiva.

Rozšíření trhů hodnotí kladně 2 PPO a 4 PFO. I zde by se dalo očekávat významnější zastoupení, podobně jako u údržby a zachování krajiny. Zemědělci na Lipensku prodávají většinu své produkce právě do Německa a Rakouska, což jim vstup do EU výrazně zjednodušil.

70

Dotazované subjekty mohly uvést libovolnou odpověď. Dotazovány byly pouze ty subjekty, kterým vstup

do EU pomohl v jejich podnikání.

5

18

1

4

3

3

1

2

4

1

1

1

0%

10%

20%

30%

40%

50%

60%

70%

80%

90%

100%

PPO PFO

Zlepšení kontrol

Zvýšení konkurence schopnosti

Snížení konkurence schopnosti

Rozšíření trhů

Ochrana a podpora malých farem

Údržba a zachování krajiny

Jistota odvětví

Zvýšení a jistota dotací

100

Zajímavé je rovněž vnímání problematiky malých farem. Ani u jednoho PFO nebylo zmíněno pozitivum zlepšení ochrany malých farem. To ocenil pouze jeden zástupce PPO. Toto zjištění je velmi alarmující, jelikož podpora malých farem je jedním z cílů agrární politiky EU i ČR (Reforma zemědělské politiky). Vzhledem k dominanci velkých zemědělských společností na Lipensku se mezi PFO často vyskytovaly názory, že implementace SZP EU v ČR podporuje spíše velké zemědělce. Jeden významný zemědělský subjekt⁷¹

dokonce považuje podporu malých a rodinných

farem za zcela zbytečnou.

7.8 Spatřovaná negativa vstupu do EU a SZP

Vstup ČR do EU přinesl kromě pozitiv zmíněných v předchozí kapitole také řadu omezení a nařízení, která bývají vnímána negativně. Na území studovaného Lipensku pociťuje problémy v souvislosti se SZP EU takřka většina zemědělců, kteří se účastnili dotazníkového šetření.

Omezení jsou více negativně vnímána PPO (90% - 9 subjektů) oproti PFO (70,8% - 29 subjektů).

Jako negativum vstupu do EU nelze zcela označit nižší úroveň dotací oproti EU-15, nicméně byla

do možností odpovědí nakonec zahrnuta. Úzce totiž souvisí s konkurenceschopností českých farmářů vůči jejich kolegům z EU. V sousedním Rakousku dosahuje kofinancování podpor z EU 100%, kdežto podpora ČR je jen čtvrtinová. Průměrná dotace na hektar dosahovala v roce 2009 u ekofarem v Rakousku 30,5 tis. Kč72

, na Lipensku o více jak polovinu méně. Nižší úroveň dotací

oproti EU-15 vidí jako negativum 5 PPO (50% ze všech dotazovaných PPO) a 19 PFO (70,7% ze všech dotazovaných PFO). Dva zemědělské subjekty naopak vyslovily názor, že by byly radši, kdyby se přímé dotace úplně zrušily a české zemědělství by tedy bylo více konkurenceschopnější na trhu EU. Ke zrušení by ale mohlo dojít jen za předpokladu výrazného omezení importu do EU. To je ovšem v rozporu s postoji Světové obchodní organizace (WTO), která kritizuje protekcionistickou politiku EU (BOGDAN J., 2006).

Populární mezi negativy, v souvislosti se SZP EU je přílišná administrativa, pro kterou se vyslovilo 18 PFO (43,9%) a 3 PPO (30%). Výrazně nižší zastoupení mezi PPO je dán především skutečností, že se jedná o větší farmy, které mají většinou zaměstnance vykonávající jen administrativní činnost. Většina PPO navíc chápe jistou míru papírování za nutnou, vzhledem k větším možnostem získat finanční podporu. Pro menší zemědělce je jakýkoliv nárůst administrativy značně zatěžující. V roce 2009 se všechny členské země EU zavázaly, že do roku 2012 sníží administrativní zátěž farmářů o celou čtvrtinu.73

S náročnou administrativou do značné míry souvisí další negativum, které přinesl vstup ČR do EU, a to je nejasný výklad a přílišná složitost pravidel, nařízení a legislativy. Poukázalo na něj 6 PPO a 14 PFO. Často také zemědělci připojovali názor na činnosti českých úředníků. Stěžovali si zejména na jejich snahu o zasahování do některých pravidel a zásad hospodaření při přejímání evropské legislativy74

a na přísnější plnění předpisů, které po farmářích vyžadují.

Dalším negativně vnímaným aspektem vstupu do EU jsou různé limity a kvóty produkce nastavené legislativou EU. Toto negativum bylo zmiňováno především v důsledku zavedení mléčných kvót.

Hospodaří na výměře více než 600 ha.

72

Zdroj: Rakouský a český přístup k horským a pohorským oblastem. Informační bulletin SMO, 2009, č.23.

73

Zdroj: Ing. Hugo Roldán, ředitel odboru komunikace MZE ČR; interwiev pro ČT

74

Př: Evidence zvířat – zákon 154/2000 Sb. - EU požaduje po zemědělci, aby zvíře bylo označeno před tím

než opustí hospodářství kde se narodilo, nejdéle však do šesti měsíců. Čeští úředníci tuto lhůtu zkrátily na 24

hodin po narození zvířete.

101

Obr. 25. Struktura spatřovaných negativ po vstupu ČR do EU z pohledu zemědělských subjektů v roce 2010/75

(zdroj: vlastní terénní šetření)

7.9 Změna v podnikání zemědělských subjektů v souvislosti se vstupem

ČR do EU

U většiny PPO (80% PPO) došlo, v souvislosti s přistoupením naší republiky do EU, ke změně v jejich podnikání. Situace v sektoru PFO se však liší. Hospodaření se zde po roce 2004 proměnilo díky EU pouze u 25% PFO. Nejvýznamnější změny postihly po vstupu do EU Lipensko samozřejmě v sektoru živočišné výroby, vzhledem k okrajovému významu u rostlinné výroby. Výrazně došlo k omezení mléčné výroby. Všechny PPO, zabývající se před rokem 2004 chovem dojnic, je postupně zrušily. Ke kompletnímu ukončení výroby došlo také v případě chovu prasat. Kromě omezení či úplného zrušení chovu hospodářských zvířat paradoxně došlo u některých subjektů k nárůstu jejich jejich počtu (zejména rozšíření stavů skotu).

75

Dotazované subjekty mohly uvést libovolný počet odpovědí. Podobně jako u pozitivních důsledků, zde

odpovídaly pouze subjekty pociťující problémy.

6

14

6

9

5

19

3

18

2 6

0%

10%

20%

30%

40%

50%

60%

70%

80%

90%

100%

PPO PFO

Omezení flexibility hospodaření

Přílišná administrativa

Nízká úroveň dotací oproti EU-15

Limity a kvóty produkce

Nejasný a ložitý systém pravidel a

nařízení

102

8 SOUČASNÝ STAV A MOŽNÝ VÝVOJ ZEMĚDĚLSTVÍ LIPENSKA

DLE PŘEDSTAVITELŮ OBCÍ

Jak již bylo zmíněno v kap. 1.2, v rámci této práce byly prováděny řízené rozhovory s jednotlivými starosty obcí studované oblasti. Tyto rozhovory měly za úkol zjistit, jaké je současné postavení zemědělství na Lipensku (z hlediska chodu obcí, spolupráce, zaměstnanosti atp.). S výjimkou starostky Přední Výtoně R. Houškovové⁷⁶

, byly řízené rozhovory uskutečněny se všemi starosty.

Současná úloha zemědělství v obcích očima starostů

Dnešní podpora extenzivní zemědělské činnosti v horských a podhorských oblastech dobře odráží charakter zemědělské výroby na Lipensku. Tento stav někteří starostové kritizovali. Vadil jim zejména odklon od skutečné zemědělské prvovýroby k pouhé formě údržby krajiny, ze které profitují nejvíce „mamutí“ kolosy obhospodařující tisíce hektarů. Starostové obcí Hořice na Šumavě a Vyšší Brod během rozhovorů upozorňovali, že zemědělský potenciál krajiny v okolí jejich obcí není využít dostatečně využít. Zastávají názor, že by bylo dobré do jisté míry v těchto oblastech také podporovat v rozumné míře rostlinnou výrobu.

Starostové na Lipensku vnímají současné zemědělství jako dobrý prostředek, který nahrává v činnosti díky štědrému dotačnímu systému, bohužel i mnohým spekulantům, kteří nejsou skutečnými „sedláky“. Dle získaných informací někteří čeští zemědělci dokonce neformálně „pronajímají“ rakouským zemědělcům půdu, na kterou získávají dotace a mají na ní oficiálně hospodařit. Rovněž mezi nimi zaznívaly otázky, na kolik je do budoucna udržitelný stav, kdy se ve velké míře mulčuje, a chovají se minimální stavy dobytka.

Význam zemědělství v obci (zaměstnanosti, spolupráce s obcí)

Z pohledu zaměstnanosti má zemědělství největší význam v obcích Horní Planá a Frymburk.

V ostatních obcích je zemědělství v podstatě nevýznamné. Co se týče spolupráce obecně, starostové uváděli, že s obcemi mají snahu spolupracovat spíše menší zemědělci (hospodařící do

100 ha). Spolupráci s velkými a rozhodujícími subjekty, až na pár výjimek, označovali spíše za obtížnou. Výjimku zde představují společnosti Farma Milná s.r.o. a Sitter s.r.o. Z pohledů některých starostů tato minimální snaha o spolupráci velkých zemědělců s obcí dokumentuje, že se jedná spíše o spekulanty, než o skutečné zemědělce.

Zemědělství a rozvoj venkovských oblastí

Podpora rozvoje venkovských oblastí je jeden z hlavních cílů SZP. Dle starostů k němu ale, na Lipensku (i obecně) v postatě nedochází. Mezi představiteli obcí dominuje názor, že subvence by bylo vhodnější subvence cílit spíše na podporu produkce, aby byli skutečně podporováni jen ti, co jsou zemědělky činní, kteří vytváří pracovní příležitosti a pozitivně ovlivňují region. Jeden ze starostů je dokonce přesvědčen, že by bylo lepší jakékoliv zemědělské neinvestiční dotace v rámci celé EU zrušit. Dle názorů všech starostů má zemědělství na Lipensku potenciál poskytnout více především pracovních míst, zejména diverzifikací výroby. Snaha o diverzifikaci je však vidět především mezi menšími, ale méně zastoupenými zemědělskými subjekty na Lipensku.

76

Neochotu spolupracovat argumentovala paní starostka takto: „Kdybych měla každému studentovi co něco

potřebuje věnovat čas, nedělám nic jiného.“

103

Budoucnost zemědělství na Lipensku?

V odpovědích na otázku jak, by se zemědělství na Lipensku mělo vyvíjet do budoucna, se představitelé obcí rozdělili na dvě skupiny. Do menší skupiny se zařadily obce Stožec a Frymburk, kterým stávající stav vyhovuje. Druhou, nejvíce zastoupenou skupinu, tvoří zbylé obce zkoumaného regionu Lipenska, které by do budoucna uvítaly určité změny.

Mezi vítané změny by patřilo zejména zvýšení podílu menších farmářů s diverzifikovanou činností.

Diverzifikace především formou agroturistiky, která skýtá velký potenciál, vzhledem

k turistickému charakteru Lipenska. Jako další uváděné možnosti rozvoje starosty vzhledem

k zemědělství, patří vznik/rozvoj zemědělské druhovýroby z lokálních zdrojů. Zvýšení úrovně

lokální produkce by měl podpořit i nově (7.9. 2011) schválený zákon umožňující domácí porážky

skotu mladšího dvou let a jelenovité zvěře z faremního chovu. Lokální zemědělská produkce ať už z prvovýroby či z druhovýroby má v dané lokalitě budoucnost zejména díky faktu, že Lipensou patří mezi turisticky nejnavštěvovanější lokality v ČR. Turisté představují největší zájemce o lokální produkty/potraviny.

Každý ze starostů uvedl alespoň jednoho příkladně hospodařícího farmáře na SO jeho obce.

Z průmětu těchto informací lze vytvořit jaký si ideální model farmy na Lipensku (viz. obr. 26.).

Obr. 26. Schéma znázorňující koncept ideální farmy na Lipensku dle představitelů obcí

Tyto kapitoly byly sestaveny především na základě negativ spatřovaných starosty týkajících se zemědělství obcí Lipenska. Na závěr jsou zde ještě pro rekapitulaci uvedeny tyto stěžejní identifikované problémy:

- Minimální diverzita zemědělské činnosti farmářů
- Málo „skutečných“ farmářů / relativně vysoký počet spekulantů
- Zanedbatelná zaměstnanost v zemědělství
- Mnohdy neochota spolupráce s obcí

IDEÁLNÍ

FARMA

Počet

pracovních

příležitostí - 4

Velikost - 80 ha

Hospodaření

v ekologickém

režimu

Rodinný

charakter

Diverzifikace

•Agroturistika

•Lokální zemědělská

druhovýroba

104

9 MOŽNOSTI ROZVOJE ZEMĚDĚLSTVÍ NA LIPENSKU

Fyzicko-geografické podmínky, ve studované oblasti Lipenska nejsou příliš příznivé pro intenzivní zemědělskou činnost. Zemědělská půda je využívána jako louky a pastviny pro extenzivní chov dobytka. Zemědělská činnost je v současných podmínkách možná pouze s využitím dodatečných plateb za hospodaření ve znevýhodněných oblastech. Možnosti hnojení jsou buď přímo znemožněné či výrazně omezené.

Ovšem i tato nevýhoda může determinovat jisté rozvojové možnosti zemědělství, zejména díky poměrně vysoké turistické návštěvnosti území. Je potřeba klást důraz na rozvoj takové zemědělské činnosti, která povede k zachování krajinných hodnot oblasti a zároveň bude díky rozvoji mimoprodukčních aktivit přínosem pro rozvoj venkovských ekonomik (cestovní ruch, energie, potravinářství).

Tento rozvoj by měl v souladu s novým paradigmatem venkova dle OECD (2006), podle kterého by měla SZP především posilovat konkurenceschopnost venkovských oblastí díky využití nevyužívaných zdrojů a zhodnocení místních aktiv. Jako hlavním nástrojem by měly být investiční dotace. Toto „nové paradigma venkova“ dle OECD je však v SZP EU a jejích reformách reflektováno minimálně, do reformy je průběžně zakomponováno velmi pozvolně (PĚLUCHA 2010).

V současné době je i nadále potřebné směřovat podporu do modernizace zemědělských podniků, na pořízení nových technologií a zlepšení stavu zemědělských areálů a staveb (jejich obnova, zlepšení jejich architektonického vzhledu s ohledem na místní tradice). Specifickým opatřením je adaptace zařízení tak, aby se vyhovělo moderním požadavkům na komfort chovu (welfare zvířat) a ochranu životního prostředí. Využívání podpor na investiční projekty z nepřímých dotací je na Lipensku nerovnoměrné a prostředky na modernizaci získává většina farmářů z dotací přímých.

9.1 Diverzifikace aktivit

Současná zemědělská výroba Lipenska má poměrně homogenní charakter, což determinuje možnosti dalšího rozvoje. K řešení je potřeba přistupovat uváženě a snažit se nalézt taková východiska, která maximálně využijí potenciál regionu a nebudou se snažit vnucovat celoplošná typová řešení problémů.

Diverzifikací je myšlen záměr farmáře realizovat novou podnikatelskou aktivitu směrem do nezemědělských činností. ČSÚ v rámci Strukturálního šetření v zemědělství definuje nezemědělské činnosti jako činnosti, které nemají charakter zemědělských prací a mají ekonomický přínos. Dle výsledků Strukturálního šetření v zemědělství v roce 2007 představuje diverzifikace pro zemědělce stále pouze doplňkový příjem a nelze očekávat zásadní zvýšení podílu diverzifikujících zemědělských podniků.

Z regionálního hlediska se v roce 2007 nejvíce zemědělců provozujících zároveň i nezemědělskou činnost nacházelo v Jihomoravském kraji (32%) a Jihočeském kraji (8%). Dle výsledků anketního šetření, prováděného v rámci této diplomové práce na Lipensku, provozuje zároveň nezemědělské aktivity celkem 19,6% respondentů. Převážně se jedná o agroturistiku.

Co se týče budoucnosti a dalších možných diverzifikací lze mezi zemědělskými subjekty nalézt diference. Pro větší podniky je zpravidla atraktivnější diverzifikace směrem do energetiky spojená s vyšší efektivností a výhod plynoucích práv bioplynových stanic. Na Lipensku zpravidla výhodná pro zlepšování ekonomiky podniku, ovšem pracovní místa se p udržují.

Proti tomu menší zemědělci mají tendence se rozvíjet spíše v turistickém ruchu (agroturistika).

Investovat tímto směrem se j
vzhledem ke skutečnosti, že Lipensko p
ČR. Agroturistika představuje
díky její atraktivitě také
generuje nová pracovních míst, což je v p
nezaměstnaností velmi žádoucí.

Jako ideální doplněk k podnikání v agroturistice, se jeví země produkce lokálního ekologického země zde tedy potenciál pro uplatnění ostatních regionů ČR a kterou by bylo možno navázat i na produkty cestovního ruchu.

Na Šumavě existuje regionální značka původ, dostatečná kvalita, šetrnost (tradiční technologie, ruční výroba nebo výroba z místních surovin). Ke konci roku 2010 bylo na Lipensku takto certifikováno 5 produktů.

Obr. 27. Ukázka loga ŠUMAVA originální produkt® a farmář v Rakousku (zdroj: <<http://www.isumava.cz/storage/>>; archiv autora)

Zajímavou alternativou usnadnění v Rakousku (viz. obr. 27.). Jsou určité domácí produkty z farem. Automat funguje na principu oddělení dodavatelů, které umožňují prodej zemědělských činností mimo podnikání a obchodu. Pro získávání aktuálních informací o změnách

105

s vyšší efektivností a výhodou plynoucích právě z jejich velikosti. Jde o bioplynové stanice. Na Lipensku ji zvažují 3 zemědělské subjekty. Diversifikace zpravidla výhodná pro zlepšování ekonomiky podniku, ovšem pracovní místa se zemědělci mají tendence rozvíjet spíše v turistickém ruchu (agroturistika). Šumava se jeví jako výhodné, a to díky stimulům politiky v rámci PRV a činnosti, že Lipensko představuje jednu z nejnavštěvovanějších turistických oblastí představuje zajímavou aktivitu v rozvoji nabídky cestovního ruchu, zejména mimo hlavní turistickou sezónu. Pracovní náročnost pracovních míst, což je v případě Lipenska bojujícího s vysokou sezónní

ádoucí.

ěk k podnikání v agroturistice, se jeví zemědělská druhovýroba. O potraviny z lokálního ekologického zemědělství je vysoká poptávka zejména mezi turisty. Existuje zde tedy potenciál pro uplatnění regionální značky, která by dále podpořila distribuci výrobků ČR a kterou by bylo možno navázat i na produkty cestovního ruchu.

existuje regionální značka od října roku 2006. Podmínkou pro udělení kvalita, šetrnost vůči životnímu prostředí a jedinečnost ve vztahu k Šumavské výrobě (výroba nebo výroba z místních surovin). Ke konci roku 2010 bylo na Lipensku takto certifikováno 5 produktů, z toho 2 zemědělské.

Ukázka loga ŠUMAVA originální produkt® a farmářského prodejního automatu (zdroj: <<http://www.isumava.cz/storage/>>; archiv autora)

Zajímavou alternativou usnadňující prodej „ze dvora“, představují farmářské prodejní automaty. Jsou určeny zejména pro prodej mléčných výrobků

z farem. Automat funguje na principu oddělených „schránek“ pro prodej rozličných balených výrobků či potravin.

popsaném v bulletinu č. 3/2011, je důležitým faktorem pro rozvoj podnikání a obchodu. Pro získávání aktuálních informací o změnách na trhu a obchodních především o výstavbu

zifikace do energetiky je

zpravidla výhodná pro zlepšování ekonomiky podniku, ovšem pracovní místa se při ní spíše jen ličí mají tendence se rozvíjet spíše v turistickém ruchu (agroturistika).

ům politiky v rámci PRV a

nějších turistických oblastí

aktivitu v rozvoji nabídky cestovního ruchu, zejména

. Pracovní náročnost tohoto odvětví

Lipenska bojujícího s vysokou sezónní

ělská druhovýroba. O potraviny z

Iství je vysoká poptávka zejména mezi turisty. Existuje

řila distribuci výrobků do

R a kterou by bylo možno navázat i na produkty cestovního ruchu.

íjna roku 2006. Podmínkou pro udělení značky je místní

čnost ve vztahu k Šumavě

ní výroba nebo výroba z místních surovin). Ke konci roku 2010 bylo na

řského prodejního automatu

edstavují farmářské prodejní automaty

čných výrobků, vajec či jiných

ělených „schránek“ jednotlivých

i potravin.

ůležitým faktorem pro rozvoj

ležitým informacím nezbytným pro rozvoj

ěnách na trhu a obchodních

106

příležitostech jsou vedle formálních organizačních struktur (informační agentury) důležité i

neformální vazby (kontakt s ostatními aktéry, kolegy v oboru).

9.2 Podoba budoucí SZP EU a její možný dopad na zemědělství Lipenska

Nový legislativní návrh reformy společné zemědělské politiky EU po roce 2013 byl v České

republice, paralelně s ostatními členskými státy Evropské unie, představen 12. října 2011. Návrh

reformy obsahuje deset klíčových bodů, z nichž nejdiskutovanější a nekritizovanější je

zastropování přímých platem aktivním zemědělcům.

Podpory od příjmů nad 150 000 eur se budou degresivně snižovat a maximální výše dotací dosáhne

300 000 eur. Navíc se bude při rozdělování zohledňovat množství pracovních míst vytvořených

farmou. Do výše přímé platby, na kterou by měl mít příjemce nárok, se pro účely zastropování

nezapočítává částka na tzv. ozeleňování (viz. dále – greeningová opatření) a odečítají se od ní navíc

i náklady na najaté pracovníky (de facto jejich superhrubá mzda). Nejvíce by se tedy krácení přímých plateb mělo dotknout velkých farem hospodařících na velkých výměřácích, kde na jednoho pracovníka připadá 100 a více ha obhospodařované půdy. Zastropování by tedy postihlo všechny významné zemědělské podniky Lipenska (Agrowald s.r.o., Farma Milná s.r.o., Kerim s.r.o., Agro Šumava s.r.o., Sitter s.r.o.) obhospodařující většinu (52,1 %) zemědělské půdy.

Další významný bod navrhované reformy představují tzv. greeningová opatření. Komise navrhuje vyčlenit 30% přímých plateb na postupy, které umožňují optimální využití přírodních zdrojů (diverzifikace plodin, uchování trvalých pastvin, ochrana ekologických rezerv a krajiny). Ovšem, díky nejasným definicím v návrhu se dá očekávat, že se po roce 2013 vzedme řada negativních reakcí týkajících se těchto návrhů na ozelenění SZP.

V zájmu vytváření pracovních míst a podnícení mladé generace k zapojení se do zemědělského odvětví, navrhuje Komise vytvořit novou podporu pro zahájení činnosti pro zemědělce mladších čtyřiceti let během prvních pěti let jejich projektu. V současné době dvě třetiny zemědělců EU jsou starších než 55 let.

Důležitý je rovněž bod týkající se zjednodušení SZP. S cílem zabránit zbytečné administrativní zátěži, navrhuje Komise zjednodušit některé mechanismy společné zemědělské politiky, zejména pravidla podmíněnosti a kontrolních systémů. Cross Compliance obsahuje snížení z 18 na 13 směrnic a 8 ukazatelů GAEC77

namísto 15 ukazatelů. Kontrolu bude možno redukovat v případě, že členský stát prokáže plně funkční kontrolní systém s méně jak 2% pochybení. Kromě toho bude rovněž zjednodušena podpora drobným zemědělcům. Pro drobné zemědělce bude vytvořena paušální platba pohybující se v rozmezí od 500 do 1000 eur na příjemce a rok. Stimulováno bude i postoupení pozemků drobnými zemědělci, kteří ukončují zemědělskou činnost, jiným hospodářstvím, která hodlají restrukturovat svá zařízení.

77

GAEC - Standardy Dobrého zemědělského a environmentálního stavu. Tyto standardy zajišťují zemědělské hospodaření ve shodě s ochranou životního prostředí a jsou součástí Kontroly podmíněnosti

(Cross Compliance). Hospodaření v souladu se standardy GAEC je jednou z podmínek poskytnutí plné výše

přímých podpor, některých podpor Programu rozvoje venkova (Osa II) (Dobrý zemědělský a environmentální stav (GAEC) (Dotace, eAGRI)).

107

10 ZÁVĚR

Od 1. května 2004 se Česká republika stala členem Evropské unie, čímž se zavázala řídit pravidly společných politik Evropské unie a to včetně společné zemědělské politiky. Společná zemědělská politika prošla a stále prochází velmi složitým vývojem. V současné době se nejvíce diskutuje problém návrhů podoby budoucí SZP po roce 2013, která bude mít zásadní význam pro následující podobu zemědělství v celé EU.

Nejvýznamnějším přínosem SZP je dle většiny zemědělských subjektů na Lipensku, jistota v odvětví a dotace, které nemalou mírou přispěly ke zvýšení příjmů farmářů. Kromě těchto pozitiv, ale zaznamenalo české zemědělství v souvislosti se SZP i negativa (přílišná administrativa, pomalu probíhající restrukturalizace).

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zhodnocení současného stavu zemědělství a analýza dopadů SZP EU na současnou úroveň zemědělství na Lipensku. Zásadní zdroj informací představuje dotazníkové šetření prováděné mezi zemědělskými subjekty a řízené rozhovory se starosty obcí Lipenska.

Mezi hlavní specifika zemědělství na Lipensku patří především extenzivnější charakter produkce s důrazem na chov jatečního a zástavového skotu. Limitujícími faktory zemědělské produkce jsou méně příznivé fyzicko-geografické podmínky i existence rozsáhlého chráněného území (CHKO, NP). Z tohoto důvodu na Lipensku rostlinná výroba prakticky neexistuje. Díky značné turistické atraktivitě studovaného území skýtá velký potenciál agroturistika a zároveň představuje i vítanou diverzifikaci činností farmáře.

Co se týče samotných dopadů SZP, na Lipensku byly vnímány většinou pozitivně, ovšem řada podniků byla nucena zrušit či snížit stavy chovaných zvířat, zejména prasat a mléčného skotu.

Naopak u masného skotu od roku 2004 stavy chovaných zvířat kontinuálně narůstají. Díky

subvencím EU bylo umožněno zemědělským subjektům modernizovat a investovat do zemědělského majetku. Mezi subjekty lze nalézt i disparity. Investiční dotace na podporu dlouhodobější koncepce zemědělského rozvoje a konkurenceschopnosti využila na Lipensku jen část větších zemědělských subjektů. Pro malé zemědělce nebyly tyto podpory příliš atraktivní, zejména díky vysoké administrativní zátěži.

Pro následující vývoj zemědělství nyní nastává jedno z nejdůležitějších období, kdy dochází k formulování hlavních bodů SZP v následujícím plánovacím období. Pro Lipensko je nyní velmi důležité, aby nová podoba SZP podporovala takový rozvoj, který by měl v maximální míře využít potenciál území (zejména turistický), samozřejmě v souladu s co nejšetrnějšími postupy vzhledem ke krajinnému rázu a ochraně přírody. Velmi důležitým faktorem ovlivňujícím další pozitivní vývoj Lipenska je spojení zájmů podnikatelů (i těch zemědělských) s rozvojovými plány obcí a obyvateli regionu.

108

POUŽITÁ LITERATURA

Knihy a časopisy

- [1] Agroenvironmentální opatření České republiky 2007 – 2013. MŽP ČR Praha, 2007.
- [2] Analýza systému podpor pro české zemědělce po vstupu do EU. ČZU Praha, 2004. 32 s.
- [3] ANTONÍN, J.: Dopady společné agrární politiky EU na rozvoj zemědělství a venkova v CHKO Žďárské vrchy. Diplomová práce na PŘF MU, Brno, 2007. 137 s.
- [4] BAŠKA, V. a kol.: České zemědělství šest let po vstupu do Evropské unie. ÚZEI, Praha, 2010. 83 s. ISBN 978-80-86671-81-9.
- [5] BAYER, M.: Regionálně geografická analýza zemědělství ve správním obvodu ORP Slavkov u Brna. Diplomová práce na PŘF MU Brno, 2009. 103 s.
- [6] BIČÍK, I. a kol.: Geografie zemědělství II. PŘF UK Praha, 1991. 187 s.
- [7] BIČÍK, I., JANČÁK, V.: České zemědělství po roce 1990. In Geografie, sborník České geografické společnosti, 2001, roč. 106, č. 4, s. 209-221
- [8] BIČÍK, I., JANČÁK, V.: The transformation of the Czech agriculture after 1990. In: Czech

geography at the dawn of the millenium. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 2004. s. 279–291.

[9] BIČÍK, I., JANČÁK, V.: Transformační procesy v Českém zemědělství po roce 1990. UK Praha, 2005.

[10] BIČÍK, I.: Ekonomická geografie I. Geografie zemědělství. SPN Praha. 1982. 126 s.

[11] BLASS, G.: HEALTH CHECK A VÝHLEDY SZP PO ROCE 201, ÚZEI, Praha, 2008. 18 s.

[12] BOGDAN, J.: Budoucnost společné zemědělské politiky EU. Diplomová práce na ESF MU Brno, 2006. 81s.

[13] BROWN, D. A.: Thinking Globally and Acting Locally: The Emergence of Global Environmental Problems and the Critical Need to Develop Sustainable Development Programs at State and Local Levels in the United States, Journal of Environmental Law, 1996, vol. 175.

[14] BRYNDA, R., HUBL, R., ŠTĚPÁNKOVÁ, I., ŠTOKINGER, M. VĚŽNÍK, A.: Dopady strukturálních fondů EU na restrukturalizaci zemědělství a venkova v regionu NUTS II Jihovýchod. In Sborník z konference Geografické aspekty středoevropského prostoru. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, 2005, s. 267-275.

[15] CIAIAN, P., POKIVČÁK, J., BARTOVÁ, L., DRABIK, D.: The impal of the CAP reform and Exchange rates on Slovak agriculture. In: Agric. Econ. – Czech, 53, 2007, č. 3, s. 111-122.

[16] CULEK, M. a kol. (1996): Biogeografické členění České republiky. Enigma, Praha, 1996. 347 s. ISBN 80-85368-80-3.

[17] ČERNÍK, J.: Brownfield na Jilemnicko. Bakalářská práce na ESF M, Brno, 2010. 80 s.

[18] DEMEK, J., MACKOVČIN, P.: Zeměpisný lexikon ČR: Hory a nížiny. Edit. P. Mackovčín. 2. vyd., Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Brno, 2006. 582 s. ISBN 80-86064-99-9.

[19] DOLEŽAL, O., BÍLEK, M., DOLEJŠ, J.: Zásady welfare a nové standardy EU v chovu skotu. Výzkumný ústav živočišné výroby, Praha- Uhřetěves, Praha, 2004. 70 s.

[20] DOLEŽALOVÁ, H., PÍCHA, K.: Ekologické zemědělství – Jihočeský kraj in Sborník

z konference „Ekologické zemědělství 2007“, 2007. s. 14-16.

[21] DOUCHA, T., SOKOL, Z.: Pokus o etapizaci vývoje zemědělství a zemědělské politiky v ČR v letech 1989–1998. In: Zemědělská ekonomika, 1999. s. 529–536.

[22] DRAHOŠ, M.: Regionálně geografická analýza zemědělství okresu Ústí nad Orlicí. Diplomová práce na PŘF MU Brno, 2005. 101 s.

[23] Expected impacts of the accession of the Czech republic into European union on the czech agriculture. VÚZE Praha, 1998. 62 s.

[24] FOUILLEUX, E.: CAP reforms and multilateral trade negotiations: another view on discourse efficiency. West European Politics, 27(2), 2004. s. 235 – 255.

109

[25] FULLER, F., BEGHIN, J.C., FABIOSA, J., MOHANTY, S., FANG, C., KAUS, P.

Accession of the Czech Republic, Hungary and Poland to the European union: Impacts on agricultural markets. In: World Economy, Vol. 25, 2002. s. 407-428.

[26] GAUGBJERG, C., SWIMBANK, A. The CAP and EU Enlargement: Prospects for an Alternative Strategy to Avoid the Lock-in of CAP Support. In: Journal of Common Market Studies, Vol. 42, 2004. s. 99-119.

[27] GÖTZ A., NOVOTNÁ M.: Geografie zemědělství ČR.. PF ZČU Plzeň, 1995. 100 s.

[28] GÖTZ, A., JANČÁK, V.: Územní diferenciacie českého zemědělství a její vývoj. 1. vyd., PŘF UK Praha, 1997. 81 s.

[29] GÖTZ, A.: Transformace zemědělství na příkladu okresu Tachov. Geografické rozhledy, CGS Praha, 1996, roč. 1995-1996, č. 3, s. 80-81.

[30] HRABÁNKOVÁ, M., TRNKOVÁ, V. (1996): Hodnocení území z pozice agrární regionální politiky a rozvoje venkova. Praha : Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky Praha, 1996, 82 s., ISBN 80-85898-42-X

[31] HRABÁNKOVÁ, M., TRNKOVÁ, V. Hodnocení území z pozice agrární regionální politiky a rozvoje venkova. VÚZE, Praha, 1996. 81 s.

[32] Informační brožura Státní statky Šumava, oborový podnik. Státní statky Šumava, OP., 1986.

31 s.

[33] JANČÁK, V. Geografie zemědělství a rurální geografie: základní pojmy a metodické přístupy jejich výzkumu v období transformace Česka. In: JANČÁK, V., CHROMÝ, P., MARADA, M. (eds.) Geografie na cestách poznání. Sborník příspěvků k šedesátinám Ivana Bičíka. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 2003. s. 180–190. ISBN 80-86561-10-0.

[34] JANČÁK, V., NOVOTNÁ, M., REINÖHLOVÁ, E.: Zemědělství. In: Geografická analýza pohraničí České republiky, Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha, 1999. 179 s.

[35] JENSEN, H., G., FRANDBSEN, S., E.: Implications of EU Accession of Ten New Members The Copenhagen Agreement. Paper to be presented to the Sixth Annual Conferences on Global Economic Analysis, 2003.

[36] KABRDA, J., JANČÁK, V. České zemědělství a krajina po vstupu Česka do EU: nový institucionální rámec. In: Česká geografie v evropském prostoru, JČU, České Budějovice. 2006. s. 104–112.

[37] KONEČNÝ, O.: Dopady strukturální politiky EU na možnosti rozvoje zemědělství v okrese Vsetín. Diplomová práce na PŘF MU, Brno, 2008. 101 s.

[38] KOZÁK, P. a kol.: Zemědělství na Šumavě. In ŠUMAVA příroda, historie, život. Baset, Praha, 2003, s. 561-566.

[39] KRPALOVÁ, M.: Analýza stavu ekologického zemědělství v České republice a Jihočeském kraji. Bakalářská práce na PedF JČU, České Budějovice, 2010. 77 s.

[40] KUCHYŇKOVÁ, P., Reforma společné zemědělské politiky: cíle české politiky. In Dočkal, V., Fiala, P., Kaniok, P., Pitrová, M. Česká politika v Evropské unii. Evropský integrační proces a zájmy České republiky. MU, Brno 2006. s. 7-24. ISBN 80-210-4076-9

[41] LAPKA, M.: Sudety šedesát let po odsunu – návrat do divočiny, která člověka nepotřebuje?. In. Proměny sudetské krajiny. Antikomplex, Domažlice, 2006. 238 s.

[42] LOSOSOVÁ, J., STŘELEČEK, F., ZDENĚK, R.: Vliv dotací na ekonomickou situaci

českých zemědělských podniků. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice, 2009. 84 s. ISBN 978-80-7394-174-1.

[43] LUKAS, Z.: New EU Member States: booming agro-food trade, Poland ahead.

Zemědělská ekonomika, 2005, roč. 51, č. 4, s. 175 – 180.

[44] MACHÁLEK, E., PĚLUCHA, M. a kol.: České zemědělství v podmínkách reformy SZP EU a nástroje k její realizaci: přímé platby a cross-compliance, zvyšování konkurenceschopnosti (Program rozvoje venkova, VaV). IRAES, Praha, 2008.

[45] MAREŠOVÁ, L.: Zemědělství a venkov ČR po vstupu do EU na příkladu okresu Šumperk. Diplomová práce na PŘF MU Brno, 2008. 105 s.

110

[46] MOKREJŠOVÁ, L.: Dopady rozšíření EU o země střední a východní Evropy na společnou zemědělskou politiku. Diplomová práce na ESF MU Brno, 2005. 99 s.

[47] NEUMANN, P.: Společná zemědělská politika EU: vznik, vývoj a reformy, mezinárodní komparace. VŠE v Praze, 2004. 65 s.

[48] OECD: The New Rural Paradigm – Policies and Governance. OECD Rural Policy Reviews, Organisation for Economic Cooperation and Development, 2006. ISBN 92-64-02390-9.

[49] PĚLUCHA, M. a kol.: Rozvoj venkova v programovacím období 2007-2013 v kontextu reforem SZP EU. IREAS, Praha, 2006.

[50] PĚLUCHA, M.: Změny vnímání venkova v rámci SZP EU. In: Seminář „Venkov 2010“.

[51] PERLÍN, R. Typologie venkova in Český venkov 2003 – Situace před vstupem do EU. ČZU, Praha, 2003.

[52] Podněbí Československé socialistické republiky. Tabulky. HMÚ, Praha, 1961, 379 s.

[53] POLÁK, V.: Těžba rašeliny. In ŠUMAVA příroda, historie, život. Baset, Praha, 2003, s. 627-631.

[54] PTÁČEK, J.: Czech agriculture in Transition. Geografie – Sborník CGS, 1996, 101, č. 2, CGS, Praha, s.110-127.

[55] RAMUND S.B.: Socio-economic and Demographical Aspects of Multifunctional

Agricultural Policies in Norway and the EU. Erasmus Universiteit Rotterdam, Rotterdam 2006.

[56] Sčítání lidu v republice Československé ze dne 1. prosince 1930. Díl II. Povolání obyvatelstva. Část 3, Povolání a sociální rozvrstvení obyvatelstva podle národnosti (také cizinců) a podle náboženského vyznání. Státní úřad statistický. Praha, 1935. 256 s.

[57] SLEZÁK, L.: Zemědělské osidlování pohraničí českých zemí po druhé světové válce. Blok, Brno 1978.

[58] SPIŠIAK, P.: Základy geografie polnohospodářstva a lesného hospodářstva. Univerzita Komenského Bratislava, 2007. 154 s. ISBN 978-80-223-2296-6.

[59] Státní oblastní archiv v Třeboni - oddělení Č.Krumlov, Kronika Oborového podniku Státních statků Šumava, 1975-1988

[60] Státní oblastní archiv v Třeboni - oddělení Č.Krumlov, Roční komplexní rozbor hospodaření Státních statků Šumava, oborového podniku a Agrokombinátu v českém Krumlově a jejich odštěpených závodů, 1980-1988.

[61] SVATOŠ a kol.: Economics of czech and slovak agriculture integration with the EU. ČZU Praha, 1999. 247 s.

[62] SVOBODOVÁ, H., VĚŽNÍK, A.: Dopady SZP EU na stav a možný rozvoj zemědělství v mikroregionu Hrotovicko. In: Geografické informácie, 12, 2008, s. 151-157.

[63] SVOBODOVÁ, H.: Dopady společné zemědělské politiky EU na možnosti rozvoje zemědělství v kraji Vysočina. Dizertační práce na PřF MU, Brno, 2010. 142 s.

[64] SVOBODOVÁ, H.: Faktory rozvoje venkova v podmínkách České republiky. Rigorózní práce na PřF MU, Brno, 2009. 91 s.

[65] SVOBODOVÁ, H.: Regionální geografická analýza zemědělství okresu Jihlava. Diplomová práce na PřF MU, Brno, 2006. 87s.

[66] SÝKOROVÁ, I.: Pražské brownfields: příležitosti i hrozba pro rozvoj metropole. In: Sborník ČGS 07/3, 2007. s.250-265.

[67] ŠARAPATKA, B., URBAN, J. a kol.: Ekologické zemědělství: učebnice pro školy i praxi, II.

díl (Normy Evropské unie, chovy a welfare hospodářských zvířat, ekonomika, marketing, konverze a příklady z praxe). Šumperk: PRO-BIO svaz ekologických zemědělců, 2005. 334 s.

[68] ŠTĚPÁNEK, V.: Jak se žije na rakouské farmě. In: Geografické rozhledy, č.1, 2006, s. 30-31.

[69] TESAŘ, M.: Hydrologie Šumavy. In ŠUMAVA příroda, historie, život. Baset, Praha, 2003, s. 145-160.

[70] TOMÁŠEK, M.: Půdy České republiky. Česká geologická služba, Praha, 2007. 68 s. ISBN 978-80-7075-688-1.

111

[71] TURNOCK, D.: Agricultural transformation of land use in central and eastern Europe. Ashgate, Aldershot, 2001. 340 s.

[72] ÚHDP k 1.1. 1994. Katastrální úřad Český Krumlov.

[73] ÚHDP k 1.1. 1994. Katastrální úřad Prachatice.

[74] ÚHDP k 31.12. 2003. Katastrální úřad Český Krumlov.

[75] ÚHDP k 31.12. 2003. Katastrální úřad Prachatice.

[76] ÚHDP k 31.12. 2010. Katastrální úřad Český Krumlov.

[77] ÚHDP k 31.12. 2010. Katastrální úřad Prachatice.

[78] Úřad práce v Českém Krumlově: Zpráva o situaci na trhu práce za rok 2010. Úřad práce ČR, 2011, 40 s.

[79] VALTEROVÁ, A.: Reforma společné zemědělské politiky a rozšíření EU na východ. Diplomová práce na FSS MU, Brno, 2006. 98s.

[80] Venkov a zemědělský sektor v programech EU (sborník z konference). IREAS, Praha, 2003. 64s.

[81] VĚŽNÍK, A. a kol.: Analýza změn agrorurálních struktur. Centrum pro regionální rozvoj MU, 2005. 99 s.

[82] VĚŽNÍK, A.: Aktuální problémy ČR. Zemědělství. Ateliér Milata Ostrava. 1995

- [83] VĚŽNÍK, A.: Geografie zemědělství I. 1. vyd., SPN, Praha. 1987. 93 s.
- [84] VĚŽNÍK, A.: Geografie zemědělství II.1. vyd. , SPN, Praha, 1989. 127 s.
- [85] VĚŽNÍK, A.: Regionálně geografické aspekty zemědělství okresu Havlíčkův Brod. In Geografie XI. MU Brno, 1999, s. 260-268.
- [86] VĚŽNÍK, A.: Výsledky transformace zemědělství v okrese Děčín. In Geografické informácie 5. Univerzita Nitra, 1998. s.148-158.
- [87] VLČEK, V. a kol.: Vodní toky a nádrže – zeměpisný lexikon ČSR. 1. vyd., Academia, Praha, 1984. 319 s.
- [88] WILSON, G. A.: From productivism to post-productivism ... and back again? Exploring the (un)changed natural and mental landscapes of European agriculture. Transactions of the Institute of British Geographers, 2001, roč. 26, č. 1, s. 77–102., ISSN 0020-2754
- [89] WOLF, J. The Future of European Agriculture. Centre for European Reform. London, 2002.
- [90] ZÁHORA, F.: Farma Milná, s.r.o., Publikace k 15. Výročí vzniku farmy. Farma Milná, s.r.o., Milná, 2008. 79 s.
- [91] ZÁHORA, F.: Šumavská ekologická farma FARMA MILNÁ, s.r.o., ROČENKA 2010.Farma Milná, s.r.o., Milná, 2010. 139 s.
- [92] ŽUFAN, P.: Ekologické zemědělství České republiky v kontextu Společné zemědělské politiky Evropské unie (regionálně – geografická analýza. Disertační práce na PŘF MU Brno, 2007.128 s.

Mapy

- [93] QUIITT E. : Mapa klimatických oblastí ČSR. Geografický ústav ČSAV Brno, 1975.

Internetové zdroje

- [94] Agrární poradensko informační centrum Agrární komory ČR. APIC-AK, dostupné na WWW: <<http://www.apic-ak.cz/>>
- [95] Agricultural census 2010 – provisional results. Eurostat. Dostupný na WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Agricultural_census_2010_-_provisional_results>

[96] AGRIS, agrární www portál. ČZU, Mze ČR. Dostupné na WWW: <<http://www.agris.cz/>>

[97] Agroweb.cz – zemědělský zpravodajský server. Profi Press s.r.o.. Dostupné na WWW:
<<http://www.agroweb.cz/>>

[98] Český svaz chovatelů masného skotu. ČSCHMS. Dostupný na WWW:
<<http://www.cschms.cz/>>

[99] Český úřad zeměměřičský a katastrální. ČÚZK. Dostupný na WWW: <www.cuzk.cz>

112

[100] Databáze - seznam příjemců dotací SZIF . SZIF ČR. Dostupný na WWW:
<<http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/podatelna~seznam>>

[101] Databáze LUCC Czechia. LUCC Czechia. Dostupný na WWW: <
http://lucc.cz/?cz_databaze-lucc-czechia,19>

[102] Ekologické zemědělství v České republice – Ročenka 2009. MZE. Dostupný na WWW: <
http://eagri.cz/public/web/file/67868/Rocenka_2009_web_komplet.pdf>

[103] Eurosko.cz. Dostupný na WWW: < <http://www.euroskop.cz/>>

[104] FAJMON H., a kol.: Čeští zemědělci a společná zemědělská politika EU. Stránky europoslance. 2006. Dostupný na WWW:
<http://fajmon.eu/docs/dokumenty/zemedelci_a_politika_EU.pdf>

[105] Geodatabáze geologických map, Geologická mapa 1:50 000. České geologická služba.
Dostupné na WWW: <<http://mapy.geology.cz/website/geoinfo/>>

[106] Historický lexikon obcí ČR 1869-2005. ČSÚ. Dostupný na WWW: <
<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4128-04> >

[107] Historie Společné zemědělské politiky. Bussinessinfo.cz. Dostupný na WWW: <
<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/historie-spolecne-zemedelske-politiky/1000521/53178/>>

[108] Horizontální plán rozvoje venkova ČR pro období 2004 -2006. MZe ČR . Dostupný na
WWW: <http://81.0.228.70/attachments/Definitivni_verze_HRDP_platna_k_22.8.2007.pdf>

[109] Koncepce agrární politiky ČR pro období po vstupu do EU (2004 – 2013). MZe ČR.

Dostupný na WWW: < http://www.mze.cz/attachments/koncepce_a_pol_CR.pdf>

[110] Koncepční nástroje. Metodická podpora regionálního rozvoje. Dostupný na WWW:

<<http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/koncept.html>>

[111] Lipno.info – ubytování, služby, akce a infocentrum. Dostupné na WWW: <www.lipno.info/>

[112] Lpis a jeho význam pro dotace :: Zemědělské dotace. Dostupný na WWW: <

<http://www.zemedelskedotace.cz/lpis/>>

[113] Malý lexikon obcí ČR 2010. ČSÚ. Dostupný na WWW: <

[http://notes3.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/3800382CC2/\\$File/1804110132_34.pdf](http://notes3.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/3800382CC2/$File/1804110132_34.pdf) >

[114] Metodika k provádění nařízení vlády č. 75/2007 Sb. pro rok 2011. Mze ČR. Dostupný na

WWW: < http://eagri.cz/public/web/file/106983/_11_03._09_LFA_metodika_2011.pdf>

[115] Metodika k provádění nařízení vlády č. 79/2007 Sb. pro rok 2011. Mze ČR. Dostupný na

WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/106992/_11_03._09_AEO_metodika_2011.pdf>

[116] Ministerstvo zemědělství ČR. Mze ČR, Dostupný na WWW:

<<http://eagri.cz/public/web/mze/>>

[117] MPSV – Integrovaný portál ministerstva práce a sociálních věcí. c2002–2006. Dostupné na

WWW: <<http://portal.mpsv.cz/>>

[118] Národní databáze brownfieldů. Czechinvest. Dostupný na WWW:

<<http://www.brownfieldy.cz/seznam-brownfieldu/>>

[119] Národní geoportál INSPIRE. Dostupný na WWW: <geoportal.gov.cz>

[120] Národní strategický plán rozvoje venkova ČR 2007 – 2013. MZE, 2006. Dostupný na

WWW: <

http://eagri.cz/public/web/file/26839/Narodni_strategicky_plan_rozvoje_venkova.pdf>

[121] Natura 2000 v České republice. AOPK ČR. Dostupný na WWW:

<<http://www.nature.cz/natura2000-design3/sub-text.php?id=1805>>

[122] Obchodní rejstřík – rejstřík firem v ČR. Kurzy.cz. Dostupný na WWW: <<http://rejstrik->

firem.kurzy.cz/>

[123] Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond. PGRLF. Dostupný na WWW:

<<http://www.pgrlf.cz/pgrlf/aktuality.php>>

[124] Portál Asociace soukromých zemědělců ČR. SZIF ČR, Dostupný na WWW:<

<http://www.asz.cz/>>

[125] Program rozvoje venkova České republiky na období 2007 - 2013. SZIF . Dostupný na:

<http://www.szif.cz/irj/go/km/docs/apa_anon/cs/dokumenty_ke_stazeni/eafrd/1180428724933.pdf>

113

[126] Přehled schválených žádostí OP RVMZ v členění dle krajů (NUTS 3) – žádosti roku 2006.

SZIF ČR. Dostupný na WWW:

<http://www.szif.cz/irj/go/km/docs/apa_anon/cs/zpravy/op/1177918814196.pdf>

[127] Případová studie projektu: Sitewell LPIS 2. MZe ČR . Dostupný na:

<<http://www.lpis.cz/cz/case/index.html>>

[128] Příručka pro žadatele 2011 (SAPS, TOP-UP, LFA, Natura 2000, dojnice, AEO, SSP, STP).

MZe ČR. Dostupný na: <

http://eagri.cz/public/web/file/131489/Prirucka_pro_zadatele_2011.pdf>

[129] Reforma zemědělské politiky. MZe ČR . Dostupný na WWW:

<http://81.0.228.70/attachments/komplet_MZE_TZ%5B1%5D.indd.pdf>

[130] Reformy společné zemědělské politiky. EurActiv. Dostupný na WWW: <

<http://www.euractiv.cz/zemedelstvi0/link-dossier/reformy-spolen-zemdlsk-politiky>>

[131] Sčítání lidu, domů a bytů, 2001. Dostupný na WWW:

<<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/index>>

[132] Seznam ekologických zemědělců k 31.12.2010. MZe ČR. Dostupný na:

<http://eagri.cz/public/web/file/106636/Seznam_ekologickych_zemedelcu_2010.xls>

[133] Seznam chráněných území - Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. AOPK ČR. Dostupný

na WWW: < <http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/sumarizace/index.php?frame> >

[134] Situační a výhledová zpráva - Půda 2009. MZe ČR. Dostupný na

<http://www.mze.cz/attachments/svz_puda_1109.pdf>

- [135] Společná zemědělská politika. Evropská komise. Dostupný na: <http://ec.europa.eu/agriculture/publi/capexplained/cap_cs.pdf>
- [136] Statistická ročenka půdního fondu České republiky 2003. ČUZK. Dostupný na WWW: <http://www.cuzk.cz/GenerujSoubor.ashx?NAZEV=10-ROC_03>
- [137] Statistická ročenka půdního fondu České republiky 2010. ČUZK. Dostupný na WWW: <http://www.cuzk.cz/GenerujSoubor.ashx?NAZEV=10-ROC_10>
- [138] Svaz marginálních oblastí. SMO. Dostupný na WWW: < <http://www.lfa.cz/> >
- [139] Ústav zemědělské ekonomiky a informací. Dostupný na WWW: <<http://www.uzei.cz>>
- [140] Veřejný registr půdy – LPIS. Dostupný na WWW: <<http://eagri.cz/public/app/lpisext/lpis/verejny/>>
- [141] Vltavský luh – Národní park Šumava. Dostupný na WWW: < <http://www.npsumava.cz/cz/1457/sekce/vltavsky-luh/> >
- [142] Vyhláška 287/2007 Sb. – ceny zemědělské půdy v katastrech obcí (MF ČR). Zemědělský svaz ČR. Dostupný na WWW: < <http://www.zscr.cz/soubory/s1523Priloha.xls> >
- [143] Základní charakteristiky BPEJ. VÚMOP v.v.i.. Dostupné na WWW: <<http://ms.sowacgis.cz/mapserv/php/maps.php>>
- [144] Závěrečná zpráva programu sapard v České republice. SZIF. Dostupný na WWW: <http://www.szif.cz/irj/go/km/docs/apa_anon/cs/dokumenty_ke_stazeni/sapard/115346380000/1153464009687.pdf?URI=/irj/go/km/docs/apa_anon/cs/dokumenty_ke_stazeni/sapard/1153463800000/1153464009687.pdf&action=download>
- [145] Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2005 – „Zelená zpráva“. MZe ČR. Dostupný na: < http://eagri.cz/public/web/file/61379/Zelena_zprava_2005.pdf >
- [146] Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2009 – „Zelená zpráva“. MZe ČR. Dostupný na: < http://eagri.cz/public/web/file/61379/Zelena_zprava_2009.pdf >
- [147] Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2010 – „Zelená zpráva“. MZe ČR. Dostupný na: < http://www.ospzv-aso.cz/addons/ZELENA%20ZPRAVA/Zelena_zprava_za_rok_2010.doc >
- [148] DORTWORTH L. E.: Brownfields: a rural community problem. Protect our water and

environmental resources (Department of Biological Sciences, Purdue University, Indiana).

2004. Dostupný na WWW: <<http://www.planningwithpower.org/pubs/fnr245.pdf>>

114

Legislativa

[149] Nařízení vlády č. 75/2007 Sb., o podmínkách poskytování plateb za přírodní znevýhodnění v horských oblastech, oblastech s jinými znevýhodněními a v oblastech Natura 2000 na zemědělské půdě.

[150] Vyhláška č. 412/2008 Sb., o stanovení seznamu katastrálních území s přiřazenými průměrnými základními cenami zemědělských pozemků.

[151] Zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech.

[152] Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství.

[153] Zákon č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě.

[154] Zákon č. 85/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

[155] Zákon č. 242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství

[156] Usnesení vlády České republiky ze dne 23. června 1993 č. 337 o návrhu na založení Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu.

[157] Nařízení Rady (ES) č. 834/2007 ze dne 28. června 2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení (EHS) č. 2092/91

115

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AEO Agroenvironmentální opatření

AOPK Agentura ochrany přírody a krajiny

AZV Agentura pro zemědělství a venkov

BPEJ Bonitovaná půdně-ekologická jednotka

BRD Spolková republika Německo

CAP Common agriculture policy

ČGS Česká geografická společnost

ČR Česká republika

ČSÚ Český statistický úřad

ČÚZK Český úřad zeměměřičský katastrální

EAFRD Z ang. European agricultural fund of regional development, čes. Evropský zemědělský fond regionálního rozvoje

EAGGF Z ang. European agricultural guidance and guarantee fund, čes. Evropský zemědělský

EAO Ekonomicky aktivní obyvatelstvo

EHS Evropské hospodářské společenství

EK Evropská komise

ESF Ekonomicko – správní fakulta

EU Evropská unie

EUR Euro

EZ Ekologické zemědělství

EZP Evidence zemědělských podnikatelů

FSS Fakulta sociálních studií

HRDP Z ang. Horizontal rural development programme, čes. Horizontální plán rozvoje venkova

CHKO Chráněná krajinná oblast

CHOPAV Chráněná oblast přirozené akumulace vod

CHÚ Chráněné území

JČK Jihočeský kraj

JČU Jihočeská univerzita

JZD Jednotné zemědělské družstvo

k. ú. Katastrální území

KBTPM Krávy bez tržní produkce mléka

KN Katastr nemovostí
KÚ Katastrální úřad
LFA Less favourite area
LPIS Z ang. Land parcel identification systém
MAS Místní akční skupina
MMR Ministerstvo místního rozvoje
MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí
MU Masarykova univerzita
MZe Ministerstvo zemědělství
MŽP Ministerstvo životního prostředí
NP Národní park
NPR Národní přírodní rezervace
OP Oborový podnik
OP RVMZ Operační program rozvoje venkova a multifunkční zemědělství
orientační a záruční fond
ORP Obec s rozšířenou působností
OZ Odštěpený závod
PFO Podniky fyzických osob
PGRLF Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond
116
PHO Pásmo hlinecké ochrany
POU Pověřený obecní úřad
PPO Podniky právnických osob
PRV Plán rozvoje venkova
PřF Přírodovědecká fakulta
PÚS Průměrný úhrn srážek
RV Rostlinná výroba

SAPS Jednotná platba na plochu (z anglického Single area payment scheme)

SHR Samostatně hospodařící rolník

SLDB Sčítání lidí domů a bytů

SO Správní obvod

SP Státní podnik

SPS Z ang. Single payment schneeme, čes. Jednotná platba na farmu

StS Státní statek

SZ Soukromý zemědělec

SZIF Státní zemědělský intervenční fond

SZP Společná zemědělská politika

TKSP Taxonomický klasifikační systém půd

TOP-UP Národní doplňkové platby

TTP Trvalé travní porost

ÚHDP Úhrnné hodnoty druhů pozemků

ÚZEI Ústav zemědělské ekonomiky a informací

VÚZE Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky

WTO Z ang. World trade organization, čes. Světová obchodní organizace

z. p. Zemědělská půda

ZÚJ Základní územní jednotka

ZVO Zemědělské výrobní oblasti

117

SEZNAM PŘÍLOH

Tabulkové přílohy

Tab. příl. 1. Využití půdy v katastrech obcí SO Svazku Lipenských obcí a Želnavy k 31.12. 2010

Tab. příl. 2. Struktura zemědělského půdního fondu v SO Svazku Lipenských obcí k 31.12. 2010

Tab. příl. 3. Vývoj všech PPO působících v zemědělské prvovýrobě na Lipensku

Tab. příl. 4. Přímé platby na Lipensku v letech 2004-2009 (Top-Up pro období 2005 – 2009,

Natura 200 pro období 2007- 2009)

Tab. příl. 5. Seznam SZ, u nichž bylo prováděno dotazníkové šetření

Tab. příl. 6. Výměry obhospodařovaných ploch v letech 2003 a 2010 PPO u nichž bylo prováděno dotazníkové šetření

Tab. příl. 7. Stav skotu a vybrané ukazatele v PPO na Lipensku v roce 2003 a 2010

Tab. příl. 8. Stav skotu a vybrané ukazatele SZ na Lipensko v roce 2003 a 2010

Tab. příl. 9. Stav dojnic a vybrané ukazatele na Lipensku v roce 2003 a 2010

Tab. příl. 10. Stav ovcí a vybrané ukazatele na Lipensku v roce 2003 a 2010

Tab. příl. 11. Stav koní a vybrané ukazatele na Lipensku v roce 2003 a 2010

Tab. příl. 12. Růst obcí vyjádřený bazickým indexem

Tab. příl. 13. Růst obcí vyjádřen řetězovým indexem

Tab. příl. 14. Úřední cena půdy v katastrálních území Lipenska

Textové přílohy

Tex. příl. 1. Definice jednotlivých oblastí LFA

Tex. příl. 2. Diagram znázorňující strukturu AEO

Mapové přílohy

Map. příl. 1. Cena zemědělské půdy v katastrálních územích Lipenska v roce 2011

Map. příl. 2. Využití půdního fondu dle ÚHDP v katastrálních územích Lipenska v roce 2011

Map. příl. 3. Využití ploch na Lipensku v roce 2006 dle Corine 2006

Map. příl. 4. Znázornění rozdělení ploch dle hospodařících zemědělských subjektů v roce 2011